YÖN
HAFTALIK GAZETE

BARIŞ GÖNÜLLÜLERİNİN İÇYÜZÜ

Yıl: 5 - Sayı: 161 29 NİSAN 1966 125 Kuruş

OKUYUCU'DAN YÖN'E

Gençliğe kötek ha!.. Ha, ha, ha...

Bir yazar bozuntusu «Tercüman» daki köşesinden Türk gençliğinin Atatürkçül duygularını ken disine atılan bir taş sanarak feryada başlamış. Çalakalem bir gaf incisi çiziktirivermiş, döktürüvermiş hemen.

Yazar bozuntusu gaf incisinde: İzmirde komut veren Ataya saldıran kişinin «deli» liğini ileri sürerek savuntuşunu yapmakla başlamış yazıya. Daha sonra Başbakanın «Bası bir zabıta vakkası» deyişiyle açılan benzin istasyonundan aldığı benzinle hızla saldırıya girişiyor gençliğe:

«... Hal böyle iken bazı gençlik teşekküllerine ne oluyor? Çoşmuşlar, köpürmüşler.

— Gericilik hortladı.

Diye beyannameler yayınlamışlar, yürüyüşler yapmışlar, hem de kanunlara aykırı olarak... Bu delikanlılar o deliden akıllı mıdırlar? Üstelik:

— Derslerimiz var.

Diye kanunsuz yürüyüşe katılmayan akıllı gençleri bu «delikanlılar» yuhalamışlar.

Yürüyüşün gayesi bir büstü kıran deliyi protesto imiş, deli protestodan ne anlar! Protestoya kalkanlar deliden daha akılsız görünmüyorlar mı?

— İzmir'deki deli bir büst kırmış, bu akılsız sapık gençler Türkiyeyi yıkmak yolundadırlar...»

Peki İzmirdekine deli diyelim. Antalya ve Malatyadakiler ne? Bunlar da mı deli kalemşor efendi? Sen gençliği gözü kör, kulağı sağır bir acuze mi sanırsın? Sen o yüce varlığı hiç mi hiç bilmezsin de böyle hafif alırsın ve kötek istiyorlar dersin?

— Haydi gel bakalım hodri meydan.

Senin hafife aldığın o Türk gençliğiyle ağababaların on yıl gibi uzun bir sürede bile başa çıkamadılar. Sen ve senin gibi düşünen zavallılar böyle bir harekete girişecekleri zaman alacakları cevap en azından yeni bir 28 Nisan olacaktır.

Bir insan böyle derin bir uykuda ancak öldüğü zaman bulunabilir. Ne uykudur seninki? Bak bahar geldi uyan, uyan!

Atatürk'ün heykeline saldırma eylemini «Bir zabıta vakkası», bu eylemi protesto eden Türk gençliğine de «deli» diyen bir zihniyet hiç bir zaman Atatürkçü olamaz.

«... İzmir'deki deli bir büst kırmış» diyerek olayı geçiştirmek isteyen, Atatürk'ün gençlerine «Akılsız ve sapık» diyen kişinin, bu ulusun yaratıcısına olan bağlılığı ve sevgisinin ne denli olduğu gün gibi açıktır

Türk gençliğine yöneltilen bu iftiraların bir tekini olsun tanıtlayabildiler mi?

Gençlik özgürlük istiyorsa, petrolün ulusallaşmasını istiyorsa, Türk hakiminin yurdundaki bir suçluyu hangi ulustan olursa olsun yargılayabilmesini istiyorsa, tüm güçlerin kendi buyruğunda olmasını istiyorsa. Sam Amcan var ya işte onun ülkemizde her türlü rezaleti yapamamasını istiyorsa bu «Moskof» a çanak tutmak» mı?

İşte burada zavallılığın ortaya çıkıyor kalemşor efendi. Moskof düşmanlığından gayri ne verebildiniz bu ülkeye? Hangi sorunumuzu çözümleyebildiniz şimdiye dek?

Ama iftirada, kuru gürültüde öncüsünüz. Moskof düşmanlığını, Atatürk sevgisini kimseye bırakmıyorsunuz. Maşallahınız var, gök boncuksuz tabii!...

Türk gençliği Atatürk'e saldıranları ne, kim ve nasıl olursa olsun asla affetmiyecektir. Bunu böylece bil sayın kalemşor. Yaz köşenin üst başına da unutma.

Türk gençliğinin yolu, aydınlıktır. Bu yol Atatürkçülüğ yoludur. Bu yoldan sapmak eğiliminde olan herkese, her siyasal kümeye her zaman ve her yerde dur diyecek güçtedir.

Tahsin SÜLÜKÇÜ

Dürrizade ağızlılar

19 Mayıs 1969 dan sonra Anadoluda Atatürk'ün önderliğinde başlıyan Milli Kurtuluş Hareketini «Bolşevikle» nitelendiren fikir temsilcileri batı emperyalizmi Yunan kuklalarının şahsında en ağır şamarı yeyip denize döküldükten sonra âdeta istemedikeiri bağımsızlığa kayuşmuşlar ve sus - pus olmuşlardı. Fakat savaş bitmemişti. Esas savaş başlamıştı yurtta - ki bu Devrimlerdi.

Bir yandan devrim kalelerinin burçlarına şanlı Türk bayrağı dikilirken T.B.M. Meclisinde de Atatürke karşı fikir sahipleri guruplaşmaktaydı. Bu sıralarda Atatürk, çok partili demokratik dönemi de özlemekteydi. O'nun izni ile Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurulmuş, fakat, kurtuluş savaşı yıllarının Dürrizade ağızlıları bu yeni kurulan partide kümelenivermişler, isyanlar başlamış ve parti kapatılmıştır. Bu denemeden beş yıl sonra Serbest Cumhuriyet Fırkası kuruldu. Aynı güruh bu yeni kurulan partiyi de işgal ediverdi. Partinin samimi kurucuları bu acı durum karşısında partiyi kapattı.

Serbest Cumhuriyet Fırkasının kapatılmasından 15 yıl sonra D.P. kuruldu. Partinin her kademesini, özellikle üst kademesini teşkil edenlerin daha önceki iki partiden farkı var mıydı?... Sonra 27 Mayıs devrimi ve önceki üç örneğin tekrarı.

İşte Atatürk'ün heykellerine saldırı eyleminin temel sorunu bu tarihsel gelişimi iyi bilmedikçe anlatılamaz ve anlaşılamaz.

İzmir saldırısının «adi bir zabıta olayı» olarak nitelendirilmesinin hemen ertesinde Antalya'da ve Malatya'da da aynı üzücü olaylar tekrar etmişse bunun suçlusu da, suç ortağı da meçhul olmasa gerek. Bu önemli olay, «adi bir zabıta vakası» olarak nitelendirilirse iki rekat namaz kılıp baltayı kapan Atanın heykeline veya büstüne saldırılırsa buna şaşmamak ve buraya bir mım koymak gerek.

Türk aydınlarını, Türk gençliğini, bütün Atatürkçü ve ulusçu güçleri çileden çıkaran bu manzara karşısında bazı Osman Kadr. ve Dürrizade ağızlılar gençliği suçluyor ve kiralanmışlığın. nasıl bangır bangır bağırıyor görüyor musunuz?...

Gençlik bu protesto mitinglerini «komünizm propagandası yapmak kargaşalık çıkarmak» için yapıyormuş. Atatürk'ün devrimi de «tam bağımsızlık» isteyen gençlerin «Amerikalı, evine dön» demeleri «Moskova uşaklığı» imiş Oysa Türk Gençliği Amerika uşaklarının da, karşısındadır ve Atasının kendisine emanet ettiği, sınırları Misak-ı Millî esaslarına göre tesbit edilmiş Türkiye'nin ve onun insanlarının ulusal çıkarlarının yanındadır, bekçisidir.

Bu yavvan ağızlılar Amerikalıları «Misafir» olarak nitelemekte ve gençlerin geleneklere karşı geldiğini de iddia etmektedirler. Oysa Mondros Mütarekesi hükümlerine göre İstanbul önlerine demirleyen İngiliz donanması da bir nevi Hayin Padişahın misafirindi, amma, Atatürk ve bu gençliğin dedeleri, babaları, amcaları ve dayıları onlara karşı da geleneklerimizi (!) hiçe saymıştı, İşte bu gençlik onların çocuklarıdır. Bu gençliğin dedeleri babaları, amcaları, dayıları ne Çerkez Ethemin, ne Delibaşın, ne Anzavur Ahmedin ve ne de Hilâfet ordusunun safında değildi. Atatürk'ün safında ve adı geçen satılmışların karşısındaydı, dış düşmanların karşısındaydı da aynı zamanda.

Halkın içinden, piramidin ta.. tabanından, bir yolunu bulup ermez aklını erdirme olanağını elde eden ve tarihsel gelişimi, tarihsel geçmişi yeteri kadar objektif olarak öğrenen halk ve hak çocukları her zaman, herhal de gericiliğin ve Atatürk düşmanlarının karşısında olacaklardır.

Bunun aksini izaha ve ispata çabalamak nafile...

M. NURİ AYVALI

HANIMLARIN KABUL GÜNÜNDE SOSYALİZM

Biz Türkler okumaktan çok konuşmayı severiz. Oysa konuşmak, her anlamda gerçekten zor bir iş.

Çocuk konuşmaya başladığı zaman sözcükleri doğru söylemekte, tümce yapmakta zorluk çeker. Çoklukla da yanlış ve yarım konusmalarıyla büyükleri güldürür. Çocuk büyüdükçe, ilk yıllarda karşılaştığı zorlukları yener ama bu sefer de başka zorluklar çıkar karşısına. Örneğin, ömrü boyunca düzeltemediği bu türden yanlışlar tıpkı çocukların yarım yanlış konuşmalarına gülündüğü gibi biraz gülüşmelere, alaya vesile olsa da önemsizdir. Fakat ergin yaşlarda konuşmanın asıl anlamını, bir konu üzerine söz söylemek diye tanımlıyorum ben. Bu tanımlama eksik de olsa yanlış değildir kanımca. Bir konu üzerine söz söylemek için de o konu hakkında az çok bir şeyler bilmenin gerekliliğine inanıyorum. Az çok bir şeyler bilmek için ise, okumak en pratik ve en çıkar yoldur. Oysa konuşmayı çok seven bizler ya hiç okumuyoruz ya ayaküstü göz attığımız gazete yazıları ile yetinip pek önemli konularda öyle lâflar ediyoruz ki değme gitsin. Bu türlü konuşmaları dolmuştan tutun da Meclis kürsüsüne kadar çeşitli yerlerde duyabilirsiniz.

Bakarsınız birisi çıkar diyalektiği, 19. yüzyılın doğmatik doktrini diye niteler. Hemen anlarsınız hazretin diyalektiği bilmediğini. Eğer bilse, en sade deyimle, her şeyi sürekli bir hareket ve oluş içinde inceleyen diyalektiği doğmatizmle bağdaştırmasına imkân yoktur.

Bir başkası çıkar birey özgürlüğünü «tok esirler, aç hürler» gibi tekerlemelerle anlattığını sanır.

Konuşmayı okumaktan çok seven bizler için son zamanlarda politika pek geçerli bir konu oldu. Bakıyorum hanımlarımız da beyler kadar politikayla ilgili. Geçenlerde bir kabul gününe gitmek zorunda kaldım. Hanımlar, önlerindeki günlerde kimlerde buluşacaklarını, defileleri, yazlıkları kışlıkları, pasta tariflerini şöyle bir gözden geçirdikten sonra hep politika konuştular. Konuşurlar elbette. Hepsi de Üniversite bitirmiş kişilerdi. Çoklukla, sosyalist fikirlerin memleketimizde günbe gün yayılmasına fena halde tutuluyorlardı. Bilseniz ne nutuklar çektiler sosyalizm üzerine alı al moru mor. Örneğin, bir hizmetçi ile bir hanımın, bir işçi ile bir beyin yedikleri şeyde elbette fark olmalıydı... Nasıl olurdu da ikisi de koyunun butunu yerlerdi!... Hazmedilir şey değildi bu... Korkunçtu korkunç. Sonra, gençlik elden gitmişti. Çoğu sosyalistti. Tanrı sosyalist olmayanları korusundu. Hele çocuğunu Siyasal Bilgilere verenler ne mutsuz ana babalardı! İş dönüp dolaşıp koyunun butuna geliyordu yine. İlle de butu işçi ile birlikte yemek sorunu... İşte sosyalizmi bu kadarcık tanıyorlar ve de fena atıyordu tepeleri.

Sonra iktidara böylesine yüklenmek de saçma idi düpedüz. Daha kaç ay olmuştu. Hele biraz sabredip görelim yaptıklarını...

Hanımların kimisi, fonetiği, diksiyonu yerinde nutuk atıyordu. Konuşmanın bu fizik yönünü bile kıvıramanlar belli ki imreniyorlardı ötekilere. Ama, konuşanlar da dinliyenler de bilmiyorlardı sosyalizmin s'ini. Sonra, bilmiyorlardı toplumların kalkınmalarında güdülecek yolların tarihsel gerçeklerle belirlenmiş olduğunu. Yine bilmiyorlardı hareket noktasına göre, sonucun matematik olarak önceden belli olduğunu. Ama hiç biri de öyle akılsız kişiler değillerdi. Sadece okumayı unutmuşlardı. Eğer bir hatırlasalar okumayı, bir de sevseler öğrenmeyi kurtuluverecekler değersiz lâf etmekten.

Doğrusunu isterseniz üzüldüm bu hanımlarımızın durumuna. Vakitlerini kabul günlerinde harcayan cici hanımlarımız, aydın görünmeğe aydın olmayı tercih ederlerse kendilerine şöyle bir tavsiyem olacak. Kabul günlerinde öğretici kitaplar okusunlar. Hem vakitlerini daha iyi değerlendirmiş olurlar, hem de bir şeyler öğrenirler. Sosyalizm üzerine konuşacak kadar öğrenemeseler bile bilmedikleri konular üzerine konuşmayı öğreneceklerinden şüphem yok.

CELİLE CEM

HAFTALIK FİKİR VE SAN'AT GAZETESİ

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soysal — Doğan Avcıoğlu İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T. A. Ş.

ADRES: Yazı İşleri: Sümer Sokak No: 16/8, Yenişehir — ANKARA. Telefon: 176069 — İstanbul Bürosu (Satış İlân ve Abone İşleri): Mollafenari Sokak No. 32, Cağaloğlu — İstanbul. Telefon: 229570 — Posta Kutusu: 512 İSTANBUL.

ABONE: Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30.— T.L., Üç aylık (13 sayı) 15.— T.L. dır Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dır.

İLÂN: Beher sütunda santimi 25.— T.L.'dır. Sürekli çıkacak ilân ve reklâmlarla kitap ilânları için özel indirimler yapılır. İlân ve reklâmların yayınlanmasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

YÖN — HAFTALIK GAZETE

BAKIŞ

GENÇLİK VE AMERİKA

Türkiye'de kızgın genç adamların Dean Rusk'ı yuhalaması, yankıları hâlâ sürüp giden önemli bir olay oldu. Bâzı çevrelere bakılırsa, *olup bitenler, sinsi tertiplere âlet* edilmiş birkaç gencin taşkınlıklarından ibaret. Bazıları da, bu kıpırdanışları, Washington'un Kıbrıs ve üsler konusundaki davranışlarına karşı basit bir tepki sayıyor. Oysa, son günlerdeki protesto sesleri, çok daha derin bir tiksintinin, hem de dalga dalga bütün genç kuşakları kavrayan ve sanıldığından çok daha yaygın olan bir tiksintinin yüzeydeki ilk belirtisi. Birçok ülkeden sonra, Türkiye'de de genç kuşakların Amerika'ya karşı kızgınlık, ya da en azından kırgınlık duymağa başlaması küçümsenecek *bir olay* değil. Hele, bu kızgınlık, Amerika lehine propaganda yapabilmek için harcanan milyonlarca dolara, bol bol dağıtılan burslara, Atlantik ötesi yolculuklara, kitaplara, sinema perdelerinden radyo hoparlörlerine kadar her yanı saran sürekli beyin yıkama çabalarına rağmen doğmuşsa.

Amerika'daki yönetici çevreler arasında olaylardan ders almayı becebilenler eğer hâlâ varsa, böyle bir tepkinin nedenleri üzerinde durmak onlar için elbette pek faydalı olur. Ama, yürürlükteki kanunlara aykırılıktan doğan ve yargı makamları önünde hükme bağlanacak hukuki yönlerin ötesinde, bütün bu olup bitenleri asıl ibretle izlemesi gerekenler, devlet adamlığında ve *ülke yönetiminde* Amerikan metodlarını taklide yeltenen, hem de bu taklitçiliği yüzlerine gözlerine bulaştırarak yapanlardır. Genç kuşaklarda Amerikalılara karşı uyanan tepki, onların davranışlarını Türk toprakları üzerinde tekrarlamağa çalışanlara karşı da bir anlam taşıyor. Rusk'ın Ankara'ya gelişinde yükselen protesto sesleriyle Başbakan Demirel'in Teknik Üniversite'den çıkışında duyulan sözler arasında tam bir bağlantı var. Ama bu bağlantı, iddia edildiği gibi kışkırtıcıların aynı çevrelerden oluşunda değil, her iki prototipin de genç kafalarda aynı tepki tellerine dokunmasındadır.

«Amerika,» «Amerikalılık», «Amerikancılık»! Yeni yetişen kuşakların kızgın adamlarında bu kavramlara karşı uyanan tepkinin asıl nedenini şurada aramak gerek: Washington'da ve oraya bağlı çevrelerde hâkim olan zihniyet, *bütün genç kuşakların ortak niteliği* sayılabilecek bazı değer yargılarıyla artık açıkça çatışma durumuna düşmüştür. Yalnız Türkiye'de değil, dünyanın çeşitli köşelerinde kızgın gençleri sokağa iten şey, körpe kafalardaki bu temel çatışmadır.

ÇIĞNENEN IDEALLER

Kendi kendisine karşı saygıdan başlayıp insan kişiliğinin dokunulmazlığına ve sonra da ulusların bağımsızlığına inanarak yetişen, kurtuluş savaşlarının öykülerini dinleyerek büyüyen genç, Dominik'te ve Vietnam'da «komünizmle savaş» perdesinin gerisinde işlenen cinayetleri nasıl affedebilir? Vaktiyle, *Amerika, Onsekizinci Yüzyıl* Avrupasında kaynaşan taze ve aydınlık düşüncelerin ilk uygulama alanlarından biri olmuştu; şimdi ise, insanlığın bütün genç kuşaklarına ilkokul sıralarındanberi aşılanan tertemiz idealler çeşitli ülkelerdeki Amerikan silâhlarının ucunda can veriyor.

İzcilik sloganlarını henüz unut*mamış olan genç adam, pek insan*cıl amaçlarla yürütüldüğü söylenen yardım programlarının gerisinde ne gibi kirli hesapların döndüğünü öğrenir öğrenmez içinde birşeylerin yıkıldığını duyup tepki göstermez mi? Bombay'da geceleri kaldırımlar üzerinde uyumak zorunda kalan tam 300.000 sefil var; Kalküta, hâlâ, sokak köşelerinde düpedüz açlıktan ölen insanlarla dolu. 465 milyonluk Hindistan, en iyi hasat yıllarında yetiştirdiği 80-90 milyon ton tahılla bile kendi kendisini besliyemiyor. Şimdiye kadarki yiyecek açıklarını bir dereceye kadar *Amerika kapatmış.* Ama, Washington'daki yöneticiler, istedikleri koşullar yerine getirilmezse, 1970'den sonra her yıl yaptıkları bu 6-7 milyon tonluk yardımı da *kesecekleri*ni *bildirmişler.* Hint ekonomisi devletçilikten uzaklaşıp daha liberalleşmeli, yabancı sermayeye daha fazla açılmalı, Amerikan şirketleri suni gübre fabrikaları kurabilmeli, üretimlerinin fiyatlarını ve dağıtımını istedikleri gibi düzenleyebilmeliymiş. Genç adam bunları öğrenir de tiksinmez mi? Hele, kendi ülkesine de «sanayii arka plâna itip tarımı öne alın» tavsiyelerinin yağmakta olduğunu, Türkiye'deki sun'i gübre konusunu düzenlemenin AID zoruyla Devlet Plânlama Teşkilâtından alınıp Amerikalı uzmanlara verildiğini duyarsa?

Amerika'ya karşı duyulan kızgınlığın gerisinde, «kâr, para ve *hırs»a dayanan bir kalkınma me*todunun genç kafalarda uyandırdığı tepki de gizli. Washington'un ve ona bağlı çevrelerin avukatlığını yaptıkları gelişme yolları, henüz çok daha temiz duyguların etkisi altında bulunan genç insanlara hiç de sevimli gelmiyor. Üstelik, aynı kâr, para ve hırs unsurlarının kendi ulusal kaynaklarını sömürebilme amacıyla yabancılarca da kullanıldığını görmek yeni kuşakları çileden çıkarmağa yetiyor. Bu tepkiye kapılmak, onun heyecanını duymak için, iktisat bilmek, uluslararası kazanç mekanizmaları*nı kavramak da gerekli değil.* Körpe yaşların temizliği ile yurt sevgisi birleşince, maden ve petrol peşindeki «çirkin Amerikalı»ya karşı nefret kendiliğinden ortaya çıkıyor. Kaldı ki, yeni kuşaklar, iç ve dış sömürmenin yolları konusunda sanıldığından çok daha bilgili.

Gençlerin gözünde Amerika'nın asıl küçüklüğü, şimdiye kadar kendi toplumunun temel direkleri diye tanıttığı değer yargılarını bugünkü dünyanın dörtbir yanında yine kendi tutumuyla çiğnemesidir. Hatırlarsınız,

«Hak, hukuk dağıtma yeri,»
«Kovboy filimleri.»

diye biten bir şiiri vardı Behçet Necatigil'in. Gerçekten, yeryüzünde çocukluk ve gençlik yaşları arasındaki insanların o filmleri böylesine *tutması sebepsiz değildir.* Uçsuz bucaksız yaylalardaki uzun kavgaların sonunda hep mert, dürüst ve âdil insanlar üstün çıkar, seyredenlerin gözünde hak mutlaka yerini bulur. Hiç merak etmeyin, bugün «çirkin Amerikalılar»ı ve onların Türkiye'deki ortaklarını beğenmedikleri için «karanlık ruhlu, olumsuz insan» diye damgalananlar, vaktiyle, çamurlu kasaba haydutlardan kurtulurken «oğlan tayfası»nı çılgınca alkışlamış olan çocuklardır. Gerçek sahnelerde dönen kirli dolaplar en çok onları yaralıyor.

DOKTRIN KORKUSU

«Hür Dünya»nın savunuculuğunu yaptıklarını söyleyenleri ve onların çeşitli ülkelerdeki ahbaplarını dikkatle dinleyin; en çok dikkatinizi çeken endişe, «doktrin ve sistem korkusu» olacak. Hepsi, «doktriner görüşler» dedikleri sistemli ve tutarlı çözümlere karşıdırlar. Bilirler ki duygu alanında kendi aleyhlerine olan temel tepkiler sağlam doktrin çerçevelerine oturtulduğu zaman, artık önüne geçilmez güçler doğacaktır. Yoksa, basit birer «zabıta olayı» saydıkları duygusal dalgalanmalarla başa çıkabilmek için çoktan hazırlıklıdırlar. Onları asıl korkutan, yuh sesi, çürük domates ve kokmuş yumurta değil, copla vurulamayan, kamyonla toplanamayan, kelepçeyle bağlanamayan «sistem» ve «doktrin»dir.

Sosyalizmin gücü, en temiz duyguları en akılcı ve bilimsel formüllere oturtabilmiş olmasından geliyor. Vietnam ormanlarından Santa Domingo sokaklarına, Berkeley bahçelerinden Ankara caddelerine kadar, «sözde milliyetçiler»ce zaman zaman sol tutumdaki insanlara karşı *girişilen sadizm deneme*leri, bu göz kamaştırıcı birleşim karşısında duyulan küçüklüğün belirtisinden başka birşey değil. Tarih, bir devin bukadar küçüldüğünü hiç görmemişti.

Mümtaz Soysal

27 MAYISA DOGRU

28-29 Nisan Olayları

YON'ün bu sayısı baskıya girerken, Türk Gençliği, ibret almıyanlar için bir ibret yıldönümünü kutlamaya hazırlanmaktadır.

28-29 Nisan olaylarının bu yılki kutlanışı, geçmiş yıllardan farklı bir anlam taşımaktadır: Zira altı yıldan beri ilk defa olarak polis copları işlemeye başlamıştır. Polis sokaklarda «gençlik avı» na çıkmaktadır. «Vatan Cephecileri»in yerini alan iktidar beslemesi fedailer, polisin gözü önünde gençleri bıçaklamaktadır. Cumhuriyet gazetesi kanunsuz şekilde toplatılmıştır. Demokrat İzmir gazetesini sabaha karşı basan polisler, bir haberi baskı yaparak çıkartmışlar, sansürü hortlatmışlardır. Kitaplar ve plâklar toplatılmakta, AP. Milletvekileri tehditle kitap satışlarını önlemeye kalkışmaktadır. Önümüzdeki seçimlerde Senatoya girmeyi garantileyen Hüseyin Avni Göktürk'e dahi *rahmet* okutacak bir Adalet Bakanı ,savcı ve hâkimleri baskı *altında tutmaya* çalışmaktadır. İktidarın başı, «devlet benim» zihniyetiyle, her demokratik ülkede görülen yuhalamaları, «devlete yöneltilmiş, vatanperverliğe aykırı» davranışlar olarak ilân etmektedir. Atatürk anıtlarına ve büstlerine saldırılar *ile antikomünizm* maskesiyle sahneye çıkartılan irtica almış yürümüştür.

«Tarih tekerrürdür» demiyeceğiz ama 28-29 Nisan olayları yıldönümünde Büyük Ata'nın Bursa Nutkunu da hatırlatmaktan kendimizi alamıyacağız:

Türk genci, inkılâpların ve rejimin sahibi ve bekçisidir. Bunların lüzumuna, doğruluğuna herkesten çok inanmıştır; rejimi ve inkılâpları benimsemiştir. Bunları zayıf düşürecek en küçük ve*ya en büyük bir kıpırtı ve bir hareket* duydu mu; bu memleketin polisi vardır, jandarması vardır, ordusu vardır, adliyesi vardır demiyecektir. *Hemen müdahale* edecektir ve kendi eserini koruyacaktır. Polis gelecektir, asıl suçluları bırakıp suçlu diye onu yakalıyacaktır. Genç, polis henüz inkılâp ve Cumhuriyetin polisi değildir diye düşünecek, fakat aslâ yalvarmıyacaktır. Mahkeme onu mahkûm edecektir. Gene düşünecek, demek adliyeyi de ıslâh etmek, rejime göre düzenlemek lâzım diyecek. Onu hapse atacaklar, kanun yolunda itirazlarını yapmakla beraber.. Meclise telgraflar yağdırıp haklı ve suçsuz olduğu için tahliyesine çalışılmasını, kayırılmasını istemiyecek.. Diyecek ki: «Ben iman ve kanaatimin icabını yaptım. Müdahale ve hareketimde haklıyım. Eğer buraya haksız gelmişsem, bu haksızlığı meydana getiren sebep ve âmilleri düzeltmek de benim vazifemdir.»

İşte benim anladığım Türk genci ve Türk gençliği.

JOHNSON'UN İKİ YÜZÜ

CENTO ve Amerikan müdahalesi

Johnson Amerikası, milletleri zorla korumaya kararlıdır. Çıkarları zedelendiği zaman, «Komünistler azıttı. Sen istemesen de seni onlara karşı silahlı müdahale ile koruyacağım» şeklinde özetlenebilecek davranışlarını «Johnson Doktrini» adı altında sistemleştirmiştir. Yalnız bunu *yaparken, zoraki bir hukukî dayanak da* aramaktadır. Nitekim Vietnam müdahalesini SEATO anlaşmasına dayatmıştır! Ne var ki müdahaleyi önce yapmış, meseleyi SEATO'ya yıllar sonra götürmüştür.

CENTO da bu tip müdahaleler de bulunmanın bir aracı olarak kullanılabilir mi? Son CENTO toplantısında Amerikan ve İngiliz Dışişleri Bakanlarının «Dış tehlike azaldı, ama iç tehlike var» tarzında konuşmaları böyle bir şüpheyi yaratmaktadır. Prof. Ahmet Şükrü Esmer, bu soruyu hukuk arasından incelemiştir.

CENTO'nun 14 üncü Bakanlar Konseyi kapandı, fakat gerek açılış nutukları, gerek bildiri, gerek toplantıdan sonra Amerika ve İngiltere Dışişleri Bakanları tarafından verilen beyanat, bu teşkilâtın niteliği hakkında zihinlerde şüpheler yaratabilir. CENTO bir savunma paktıdır, fakat kimi, kime ve neye karşı savunacaktır? *Rusya'dan gelecek silahlı bir tecavüze* karşı ortaklar birbirini savunacaklardır. Bu, sarih; fakat bütün delegelerin ifadelerine göre, silahlı tecavüz tehlikesi, azalmış, hattâ hemen hemen kalkmış iken, bildirideki ifadeye göre, «yıkıcı faaliyetler tehlikesi devam etmektedir». Yıkıcı faaliyet, bir rejimi içeriden yıkmayı hedef tutan harekettir. CENTO ortakları bunu karşılamak için de birbirine yardım edecekler mi? Yani Amerika ve İngiltere, İrana, Pakistana ve Türkiyeye asker yollayıp, bir iç ayaklanmayı bastıracaklar mı? Bu memleketler içişlerine bu yolda müdahaleye razı olacaklar mı? 14 üncü Konsey toplantısında söylenenler böyle bir soruyu ortaya atmış bulunuyor.

Gerek NATO ve gerek Bağdad Paktı komünist tecavüzünü önlemek ve karşılamak için kurulmuş teşkilâtlardır, fakat her ikisi de Rusya'dan gelebilecek askerî tecavüzü *öngörmüştü*. Bunun içindir ki, NATO da geniş entegre askerî kuvvet kurulmuştur. Şu var ki, her iki paktta da yıkıcı faaliyete karşı, bu faaliyet ile mücadele için bilgi teatisinden ileri bir yardım ve işbirliği öngörülmemiştir. CENTO'nun bir komisyonu da bu işle meşguldür. Bunun ötesinde, herhangi bir iç hareketi bastırmak için askerî mücadele akla gelir iş değildir. Bunu, Amerika, Ortadoğuda, yalnız bir defa, Lübnan'da, denedi ve fiyasko verdiğinden pişman oldu.

Kıbrıs ve F. C. Erkin

Kıbrıs konusunda Yunanistan Parlâmentosunda Grivas - Makarios, hemen Enosis - önce bağımsızlık, sonra Enosis tartışmaları yapılıyor. Hemen Enosis'çi Grivas'tan yana olan Başbakan Stefanopulos, muhtemelen havayı değiştirmek ve bir birlik yaratmak için «yaz aylarında Türkiye'nin Kıbrısı istilâ edeceği» balonunu ortaya attırdı. Grivas'ın da bir Türk istilâsına karşı Adada bulunması zorunlu *kumandan olduğunu söyledi!*

İstilâ hikâyesi tamamen uydurmadır. Washington, kendi adamı olan ve onun isteği üzerine Adaya giden Grivas'a karşı bir istilâyı herhalde düşünmemektedir. Ada komünistlerine ve Makarios'a bir ders vermek gerekliyse, bunu herhalde Grivas eliyle yapma yolunu seçecektir.

Ankara konuşmalarında da Dean Rusk, Kıbrıs konusunda banalitelerden öteye gitmedi. CENTO bildirisi, beylik lâfların tekrarından ibarettir. Federasyon tezine, Washington'un nedense büyük allerjisi vardır. Gizli bir Amerikan - Yunan anlaşmasından söz eden eski Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin, bir konferansta, Amerika'nın federasyon tezimize karşı takındığı tutumu şöyle açıklamıştır: «Gromyko, Kıbrıs'ta iki ayrı cemaatin hukukunu koruyacak formüller arasında federasyonun da not edilmeye değer olduğunu zikretmek suretiyle, memleketi adına bir adım daha ileri gitmesini sağladı. Şayet müttefiklerimiz, kendilerine yaptığımız müracaatı müsbet telâkki ederek, Sovyetler Birliğinin gösterdiği olumlu davranışa katılsalardı, Kıbrıs dâvasının bugünkü vardığı *safhadan büsbütün farklı bir* istikamette gelişmesi, hattâ belki de halledilmesi imkân dahiline girmiş olacaktı. Amerika, Sovyetler Birliğinin federasyonu tervic etmekle, Kıbrıs meselesini halletmek değil, Türkiye ile Yunanistan arasında, âkıbet NATO'nun parçalanmasına müncer olacak bir harbi körüklediği kanaatini izhar ile teklifimizi reddetti. Böyle bir isnat kanaatimizce, federasyon formülünün reddini mazur göstermeye çabalayan bir bahaneden ileri bir değer taşıyamaz. Harbi körüklemekle suçlanan Sovyetler Birliğinin, mebzul miktarda aldığı silâhlara güvenerek Keşmir ihtilâfını halletmekten kaçınan Hindistan ile çok vefalı ve sevgili müttefikimiz Pakistan arasında hâlen başarı ile başlayan ve başarı içinde devam eden bir barış gayreti içinde olduğunu gözden kaçırmamak lâzımdır. Şayet makûs olaylar bizi bir Türk - Yunan savaşına kaçınılmaz bir surette götürüyorsa, böyle bir akıbet federasyon formülünün Sovyetler tarafından benimsenmesi yüzünden değil, aksine bu formülün *müttefikler tarafından* reddedilmesi yüzünden zuhur edecektir.»

Feridun Cemal Erkin
Amerikanın tutumunu açıkladı

Gerçekler bu kadar açık iken, A.P. iktidarı, Sam Amcanın lûtfuna dayanarak Kıbrıs sorununu çözme çabası içindedir!

-m

İkili anlaşmalar

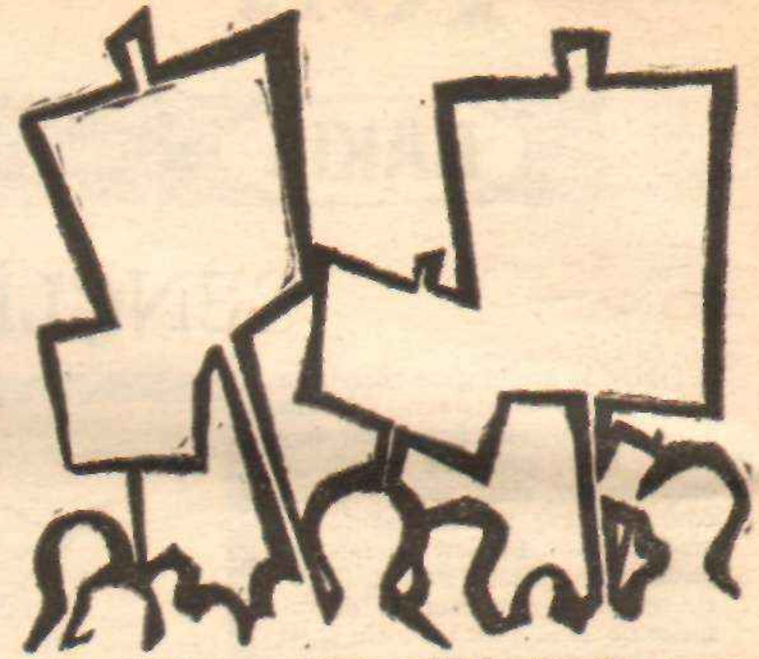
AP. müteahhitlerinin basını, sanki ikili anlaşmalar sorunu çözülmüş gibi cakalı başlıklar atmaktadırlar. Aslında Dean Rusk, «Anayasamıza göre, ikili anlaşmaların çoğu hukukî mesnetten yoksundur. Bunları bir hukukî temele dayandırmaktan başka çare yok» diyen Türk hükümetine «Pekâlâ görüşelim» demiştir. *Görüşmekle iş bitmemektedir.* Amerika bu cins müzakerelerde iyi niyete sahip olmadığını, suç işleyen Amerikalıların yargılanması konusundaki yıllar boyu süren oyalama taktiği ile ispatlamıştır. Görünüşü göre, müzakerelerin başlaması dahi hayli zaman alacaktır. İlgililer, «Türk Hükümetinin hazır olmadığı» gerekçesiyle müzakerelerin geri kalması zorunluluğunun ortaya çıktığını belirtmişlerdir. Genel Kurmaydaki komisyon, ikili anlaşmalar üzerindeki çalışmalarını bitirmiş ve konuyu bakanlıklara bildirmiştir. Bakanlıklardaki çalışmalar ise henüz devam ettiğinden müzakerelere başlanması uzayacaktır

Sızan haberlere göre, Hükümet bu müzakereler sonunda 55 anlaşmayı bir tek metinde toplayıp gizliliği muhafaza arzusundadır. Bu anlaşmalar içinde, Anayasa hükümleri gereğince mutlaka Meclisin tasdikinden geçmesi gerekenler bulunduğu için, bu durum Anayasaya aykırılık mahzurunu gideremiyecektir.

Bunun dışında da pek çok güçlük vardır. Meselâ Pakistan, ülkesindeki Amerikan üslerinin casusluk faaliyeti için *kullanılmasını* önlemiştir. Ama Maliye Bakanı, yardım konusunu görüşmek için Washington'a gidince adamakıllı sıkıştırılmıştır. İşte Amerika, böyle bir Amerikadır.

Demirel, sahil yağmasına hazırlanıyor!

Türkiye'nin bir çakıl taşını satmam diyen iktidarın başı, bu haftanın başında bankacılara verdiği yemekte, yabancılara sahil satışına hazırlandığını açıkladı. Demirel, İspanya gibi yapacaktı. Yalnız konuşmasında, İspanya'nın sahillerini kiraladığını *söylemeyi tercih etti.* Aslında Demirel çok iyi bilmektedir ki, İspanya, sahillerini yabancı emlâk firmalarına satmaktadır. Demirel ile sahil satışı işini konuşan Prof. Baade de, yabancı firmaların kiralama değil satış istediklerini ona uzun uzun anlatmıştır. Demirel'in sahil yağması ile ilgili

PAŞABAHÇE DESTANI

Iş bırakımını durdurdu onlar,
Ağadır, efendidir, dur uzun uzun.
Bir davuldur gökler gün doğar iken,
Bir aldır, bir mavidir vur uzun uzun.

Paşabahçe direncini bozdular,
El elden büyüktür diye kızdılar.

Bin kazanır birini vermez sana,
Alacağın nicedir, kur uzun uzun.
Gel de dayan bitme, çökme, erime,
Kara bıyıklarını bur uzun uzun.

Paşabahçe direncini bozdular,
Aya değen uçurtmamı çözdüler.

Bu yan onlarındır, öte yan senin,
İnermiş toprağa nur uzun uzun.
Bugünü, yarını, geleceği boz,
Varlığı, kendine uydur uzun uzun,

Paşabahçe direncini bozdular,
Alnımıza bir açlığı yazdılar.

Fazıl Hüsnü Dağlarca

olarak bankacılara söylediği sözler aynen şöyle: «Bizim bazı arkadaşlarımız, turizm gelirimizin 10 milyon dolardan 15 milyon dolara çıkmasıyla övünüyorlar. Ben övünmüyorum. Bu gelir, 150 milyon dolar olmalı. İspanya, gelirini tamamen turizmden elde ediyor. İspanya bütün sahillerini turizm şirketlerine kiralamıştır. Bir gün bizde bu yola gidildiğinde (memleketi sattınız) yaveylâları devam ederse, fakir kalmaya mahkûmuz.»

«Sahilleri satmazsak fakir kalırız» zihniyetini taşıyan Demirel, bankacılara ibretle okunacak başka sözler de söyledi:

«Sosyalistler, yurt çapında propaganda yürütmektedirler... Aklımızı başımıza toplayalım, zenginin elindekini taksim etmek yerine, herkesi zengin etme yolları bulalım...»

Yabancı sermaye sömürürmüş, biz bu kanaatte değiliz.»

Demirel'e, aynı zamanda A.B.D. vatandaşı da olan Amerika'da yetişmiş Fransız Ticaret Bakanı Kont Charles de Chambrun'ün Amerikan sermayesi hakkındaki şu sözlerini dikkatle okumasını salık veririz: «Fransa'nın yakın bir tarihte, Amerika'nın iktisadi bir kolonisi olması ihtimalinden korkuyorum... Amerikalıların iktisadi hayatımıza gittikçe daha geniş ölçüde müdahale etmesine izin vermemiz, muhakkak ki bizim için en kolay bir çözüm yolu olurdu. Fakat bunu yapmakla, gelecek nesillere karşı yüklendiğimiz sorumluluğu suiistimal etmiş oluruz. Eğer buna karşı kendimizi savunmaz ve tedbir almazsak bir kaç yıl içinde Güney Amerika'dan farkımız kalmıyacak, oradaki problemler aynen burada da karşımıza çıkacaktır.»

Fransa bile Amerikan sömürgesi olmaktan korkarken, Demirel, Güney Amerika'ya benzeme çabası içindedir.

Bankacılarla konuşmasında Demirel, bir itirafta da bulundu: «Ereğli - Çelik mamullerinin pahalı olduğundan şikâyet *ediliyor. Doğrudur*. Şikâyet yerindedir. Yalnız bu müessesenin alt yatırımları çok fazladır.»

Bu alt yatırımları yapan, Demirel'in o tarihlerde temsilcisi bulunduğu Morrison firmasıdır.

Gümrükteki mallar skandalı

TİP.'liler de dahil, milletvekilleri, genellikle günlük olayların akışı içinde gün doldururlarken Ereğli - Çelik Skandalı, *tasarruf bonoları soygunu* gibi en önemli konuları Meclise AP.'den kovulan Reşat Özarda getirmektedir. Özarda son olarak «gümrükteki mallar» skandalı için bir Meclis araştırması istemiştir.

Liberasyon listesinden ithalât yapacağım diye döviz alarak yasak mallar getirmek ve bu mallar bir süre gümrükte bekledikten sonra, bir defaya mahsus ithaline müsaade çıkartmak yıllardır oynanan «kanuni bir kaçakçılık» oyunudur. Gerçekten, plânlama uzmanlarının deyimi ile, «Türkiye'de asıl kaçakçılık, kanunlara uygun olarak yapılmaktadır.» Genç neslin ciddi gazetecilerinden Ünsal Oskay, «müzmin kaçakçılık» ismi verilen, gümrükteki mallar mekanizmasını Milliyet'te şöyle açıklamaktadır: «Nikâh işlemlerindeki noksanlıklar yüzünden kayda geçmiyen ve belli sürelerde özel aflar çıkarılıp nüfusa alınan çocuklar gibi, müzmin gümrük tasfiyeleri de ayrı bir kaçakçılık imkânı sağlamaktadır. Bunun için dışarıdan getirtilen malların gümrükten çıkmamasına hemen üzülmemek gerekmektedir. İthalatı yasaklanmış mal ithaline davanan bu kaçakçılıkta üç beş ay beklemek yetmektedir. Bu süre içinde gümrüklere mal yığılmakta, basında (*Gümrükteki mallar, milli servetler* çürüyor) haberleri görülmeye başlamakta, ardından da her defasında (son defa) kaydıyla, (Gümrükteki malların tasfiyesi kararı) hükûmetten çıkmakta, mesele kalmamaktadır.»

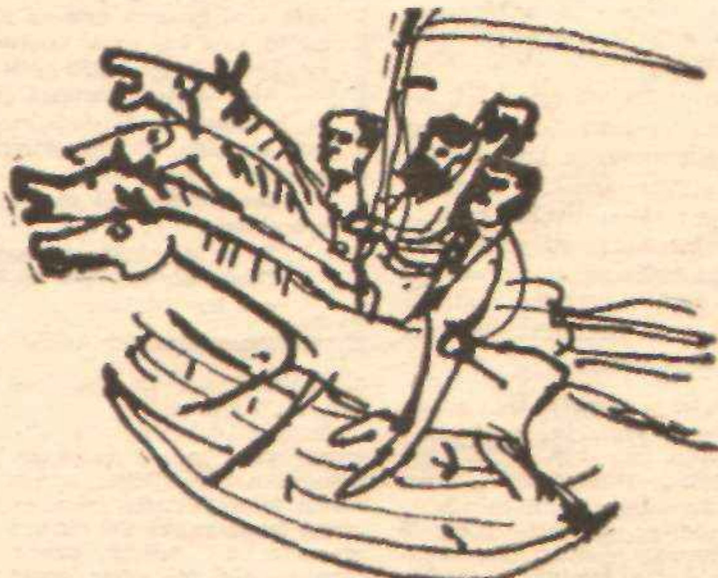
Şimdi Özarda, «göçmen dövizleri» metodu gibi milli sanayii de baltalayan bu kanuni kaçakçılığın hesabını sormaktadır: «Büyük vurgun peşinde koşan bazı nüfuzlu ve dalavereci ithalatçılar ile aynı karakterdeki bazı teşekküller temsilcileri milli sanayimizi baltalamak pahasına, kurulu nizam dışına çıkarak kendi gayri meşru kazançlarını arttırma yolunu daima bulmuşlardır. Bunlar devlet mekanizması içindeki bazı *yetkilileri elde* etmek ve iş başında bulunan hükûmetlere nüfuz etmek suretiyle, sık sık karanameler çıkarttırarak büyük *suiistimallere* hükûmetleri de iştirâk ettirmişlerdir.» Özarda, «Bu yüzden verli sanayi ne kadar zarara uğradı? Kimler ne miktar kazanç sağladı? Bu işten hangi bakanlar veya memurlar sorumlu?» bunları araştıralım demektedir.

Araştırma, hiç değilse, «gümrükteki mallar» yolunun artık kapanmasına yol açarsa, yararlı olacaktır.

Gecekondu dramı

Haftanın ortasında gazeteler, gecekondularda kadınlarla çarpışan polislerin resimleri ile doluydu. Polisler ,coplarla *kadınlara saldırmaktaydılar.* İzmir'in Naldöken semti gecekonduları, yerlerine 5 bin lira bedelli sosyal mesken *verildiği halde, evlerinden* ayrılmamak hususunda direnmekteydiler. Bu direniş, gecekonduyu sosyal meskenle değiştirme dâvasının bile meseleler çıkardığını ortaya koymaktadır. Üstelik sosyal mesken inşaatı denizde bir katre mertebesinde kalmaktadır. Gecekondu dâvasını, mülkiyet anlayışını değiştirmeden çözmek imkânı yoktur. Şehir arazisinin kamulaştırılması, sosyal ihtiyaçları karşılanmış yerlerde evini bizzat yapacaklara arsa tahsisi ve mevcudun imkân ölçüsünde ıslahına çalışılması, gecekondu dâvasının çözümünde ilk adımdır. Arsa işi sağlam bir esasa bağlandıktan ve yeni arazide ev yapanların çok daha iyi şartlara kavuştukları yıkılması gerekli geçekondu sâkinleri tarafından iyice görüldükten sonradır ki, zorunlu tasfiyelere gitmek mümkün olabilecektir.

Demirel ise, İzmir'de olup bitenler karşısında mutadı üzere yine «zabıta olayı» *demiş ve «kanun çıkar, düzelir»* diye işi kapatmıştır. Arsa spekülâsyonuna kesinlikle son verip şehir arazisinin *kamulaştırılmasına gitmeyen* Gecekondu Kanununun niçin kâğıt üzerinde kalacağı bir yana, Demirel'in gecekonduda oynanan büyük insan dramını anlamasına da imkân yoktur. Ama biz yine de gecekondu bölgelerimizde uzun süre çalışan Amerikalı Prof. Hart'ın sözlerini Demirel'e hatırlatalım: «Yüzlerce gecekondu ailesiyle konuştuktan sonra en ufak bir tereddüt göstermeksizin söyleyebilirim ki, gecekondu halkı ne sadaka istemekte ,ne de özel bir davranış beklemektedir. Tek istedikleri şey herkes gibi muamele görmektir. Şimdiki halde bundan yoksundurlar. Bu *sebeple, İstanbul'da en fazla* ihtiyaç duyulan husus, halkın bu konuda aydınlatılmış bir görüşe sahip olmasını temin etmektir. Şayet daha fazla sayıda insan gecekondu problemlerinin ne olduğunu gerçekten anlayabilse, onları halletme ümidi de belirmiş olur. Bu insanların, İstanbul'un diğer semtlerinde yaşayan *insanlardan hiç bir farkları* yoktur, yegâne farklılık gecekondu bölgelerini kanun dışı addeden ve böylelikle ora sâkinlerine hiç bir Türk vatandaşı için vârit olmayan her türlü kısıtlamayı reva gören kanun ve kurallarda yatmaktadır.»

— «Ne kadar hızlı ilerliyoruz!...»

Amerikan basınında Türkiye

Türkiyede Amerikan hayranlığından aleyhtarlığına geçiş, Amerikan basınını gittikçe daha fazla ilgilendirmektedir. Christian Science Monitor gazetesi, son sayılarından birinde bu sorunu incelemiştir. Gazete, sorunu şöyle vaz' etmektedir:

«Türkiyede değişen bir şey var. Bu ülkenin Amerika ile münasebetlerinde tersine dönen bir şey.

32 milyon nüfuslu ve yıllardan beri Sovyetler Birliğinin kapı komşusu olan bu yoksul ülke, Amerika Birleşik Devletlerinin yakın dostu ve müttefiki idi.

Fakat şimdi güler yüzler gittikçe asıklaşıyor. Askeri işbirliğinin ve dolar yardımının akmakta devam edişine rağmen, balayı sona ermiştir.

Bazı Türk şehirlerinde Amerika aleyhtarı gösteriler yapılmıştır, Üniversite öğrencileri ve profesörleri tarafından Amerika aleyhtarı bildiriler imzalanmıştır,. Ve şimdi Türk Parlâmentosunda Amerika aleyhtarı bir parti grubu yer almıştır.

Türk basınının bir kısmında Amerikaya hergün sertleşen bir dille çatılmaktadır. Amerikanın Türkiye topraklarını «işgâl» etmiş olmasını tenkid, üç yıl önceki gibi, artık bir ihanet veya yakışıksız hareket sayılmamaktadır. Orta yolcu gazeteler bile, Türkiyenin NATO'dan çekilmesi fikrini tartışmakta bir sakınca görmektedirler.

Geçenlerde bir üniversite profesörüne, bu durumu düzeltmek için Amerikanın ne yapabileceğini sordum. Öfkeli bir şekilde şu cevabı verdi: Türkiyeden elini çeksin. Askerleriniz çekilip gitsin, iş adamlarınızı ve müşavirlerinizi de beraber götürsünler.»

Gazetenin yazarı, bu arada Başbakan Süleyman Demirel ile de konuşmuştur. Demirel, «Batıcılığını» şöyle açıklamıştır: «Kemal Atatürk'ten beri memleketimiz Batı dünyasının bir parçası olarak kalmıştır. Fakat unutmayın ki, biz Batıya siz istediğiniz için değil, kendimiz öyle istediğimiz için bağlandık.»

Atatürkün Batıcılığı ve Demirel'in Batıcılığı.. Nereden nereye geldik!..

Amerikanın ünlü gazetelerinden Washington Post'ta da Türkiye'de *sola karşı girişilen* baskılarla ilgili Sam Cohen imzalı bir yazı yayınlandı. Bu yazının önemli kısımlarını aktarıyoruz:

«Başbakan Süleyman Demirel'in muhafazakâr hükûmeti, komünist faaliyeti saydığı hareketler için, solculara karşı geniş bir baskıya girişmiştir (......)

Ev ödevinde, Sovyet lideri Lenin ile modern Türk Devletinin kurucusu Atatürk'ü karşılaştırdığı için Ankara'da bir öğrenci tevkif edilmiştir.

İstanbul'da, solcu piyesler oynattığı için, modern Türk tiyatrosunnn kurucusu Ertuğrul Muhsin, Şehir Tiyatroları Genel Direktörlüğü görevinden uzaklastırılmıştır.

Sola karşı baskı hareketinin, şimdilik görünen iki sonucu olmuştur.

Hareket ilk önce, sağ kanat öğrencilerinin gösterilerini *cesaretlendirmiştir*. Bu öğrenci gurupları, (kızıl) saydıkları aydınlar ve politikacılara karşı seslerini yükseltmişlerdir.

Fakat, Hükûmete tamamen bağlı sağ kanat gazeteleri dışında, bu baskı, basında ve aydınlar arasında tenkitler yaratmıştır (......)

Sorunun bir kısmı, Adnan Menderes'in diktatoriyal Hükûmetinin bir askeri darbeyle 1960'ta düşürülmesinden itibaren sol hareketin genel kuvvetlenmesiyle ilgili gözükmektedir.

Sol eğilim, son zamanlarda Kıbrıs işi dolayısiyle daha da güçlenmiştir. Kıbrıs sorununda Moskova Türkiye'yi desteklemiş, ABD.'nin Türkiye'nin yanında yer almadığı düşüncesi ise Amerikan aleyhtarı duyguları geliştirmiştir (......)

Bir diplomat geçenlerde *şöyle demiştir: (Hatırlıyorum* ki, 1950 yıllarında Amerikancı olmak revaçtaydı. Şimdi ise tam aksi...)»

28 Nisanı Anarken...

Gazi Mustafa Kemal, Büyük Söylev'ini gençliğe hitabesiyle bitirmiş, ve Meclisi dolduran Milletvekilleri önünde Türkiye Cumhuriyetini gençliğe emanet etmiştir.

Bu bir fantezi değildir.

Türkiye'de Anayasa vardır, yasalar vardır; ama Atatürk'ün gençliğe hitabesi, zaman içinde vazgeçilmez bir yasa niteliği kazanmıştır.

Atatürk, Cumhuriyeti niçin gençliğe emanet etti? Çünkü Atatürk politikacılara daima kuşkulu gözlerle bakmıştır. Bu kuşku sağlam nedenlere dayanıyordu. Atatürk çevresini saran politikacıların *devrimlere yürekten bağlı olmadıklarını* biliyordu. Politikacılık mesleğinin, çıkarlar peşinde koşan açıkgözler elinde bulunduğunu, ve fırsat düştüğünde bu açıkgözlerin Cumhuriyet ilkelerini *haraç mezat satışa çıkaracaklarını seziyordu.*

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının acı tecrübesi, Mustafa Kemal'in düşüncelerine hak verdirecek bir olaydı. Daha sonraki Serbest Fırka denemesi de aynı yolda zengin *kanıtlarla dolududur.*

Atatürk rejimi emanet edecek sağlamlıkta bir kadro görememişti çevresinde... Bunun içindir ki gençliğe bel bağlamıştı.

Gençlik henüz midesiyle statüko'ya bağlanmamışı olan daimi bir kuvvetti, ve gençlik heyecanında, devrimcilik niteliği tabiat gibi idi. Gazi Mustafa Kemal'n bu sezgileri, zaman geçtikçe güçlü bir teşhis düzeyine oturmuş ve Atatürk'ün Cumhuriyetinde gençliğe ağır bir sorumluluk yüklenmiştir.

Çünkü çok partili düzenden sonra siyasi iktidarlar ile gençlik arasında kaçınılmaz bir çatışma başlamıştır. Gençlik, Atatürk'ün Büyük Söylev'inde omuzlarına yüklenen göreve sahip çıktığında karşısında geri siyasi iktidarlar bulmuştur.

28 Nisan, Atatürk gençliği ile Demokrat Partinin komprador iktidarı arasında bir meydan savaşı günüdür.

Ancak 28 Nisan, sabah başlayıp akşam biten bir gün değildir.

28 Nisan, 29 Nisan sabahı koparılıp çöp sepetine atılan alelâde bir takvim yaprağı değildir.

28 Nisan geçmişten başlayıp geleceğe doğru uzanan bir hareketin içinde anlamını kazanır.

28 Nisan'ın *geçmişteki temel kaynağı* Atatürk'ün gençliğe hitabesidir. 1966 yılında bu hitabeye dikkatlerimizi çevirirsek görürüz ki Gazi Mustafa Kemal iç ve dış düşmanları gençliğe şöyle anlatıyor:

1 — «İstiklâl ve Cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsâli görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler.»

Ve devam ediyor Atatürk:

2 — «... Memleketin dahilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve delâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler.»

3 — «*Hattâ* bu *iktidar* sahipleri şahsi menfaatlerini müstevlilerin siyasi emelleriyle tevhit edebilirler.»

★

Şimdi Türk gençliğine düşen birşey vardır. O da Atatürk'ün hitabesindeki ölçülere göre içinde bulunduğumuz durumun muhakemesini yapmak:

1 — Bütün dünyada emsâli görülmemiş bir zaferin ve kudretin temsilcisi, bağımsızlığımıza kasdetmekte midir?

2 — Memleketin dahilinde iktidara sahip kişiler arasında gaflet delâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunanlar var mıdır?

3 — Bu iktidar sahipleri şahsi menfaatlerini emsâli görülmemiş yabancı kudretin sahipleriyle birleştirilmiş ve işbirliğine girmişler midir?

Bütün bu sorulara objektif bir arayışla verilecek cevap, Türk gençliğinin bugünkü davranışlarını *tesbit edecek en sağlam ölçüdür.*

28 Nisan gençliğinin, bu görevi kayıtsız şartsız yerine getireceğine inanıyoruz. Bundan altı yıl önce verdiği çetin ve büyük imtihan gençliğimizi Türkiye'de güvenilen ileri güçlerin başköşesine oturtmuş, böylece Atatürk'ün teşhisinin doğruluğu bir daha ortaya çıkmıştır. Geleceğe umutla bakabilmemiz için yeterli teminatlardan biridir gençlik...

İlhan Selçuk

siyasî notlar

Dean Rusk'a ölüm tehdidi!

Dean Rusk gittikten sonra yapılan Kabine *toplantısında*, Amerikan aleyhtarı gösteriler ve bu arada —her şey bittikten *sonra da olsa*— Dean Rusk'a yöneltilen imzasız tehdit mektubu görüşüldü! Amerikan Büyükelçiliğinin yalanlamasına rağmen, anlaşılmaktadır ki, Elçiliğe Dean Rusk'ın öldürüleceği yolunda imzasız bir tehdit mektubu gönderilmiştir. Elçilik bunun üzerine Türk Hükûmetinin dikkatini çekmiştir. Bu mektup yüzündendir ki, olağanüstü güvenlik tedbirleri alınmış ve Dean Rusk, gençlerin gösterilerinden çok, bir suikast ihtimali dolayısiyle arka yollardan dolaştırılmıştır.

İlim Yayma Cemiyeti

Diyanet İşleri Başkanı İbrahim Elmalı'nın huzurunda, TRT.'ye fena halde hücumlara *sahne olan kongresini* bu hafta yapan İlim Yayma Cemiyetinin bayramda topladığı *kurban derileri, Millî Gü*venlik Kurulunu ilgilendiren bir konu haline gelmiştir. Türk Hava Kurumunun gelirlerinin azalmasına ve yüzbinlerce liranın İlim Yayma Cemiyetine aktarılmasına yol açan post sorunu, Millî Güvenlik Kurulunda görüşülecektir.

Kurban Bayramı öncesi, İlim Yayma Cemiyeti, bazı gazetelerin ve İmam - Hatiplerin yardımıyla, kurban derilerinin «Müslüman Kurumlar»a verilmesi yolunda bir kampanya açmıştı. Kampanya sonucu, Türk Hava Kurumunun harekete geçmesi ve İçişleri ile Eğitim Bakanlıklarının Kurumu desteklemesine rağmen, kurban derilerinin İlim Yaymaya kayması önlenememiştir. Şimdi Türk Hava Kurumu Başkanı Hava Generali Nuri Aslantaş, Kurum gelirlerini azaltıcı bu cins hareketlere karşı, Millî Güvenlik Kurulundan tedbir istemektedir. Kurula gelen raporlardan, İmam - Hatip Okullarındaki gençlerle sıkı ilişki kuran İlim Yayma Cemiyetine bağışlanan kurban derilerinin taşınmasında, bir kaç milyon lira sermaye ile on yılda 140 milyon kazanan ünlü Ünilever tröstünün kamyonlarının da kullanıldığı anlaşılmaktadır!

Korgeneral Refet Ülgenalp
Derdi biliyor

Yabancı şirketlerin böyle «Müslümanca» faaliyetlere giriştiklerinin öğrenildiği bir sırada, Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri Korgeneral Refet Ülgenalp, İstanbul'da sanayicilerle konuştu. Sanayiciler, Ülgenalp'e yabancı sermayeden ve yabancıların hazırladıkları raporlar ve kanun tasarısı taslaklarıyla onlara tanınan imtiyazlardan şikâyetçi oldular ve yabancı sermayenin akıllıca kullanılmasını istediler. Montajcılık oyunları üzerinde durdular. Öyle görünür ki, millî sanayiin korunması sorunu da, Güvenlik Kuruluna gelecektir. Fakat iktidar, yeni tâvizlerle yabancı sermaye çekme politikasına fena halde bağlanmıştır. Gerçekten millî sanayiin korunması teoride kalacaktır.

Bu arada Korgeneral Ülgenalp, gençlik teşekkülleri temsilcileriyle de konuştu. Ülgenalp'in gençlere tavsiyesi şudur: «Meşrutiyetini kaybetmiş bir hükûmeti sokaklarda kovalamak, yapılacak son iştir. Fikir ihtilâfının başında sokaklara dökülmek hiç bir şey kazandırmaz.»

Komünizmle Mücadele Derneği Kongresi

Bursadaki sokak saldırısı ile ün kazanan Komünizmle Mücadele Derneği «Üçüncü Kurultayı», geride bıraktığımız hafta İzmir'de yapıldı. Sokak saldırıları üzerine Dernek İnönü'nün sert tepkisi ile karşılaşmış ve Başkan Gürsel, derneğin Fahri Başkanlığından istifa etmişti.

Şimdi anlaşılan durum değişmiş ve Kongre, Başbakan Demirel'in ve Bakanlarının başarı telgrafları ile çalışmalarına başlamıştır! Tebrikçiler arasında, 6,5 milyon liralık Komünizmle Mücadele Fonu emrine verilen Eğitim Bakanı Orhan Dengiz de vardır. «Sapıtanlar vardır, fakat hüsrana uğrayacaklardır» telgrafı ile, kafaşatçı Necdet Sancar'ın yanında, Tahsin Banguoğlu da yer almakta kusur etmemiştir.

İnönünün tekdirinden sonra bir ara sinen, fakat şimdi iadei itibar eden derneğin ilk günkü toplantısında en önemli sorunlardan biri, Atatürk anıtına çelenk konulup konulmaması oldu. Dernek İz-

Atatürk düşmanı bir Milletvekili

Biz Taksimde Cumhuriyet Anıtı önünde Atatürk'e bağlılık nöbeti tutaduralım, iktidardaki Adalet Partisinin sözcüsü sayılan bir gazete bakın Atatürk'ü nasıl tarif ediyor.

«Bolşevik yardakçılığı yapan, gök gözlü, tüyü bozuk, ahlâkı bozuk cibilliyetsiz (...) Bu vatan Makedonya çetelerinin, Selânik dönmelerinin bahşişi değildir.»

19 Nisan 1966 tarihli «Yeni İstanbul» da yayınlanan AP Antalya Milletvekili Osman Yüksel Serdengeçti'nin «Kara Kitap» *başlıklı tefrikasından alınmadır yukardaki satırlar.*

Denecektir ki, evet mahut «millî irade» lerinden, Meclisteki sayı çoğunluklarından, hükûmeti ele geçirmiş olmalarından *epeyi şımardılar ama, işi bu kadar ileri götüremezler,* bu kadar küstahlık edemezler. Denecektir ki, yukardaki pasajda Atatürk'ün adı geçmiyor.

***Biz de öyle düşündük.* Ama ertesi günkü tefrikayı okuyunca aşırı ölçüde iyimser olduğumuzu anladık. Serdengeçti denen dünün Hitlercisi, bugünün kravatsız Johncusu, sahte milliyetçi, sahte Anadolucu şöyle yazıyordu:**

«Bir ırkçılık hareketi gibi gösterilen bu nümayişten (1944 bahsediyor) Nevzat Tandoğan iyice pirelenmişti. Huzuruna çağırttığı bir arkadaşa Ankara hükümdarı şöyle hitap etmişti.

«— Evet ben Boşnağım size göre Türk değilim. Saray Bosnalıyım. *Ve sizi idare ediyorum. İşte Ankara valisiyim.* Sizin âmiriniz, şefinizim.»

«Karşıdaki Atatürk'ün resmini gösterip:

***«— İşte bu da bizden. Bu da Makedonyalı! Siz Anado*lulular ancak öküzün ektiğini yersiniz, öküzler» demişti.**

«Biz Anadolulular, öküzün ektiğini yeriz, öküzüz. Simit sarıklı *Anadolulular!*

«Suyun öte yanından gelenler hep böyle diyorlar bize... Şimdi daha iyi anlıyorum. Anadolu'da içten içe, gönülden gönüle, dilden dile geçen şu halk türküsünün mânasını şimdi daha iyi anlıyorum:

«Selânik, Selânik, kahpe Selânik!» (...)

«Saraybosnalı Nevzat Tandoğan'ın bir Anadolu çocuğuna söylediği bu sözler ne müthiş, ne korkunç bir hakikattı. Evet o Saraybosnalıydı. Öbürü Selânikliydi, beriki bilmem hangi adalardan gelmiş; yıllarca ve yıllarca Anadolunun üzerine bir kâbus gibi çökmüşlerdi. Evet onlar o taraftandı. Fakat *bu tarafı idare ediyorlardı.»*

Şimdi de bu Atatürk düşmanı A.P. milletvekilinin Kemalizm hakkındaki görüşü ne imiş, onu da görelim: şöyle *diyor:*

«Kemalizm ne demek? Bu kelimeyi ilk defa olarak kullanan komünist Cami Baykurttur. Bir zamanlar Dahiliye Vekilliği yapmış olan adam. Bir şeyin (izim) olabilmesi için kendine göre bir dünya nizamı, bir âlem görüşü, bir ahlâk telâkkisi olması gerekir.

«Bu feylesofların, fikir adamlarının işidir. Mustafa Kemal bir askerdi. Bir aksiyon ve hareket adamıydı. İçtimaî doktrinler vazeden bir feylesof değildi. Her şeyi bir insana bağlamak, bir diktatöre raptetmek isteyen Bolşevik zihniyet ve bundan fayda umanlar bu kelimeyi icat ettiler. Tanınmış azılı müseccel bir bolşeviğin uydurduğu bu kelime yüzünden bugün memleket gençliği ikiye ayrılmıştır (...)» (Yeni İstanbul, 18 Nisan 1966).

***Bu memlekette ilerici ne varsa, gerçekten millî ne varsa* ona düşman olan Serdengeçti gibilerin Atatürk'e, Kemalizme karşı bu kadar derin bir kin duymalarına şaşmıyoruz. Atatürk çizmesini bu gibi gerici makulesinin ensesinden kaldırmazdı. Türkiye bütün Doğu uluslarının umutla baktığı ve Batılıların da saymak zorunda kaldığı dünün itibarlı, başı dik Kemalist Türkiyesi iken Serdengeçtilerin, Tevetoğluların akıl hocaları sindikleri delikte pek mutsuzdular. Türkiyenin yüzü güldüğü zaman bu faşistlerin yüzü gülmezdi. Mutlu azınlık politik sistemine özenmemizle bunlara gün doğdu. Bugün has bahçenin gülleridirler, zehirlerini rahatça saçabiliyorlar. Dün bunların kökü Hitler Almanyasındaydı, bugün Teksas'ta!**

Bağırıyorlar, «Kahrolsun Komünizm» diye. Ama kahretmek istedikleri her şeyden önce Atatürktür... Atatürkün mil*liyetçiliğidir... Atatürkün lâik ve bağımsız Türkiyesidir...*

Türk milliyetçileri, milletvekili bile seçilen bu Atatürk düşmanı, bölücü sahte milliyetçileri iyi tanımalıdır.

Politikanın ötesi

RAŞİTİZM

Mehmed Kemal

Mehmet Ali Aybar, 1946'larda:

«— CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, partisinin seçimleri kazanması için bütün irtica kuvvetlerini seferber etti.» dediği zaman, başına gelmedik kalmamıştı. Önüne çıktığı Ankara Birinci Ağır Ceza'sının Başkanı Dazıroğlu olmasa idi, hazırlanan kelepçeler ellerine geçecekti.

İsmet Paşa kendisinin «irtica» ile beraber olduğunu söyliyenlere bu kadar kızıyordu. Bugün kızgınlığı azalmışa benzer. *Ancak «ahir zaman» peygamberi denildiği zaman,* yumrukları ile kürsüyü döğmektedir. İrticaa prim vermeye başladınız mı, gazeteci uydurması, hayalini bu kadar genişletebilir. İrticaa prim veren oportinist politikacılar, arttıranın üstünde korlar lâfı.

Feyzioğluna göre, ahir zaman peygamberi, Muhammet Mustafa sallallahü aleybüsselâm'dır. Genç politikacı bilinmiyen bir şeyi hatırlatır gibi gibi indi kürsüden.

İrticaın korkulan yanı, bir kez sokağa düştü mü, nerede duracağı bilinmediğindendir. Yoksa, höt deyince sustuğunu, hemen köşe bucak kaçtığını tarihimizin sayfaları arasında çok gördük. Kubilây'a varıncaya kadar kesti, ama sonra pustu.

İrili ufaklı bütün politikacılar irticaa karşı, Aybar karşı, Bölükbaşı karşı, Türkeş karşı. Hattâ sıkıştı mı Demirel bile karşı. *Peki kimdir sokak çarşı irtica körükçüsü bu memlekette?* Gönlünde «abani sarık» hayali yatan köy imamı mı? Rutubetli izbelerde Kur'an kursu gören yoksul öğrenci mi? Midesi açlıktan guruldarken, bir iş tutayım diye imam - hatip okullarına giden mi? Cüretini hac seferleri düzenlemeye kadar vardıran oy avcısı mı?

Biri var.

İşte hep birlikte onu arıyoruz.

Bu tutumla, daha yıllarca da arasak bulamıyacağımızdan kuşkudayım. Bir masal kuşuna çevirdiğimizin ismi var, cismi yok şimdilik. Atatürk heykelleri kıran çekicin ucunda değil bu!.. Muteber AP gazetelerinde, başı sonunu tutmayan dinsel makaleler döktüren Ticani başının kaleminin ucunda da değil bu!.. Senato seçimlerinde dinliyeceğimiz nutukların ortasında da gö*mülü değil bu!..*

Nerde?

★

Alkış meraklısı Faruk Sükan, üstüne varıldıkça, edebiyatçı tutuklamadan gelen bir alışkanlıkla, edebiyata vuruyor işi:

«— Şimâl rüzgârları...» diyor.

«— İlhamını volga kıyılarından alan...» da bunun süslemeleri...

Ben bu oyunu iyi tanırım. 1946'larda helâ duvarları çekiç - orak çizilen tuvale döndürülmüştü. Şimdi biraz ilerledik, cümleler ve deyimler yazdırıyoruz.

«— Nereden buldular bunu? » demeyin. Bu zaten vardı da, Faruk Sükan gibi biri gelinceye kadar unutulmuştu. Bilenler *oyunu yeniden sahneye koyuyorlar.*

Yaşı da müsait, ama, şimdi:

«— Buldum... Buldum...» diye nasıl seviniyordur.

***Helâ duvarında.* «*komünizm propagandası*»; köfteci dükkânında «hücre teşkilâtı»; kitaplıklarda «vesika»... Yirmi yıl sonra bu kasaba doktorunun sayesinde terkettiğimiz noktaya bir daha geliyoruz.**

O eseri ile öğünebilir, ama alkış tutan eller utanacaktır. Hadi, solculuğa ait kitapları korkusundan okuyamıyor. Ne olur, ne olmaz zihnini çelerler. Fakat kendinden öncekilerin, İçişleri Bakanları olmuşların, biyografilerini okusa, neden düştüklerini sorsa, bu oyunda afi kesmenin sakıncalarını öğrenir. Şükrü Kayanın oturduğu günden bu yana, daha emekliye ayrılmamış niceleri vardır ki, ona da doğruyu öğrenmek istiyorsa *öğüt verebilirler.*

Farkında değil, nasıl da yaramaz bir çocuk gibi öğüde muhtaç bu günlerde. Bir gün yakışmıyan tebessümü yüzünde donup kaldığı zaman:

«— Vay başım....» diyecektir.

★

Gazanfer Bilge bile «Varan Otobüsleri» ne şoför alırken, koca aleti işletecek olandan bir şeyler soruyor. Ankara - İstanbul yolu bu, virajı var, dönemeci var, yokuşu var, inişi var. İçinde de küçüklü büyüklü bir alay yolcusu...

Ama bunlara, buralara gelirken kimseler bir şey sormadı. Kerameti kendilerinde sanıp gelip oturdular. Senette pamuk olmadığı, bir şey ekleyemedikleri için, bilineni tekrarlıyorlar.

Ben bu hastalığı tanırım. Başlarına bakın siz de hatırlıyacaksınız.

Bu ne sosyalizm, ne komünizm, ne faşizm...

Bunun adı düpe düz tek kelimeyle:

«— Raşitizm!...»

PETROL OYUNLARI BAŞLADI

Petrol Kralı Rockefeller ailesinin 8.5 yıl memurluğunu yapan ve bu petrolcü aile sayesinde Dışişleri Bakanlığı koltuğuna oturan Dean Rusk ile görüşmelerden sonra Başbakan Demirel, Amerikan Yardım Teşkilâtının kapısını çalmıştır. Demirel, proje kredilerinin 60 - 70 milyon dolardan hiç değilse 100 milyon dolara çıkarılmasını istemektedir. Bu talebin bedeli, Amerikan sermayesine ve bu arada Rockefeller'e, Türkiye'de ilgilendikleri câzip yatırım alanlarının açılması olacaktır.

Türk milliyetçileri, 61 milyar dolar tutarında bir değeri kontrol altında tutan Rockefeller ailesini iyi tanımalıdır. Bu yatırımların dörtte üçü azgelişmiş ülkelerde petrol alanındadır. Amerikan iktisatçı Victor Perlo, «Militarism and Industry» adlı kitabında Rockefeller ve onun dev petrol şirketi Standart Oil hakkında şu bilgiyi vermektedir: «Standart Oil, gerici rejimleri desteklemek ve petrolü millileştirmeyi, ya da petrol kârlarını sınıflandırmayı arzulayan gerçekten ilerici hükûmetlere karşı koymak hususunda uzun bir tarihe sahiptir.

Suudi Arabistan'da ve Truman Doktrini yolu ile öteki Orta Doğu ülkelerinde Amerikan askeri üslerinin kurulmasından sonra, Standart Oil'un bu bölgede petrol liderliğine yükselmesi, A.B.D. bayrağının peşinden giden yabancı yatırımların çarpıcı bir örneğidir. Petrol yatırımları, A.B.D. askeri gücünün varlığına ve yayılmasına özellikle bağlıdır.» Bu sebeple Rockefeller ,hükûmetle çok sıkı ilişkiler kurmaya önem vermektedir. Eski Dışişleri Bakanı Foster Dulles ve CIA Şefliği yapan kardeşi Allen Dulles, Rockefeller'in adamları ve iş ortaklarıdır. Yeni Bakan Dean Rusk da, bu geleneği sürdürmektedir. Victor Perlo'nun belirttiğine göre, CIA ve Pentagon ile sıkı işbirliği altında çalışan Hür Avrupa Radyosu ve Hür Avrupa Basını, Rockefeller'in «Hürriyet İçin Savaş - Crusade For Freedom» teşekkülünün kontrolu altındadır.

State Department, Pentagon ve CIA'ya dayanan Rockefeller, dışarıda saldırgan bir politika gütmektedir. Petrole ve genellikle yabancı sermayeye getirilen sınırlandırmalara kesinlikle karşıdır. Standard Oil *Yönetim Kurulu Başkanı Leo D.* Welch, bir konferansta bu saldırgan tutumu şöyle belirtmiştir: «Amerikan özel teşebbüsü şu tercihle karşı karşıyadır: Ya darbeyi indirip bütün dünyada mevkiini koruyacaktır, ya da yan gelip yatarak kendi cenaze merasimine tanıklık edecektir.»

Başbakan Demirel, işte, kariyeri bu zihniyette bir aileye bağlı bulunan bir Dean Rusk ile yardım pazarlığına oturmuştur. Bu pazarlıktan Türkiye'nin kârlı çıkmıyacağı açıktır.

1.SUN'İ GÜBRE OYUNU!...

Rockefeller'in petrol şirketi şimdi ilk plânda, Türkiye'de sun'i gübre tesisleri ile ilgilenmektedir. Sun'i gübre son derece kârlı bir iştir. Tatlı kârın kokusunu alarak buradaki kompradorlarla temasa geçen Charrier - Mc Atear Incorporated adlı bir Amerikan aracı şirketi, sun'i gübre işinde Rockefeller'in petrol şirketinin kârının yüzde 40 ilâ 50'yi bulduğunu belirtmektedir. Türkiye'de ise Azot Sanayiinin yüksek maliyeti dolayısiyle gübre fiyatları yüksek olduğundan, kâr oranı kolaylıkla yüzde yüzü bulacaktır.

Sun'i gübre üretimini gerçekleştirmeye memleketimizde, Türkiye Petrolleri A.O., Ordu Yardımlaşma Kurumu ve Emekli Sandığının ortaklaşa kurdukları Petkim Petro - Kimya A.Ş. tâliptir. Petkim, Blaw knox firması ile birlikte sun'i gübre proje ve plânlarını hazırlamış ve İkinci Beş Yıllık Plâna alınmak üzere teklif yapmıştır. Yetkililerden bir ses çıkmamış, fakat bu arada sun'i gübre plânlaması işi Amerikan Yardım Teşkilâtına bırakılmıştır. YÖN'ün 159. sayısında yazdıklarımız bu konuda dönen oyunu açığa vurmaktadır. YÖN, şu haberi vermekteydi: «Bir kaç ay önce, eski DPT Müsteşarı Memduh Aytür'ü bir AID yetkilisi ziyaret eder ve İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânının kimyevi gübre sektörü çalışmalarını AID'nin yapmasını ve bu alandaki yatırımların da yabancı sermayeye bırakılmasını tavsiye eder. Aytür'ün cevabı şu olur: (Bu memlekette nüfusun yüzde 70'i çiftçidir. Türk köylüsü kimyevi gübreyi kullanmaya yeni başlamıştır. Talep, yıldan yıla hızla artmaktadır. Böyle stratejik bir maddeyi yabancı sermayedarların kararına nasıl bırakabilirim? Ne kadar üretileceğine, ne zaman ve nerede üretileceğine, kaça üretileceğine başkaları karar verecek, ben de kalkındığımı ve hattâ bağımsız olduğumu iddia edeceğim. Olmaz böyle şey! Ekonominin can damarını ben başkalarına veremem. Sizin böyle bir teklifi rahatlıkla yapmanızı da bir türlü izah edemiyorum).

AID yetkilisi bu konuşmadan sonuç alamamıştır. Fakat Memduh Aytür, DPT'*den ayrıldıktan sonra*, kimyevi gübre çalışmaları AID'ye bırakılmıştır. Şimdi AID uzmanları, kendileri için tutulan müstakil bir binada Türkiye'nin gelecekteki kimyevi gübre ihtiyacını plânlamaktadırlar!»

Böylece millî şirketin hazırlıklarını tamamladığı sun'i gübre sanayii, Rockefeller'e ve öteki Amerikan tekellerine peşkeş çekilme yolundadır. Petkim'in ön projelerini tamamladığı sun'i kauçuk alanında da benzer oyunlar dönmektedir. TPAO'nun yeni yöneticileri ile Union Carbide ve Dow Chemical gibi Amerikan tekellerinin temasları dikkat çekicidir. Ünlü aracılardan olan Ekrem Diriker, **suni kauçuk işini** yabancı sermayeye kaydırmak için çaba göstermektedir.

2. RAFİNERİ MESELESİ!...

Yeni bir rafineri kuran TPAO., Ataş'ın rafineri tesislerini genişletmesine itiraz etmişti. Fakat TPAO. Genel Müdürü değiştikten sonra, hem TPAO'nun rafineri kurması, hem de Ataş'ın tevsiata gitmesi kararlaştırılmıştır. Bu karar, millî petrol sanayiinin aleyhine işleyecektir. Ataş, dağıtım şirketleri yoluyla esasen piyasaya hâkimdir ve tevsiatı çabucak gerçekleştirecek durumdadır. Millî petrolü düşünen bir hükûmetin ve TPAO'nun her türlü kanuni imkâna başvurarak Ataş tevsiatını önlemesi gerekliydi. Bu yola gidilmemekle yabancı şirketler korunmakta, millî petrol sanayii baltalanmaktadır. TPAO, değil bir, iki rafineri kurma durumundadır. Ayrıca bir madeni yağ rafinerisi tesisi bir zorunluluktur. Türkiye madeni yağ için yılda 14,5 milyon dolar ödemektedir. Böyle bir rafinerinin maliyeti ise 16,5 milyon dolardır. Hükûmete hâkim «yabancı şirketler yapsın» zihniyeti Türkiye'ye çok pahalıya mal olmaktadır.

3. PETROL OFİS MESELESİ!...

Petrol Ofis ile TPAO. kaynaşmasını ve devletin kendi şirketinden petrol almasını sağlayacak Petrol Ofis Kanun Tasarısı ölmüştür. Üstelik TPAO. Genel Müdürü, iki devlet şirketinin dağıtım alanında «tatlı rekabet içinde bulunması gerektiğini» açıklamıştır. Petrol Ofis, TPAO'nun petrolünü dağıtmaktadır. Şimdi devlet şirketi TPAO., serbest rekabet esaslarına göre, kendi dağıtım organı olan devlet şirketi Petrol Ofisi ile yarışacaktır! Bu «tatlı» rekabetin ilk örnekleri görülmektedir. Petrol Ofisin yeterli deposu varken, TPAO. İskenderun'da Shell'in deposunu almaya kalkışmıştır. Shell depodan istediği gibi yararlanabilecek, üstelik işletme giderlerinden kur*tulacaktır!*

Tatlı rekabet anlayışının sonucu, İzmir'de, Samsun'da, Mersin'de, Trabzon'da Petrol Ofisin mevcut tesislerine rağmen, TPAO yeni ana depolar, tanklar yapmak kararındadır. Bu, akıl almaz bir israf örneğidir.

Devlet kurumları da, ihtiyaçlarını yabancı şirketlerden karşılama alışkanlığından kurtulamamaktadırlar. Son olarak Devlet Demir Yolları, fiat ucuzluğuna aldanarak 40 bin tonluk işi Mobil'e vermiştir. Kara nakliyatı daha ucuz diye, Petrol Ofis de, Demiryollarına yüz çevirirse bunun sonu nereye varacaktır?

Petrol sömürmesinin en acıklı taraflarından biri de dağıtım işidir. Yabancı şirketler, dağıtımda çok ağır basmaktadırlar. Millî çıkarları gözönünde tutan bir iktidar, en azından, yabancı şirketlere yeni satış istasyonları açma izni vermemek ve devlet kurumlarının devlet şirketinden petrol almalarını gerçekleştirmek zorundadır. Fakat gidiş tam ters yöndedir.

4. PETROL FİYATLARI MESELESİ!...

23 Nisan gibi anlamlı bir günde, yüzde 27 indirimli 500 bin ton ham petrol Türkiye'ye gelmiştir. Halbuki Hükûmet, uzun pazarlıklardan sonra ham petrolde ancak yüzde 18.5 indirim sağlayabilmiştir. Bu indirimin bir anlam taşıyabilmesi için mahsul fiyatlarının da aynı oranda indirilmesi gerekliydi. Nitekim Maliye Bakanlığı, geçenlerde bunu gerçekleştirmiştir. Fakat Mobil, «Yetkiniz yoktur» diye Maliye Bakanlığına itiraz etmiştir.

Halbuki yapılacak iş, çetrefil ve yetersiz pazarlıklar yerine, petrolü, dünya piyasa fiyatları üzerinden almaya imkân veren Petrol Kanununun 13. maddesini uygulamaktır. Böylece, yüzde 27 indirim, en kestirme ve hukuka uygun yoldan gerçekleştirilebilecektir. Ne var ki AP. iktidarı, yabancı şirketlere karşı 13. maddeyi uygulama cesaretini gösterememektedir.

5. PETROL BORU HATTI!...

TPAO.'nun kurduğu petrol boru hattı, bu yılın sonlarına doğru işletmeye açılacaktır. Ne var ki TPAO.'nun yeni Genel Müdürü, ayrı bir şirket kurarak boru hattı hisselerinin yüzde 49'unu «halk» a satma kararında olduğunu açıklamıştır.

«Halka satış» apaçık bir devlet yağması örneğidir. Tesisin değeri 350 milyon liradır. Öyle anlaşılmaktadır ki, kurulacak şirket 100 milyon lira sermayeli olacaktır. Kanuna göre sermayenin dörtte birini ödemek yeterlidir. Böylece özel kişiler 49 milyon liranın dörtte biri olan 12 milyon 250 bin lira ödeyerek, 350 milyonun 49'una, yani 171,5 milyon lira değere sahip olacaklardır. 12 milyon liraya karşılık 171 milyon! Üstelik ayrı şirket olunca, TPAO. nakliye ücreti olarak, diyelim, yılda 100 milyon lira ödeyecek, bunun ancak yüzde 51'ini sonradan geri alacaktır. Demek ki «halka satış»ı finansman ihtiyacı ile de açıklamaya imkân yoktur. Tam bir devlet yağması söz konusudur. Üstelik bu «halk» denilen, Akbank ile Bankalar fonundan yardım gören Garanti Bankasıdır. Devlete ait petrol borusunu, «halka mal etme» gerekçesiyle, Akbank ve Garanti Bankasına, belki de onların aracılığı ile yabancı şirketlere peşkeş çekmek isteyen bir zihniyetten neler beklenebileceği ortadadır.

6. POLİVİNİL KLORUR SKANDALI!...

Yabancı sermaye ile uzun boğuşmalardan sonra, ancak İnönü'nün ilgisiyle tamamen bir devlet şirketi olarak kurulabilen Petkim, etilen ve polivinil klorür imali için bütün hazırlıklarını tamamlamıştır. Yalnız iktidar değişikliği ile birlikte, Petkim'in karşısına iki büyük bankanın da *ortak olduğu Tarım Koruma ve* Alkali Şirketi, Amerikan The Dow Chemical Co. ile birlikte dikilmiştir. Bu yerli - yabancı karması, Petkim'e «Sen işin zor tarafını yüklen etilen yap. Etileni ucuz fiyatla bize ver. Polivinil klorürü biz imal ederek işin kaymağını alalım. Klor işine de heveslenme» demişlerdir. Teklif, işten anlayanlar için biraz fazla açık gözce olduğundan, Petkim Yönetim Kurulunca tereddütsüz reddedilmiştir. Yönetim Kurulu, teklifin kabulü halinde, Petkim rantabilite hesaplarının altüst olacağını, yerli sermaye niteliğinin ortadan kalkacağını ve yabancı ortağın kâr transferi ile döviz tasarrufunun büyük ölçüde azalacağını belirtmiştir. Ama grevdeki işçilerinin üzerine kamyon sürmek*le ün kazanan Tarım Koruma Şirketi di*retmiştir. Şirket, Petkim'e yazdığı bir mektupta, onu Hükûmetin özel teşebbüs ve yabancı sermaye politikasına ihanetle suçlamaktadır. Mektup şöyledir: Teklifimiz, «Hükûmet programında en veciz şekilde ifade edilen umdelere her hususu ile uymakta idi. Bunlardan bir kaçının paragraf başları şöyledir:

— Refah devleti anlayışımız, iktisadi hayatın karma ekonomi esasına dayanmasıdır.

— Temeli vatandaşın hür karar verme ve kazanma gayretine dayanan karma ekonomi...

— Plân, biçildiği gibi giyilmesi gereken bir ceket değildir.

— Bu kanunla memlekete gelecek yabancı *özel sermaye*...»

Tarım Koruma, bir yandan Hükûmet Programından alınan yukarıdaki cümlelerle Petkim'e baskı yaparken, öte yandan da iktidarın kapısını çalmıştır. Özel teşebbüsçü ve yabancı sermayeci iktidara müracaat, etkili olmuştur. Bakan İbrahim Deriner, Tarım Koruma - Dow Chemical teklifini reddeden Petkim Yönetim Kurulunun yeniden toplantıya çağırılmasını istemiş ve üyelere polivinil klorür imalinin yerli - yabancı karmasına verilmesi görüşünü benimsetmeye çalışmıştır. Fakat Yönetim Kurulu, yine hayır demiştir. Bakan Deriner, bunun üzerine red kararının alınmasında baş rolü oynayan ve millî petrol dâvasının yürütülmesinde büyük emeği olan Özer Derbil'i, Petrol Ofisteki görevinden ve Petkim Yönetim Kurulu üyeliğinden uzaklaştırmıştır! Şimdi hayli geç kalınmış olmasına rağmen, polivinil klorür işini yerli - yabancı karmasına peşkeş çekmek için AP. iktidarı çareler aramaktadır. Öte yandan Deriner'in Müsteşarı eski Vatan Cephesi kurucusu Kemal Noyan, Petkim'in klor ihtiyacını Tarım Koruma'dan sağlaması için çaba göstermektedir.

Görüldüğü gibi perde arkasında yabancı sermaye oyunları çoktan başlamıştır. Petrol gibi maden alanında da işler yürümektedir. Toroslarda maden aranmasıyla ilgili Samantı projesi, Amerikalılara bırakılmıştır!. Amerikan şirketleri, Torosların maden zenginliklerine ve Karadenizin bakırına el koyma çabası içindedirler.

AP. iktidarı, Amerika'dan istediği 100 milyon dolar proje kredisini herhalde alacaktır, fakat karşılığında memleketin bütün zenginlikleri Amerikan şirketlerine hediye edilecektir.

Doğan Avcıoğlu

---

mir Şubesi Başkanı Emekli General Celâl Yakal, «Atatürk anıtına çelenk koymak için kimse zorlanamaz. İsteyen çelenk koyar, istemeyen koymaz» diyordu. İşler bu kadar büyüyünce, anıta çelenk koymak tabiatıyle bir zorunluluk hâline geldi.

Bu arada bir gazete, düşündüğünü açıkça söyleyen bir kişi olduğu anlaşılan İzmir Başkanı Çelâl Yakal ile antikomünist mitingler hakkında bir konuşma yaptı. Emekli General Celâl Yakal'ın sözleri, girişilen antikomünist mitinglerin anlamını göstermek bakımından ilgi çekicidir. İzmir mitingine, gençlik ve zenginler katılmamıştı. Emekli General bundan duyduğu üzüntüyü anlatmaktadır: «Zenginlerin lehlerine bir hareket olduğu halde, temsil suretiyle dahi mitinge iştirak etmeyişlerine üzgünüz... Sermaye sahibi vatandaşlarımızı ikaz ediyoruz. Mücadeleye yardımcı olmaları, kendi menfaatleri icabıdır. Hele solcu ve tam sosyalist prensipler güden ve koltuğunun altına TİP'i de aldıktan sonra daha ileri giden CHP'ye bağlı kalmakta ısrar etmeleri o zenginlere ne fayda sağlayacaktır, anlamıyoruz. Ve onlara akıllarını başlarına toplamalarını tavsiye ediyoruz.»

Komünizmle Mücadele Başkanı, mitinge gençliğin katılmayışı ve «katılmıyoruz» diye bildiriler yayınlaması karşısında da şunları söylemektedir: «Evet, üzüntüyle kaydetmek lâzımdır ki, böyle millî bir harekete, Üniversite, İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, hattâ Lise talebeleri de iştirâk etmemişlerdir. Profesör ve öğretmenleri de ilgisiz kalmışlardır. Demek ki Türkiye'nin yarınını yapacak olan bu gençler ve *ilim hüviyeti* taşıyan Prof.'lar, bu memlekette ümitsizliğe yol açmışlardır. Bekleneni veremiyeceklerdir. Yazıklar olsun!»

Bu arada gençlikten sonra Türk - İş de, oynanan oyunun nihayet farkına vararak, antikomünist mitinglere bundan böyle katılmıyacağını açıklamıştır.

Köy Enstit üleri yerine «BARIŞ GÖNÜLLÜLERİ»

Türkiye, bugün bir avuç Amerikalı Barış gönüllüsünün köye gidişinden medet umuyor. Köy Enstitülerini kapatan yetkili kişiler, uygar Amerikadan kalkıp ıssız Anadolu köylerinde yaşamaya gelen bu Amerikalıları alkışlamaktadırlar ve onları Türk gençliğine örnek diye sıkılmadan göstermektedirler! Köy çocuğunu, haklı çıkarlarını ön plânda tutan bir görüşle eğitip köy kalkınmasına göndermek gibi ciddî ve gerçekçi bir köy ordusu programını yıkanların, göstermelik Amerikan Barış Ordusundan medet ummaları, Türkiyemizin bugünkü acıklı manzarasının çeşitli görünüşlerinden biridir.

Barış Ordusu, Kennedy'nin ortaya attığı bir fikirdir. Amaç, «Çirkin Amerikalı» yerine, az gelişmiş ülkelerde, «en kötü hayat şartlarında fakir halkın kaderini paylaşan ve ona yardım elini uzatan idealist Amerikalı» tipini oturtmaktı. Genç Amerikalılar, fakir halklara teknik yardım getirecekler, kendileri de dünyayı daha iyi tanıyacaklardı. Dışarda kurdukları şirketler de, mahallî dili ve şartları bilen personel ihtiyacı çeken büyük Amerikan şirketleri de, Barış Ordusundan iş çıkarları için yararlanmayı düşünüyorlardı. Nitekim başlangıçta Barış Gönüllülerini, «Beatniks Ordusu» diye alaya alan faşist görüşlü Başkan adayı ve aynı zamanda iş adamı olan Barry Goldwater, «Bir iş adamı olarak, iki yıllık denizaşırı denemenin çok değerli ve kârlı olduğunu görüyorum» demiştir. Fakat esas fikir çirkin Amerikalı imajını silmekti. Amerikalılar gittikleri yerlerde halkı küçümsiyerek gürültülü milyoner hayatı *yaşamaktadırlar. Rus ve Çin teknisyenleri* ise, gittikleri ülkenin dilini öğreniyorlar, lüks ve gösterişten uzak sessiz ve çok sâde bir ömür sürüyorlardı. Üstelik Amerikan yetkilileri, halkın nefretini kazanmış geri ve zâlim yöneticilerin dizi dibinden ayrılmıyorlardı. Barış Ordusunun kurulmasında büyük emeği geçen Temsilci Henry S. Reuss - ki Marşal Plânı yöneticilerindendir - durumu şöyle belirtmektedir: «Biz ekseriya gerici ve hırsız liderler ile askerî ittifaklara önem veririz. Onlara askerî malzeme sağlarız. Bunlar da silâhları, ekseriya yardım ettiğimiz farzolunan ülkenin halkına karşı kullanırlar. Büyük ve çarpıcı projelere ağırlık veririz. Bir sürü Amerikan resmî kişileri, yabancı ülkelerin başkentlerinde bulundukları ülkeden tamamen tecrit edilmiş yalnız bir hayat sürerler». Temsilci Reuss, bu nedenlerle, «halkla kaynaşmış idealist Amerikalının teknik yardımı» programının denenmesini istemiştir.

Barış Ordusunun kurucusu Başkan Kennedy de, bu teşebbüsü Amerikan halkına şöyle satmaktaydı: «İkinci Dünya Harbinden beri şartlar değişti. Silâhlar çok daha karmaşık, kontrolleri de öyle. Düşman artık askerî olmayan metodlarla ilerlemektedir, askerî metodlar bu ilerlemeyi durduramaz..

Şimdi denizaşırı ülkelerdeki Amerikan diplomatik personeli üzerinde durmak istiyorum. Bir çok Amerikalı Laos'ta Dr. Tom Dooley gibi fedakârlık örnekleri verdi. Bir çoğu da Çirkin Amerikalı örneğini yarattı...

Sovyet Diplomatları ise, gittikleri ülkeyi *tanımakta, dilini* konuşmakta ve hızlı ve etken çalışmaktadırlar. Füzeler ve silâhlar, onları durduramaz. Amerikan dolarları da bunu yapamaz. Onlara ancak, aynı ölçüde bilgili ve kendini adamış Amerikalılar karşı koyabilir...

Geçen yıl Rusyayı ziyaret eden bir dostum, orada Moskova Diller Enstitüsünde Afrika âdetlerini ve Swahili dilini öğrenen bir Rus çifti ile tanıştı. Bunlar yabancı dil hocası değillerdi. Koca Sağlık Mühendisi ve karısı da hasta bakıcıydı. Afrika milletleri arasında, komünizmin misyonerleri olarak yaşamaya hazırlanmaktaydılar.»

Kennedy, «komünizmin misyonerleri» ne karşı, kapitalizmin misyonerleri olarak Barış Ordusunu kurmuştur. Demek ki Barış Ordusu, Amerikan dış politikasının ve soğuk harbin bir aracıdır. Ama bunu soğuk harbin dışında ve tamamen insancıl amaçlarla takdim etmek zorunludur. Dean Rusk, bunu biraz safça belirtmektedir: «Barış Ordusu, bir dış politika aracı değildir. Bu orduyu, bir dış politika aracı yapmak, onun dış politikaya sağlayacağı faydaları ortadan kaldıracaktır.»

Kennedy'nin fikri başlangıçta hayli tenkitlere yol açtı. Barış ordusu, Amerikada, «Beatnik sürüsü», «asker kaçaklarının sığınağı», Kennedy'nin çoluk çocuk ordusu», «parayı sokağa atma programı» gibi hücumlara uğradı. Emperyalizme aleyhtar çevreler de, Barış gönüllülerini CIA'nın bir kolu», «casus ordusu», «misyoner örgütü», «emperyalizmin kolları» diye suçladılar.

Barış gönüllüleri, genellikle, bir şeyler yapmak ve fakir insanlara yardım etmek için çırpınan iyi niyetli, genç, dürüst ve tecrübesiz Amerikalılardır. Çirkin Amerikalıların karşısında, «Güzel Amerikalı» temsil ettikleri şüphesizdir. Bu demek değildir ki, Barış gönüllüleri, bir soğuk harp aracı olmaktan kurtulmuşlardır. CIA, Barış gönüllülerine çengel atmak için her çabayı göstermiştir. Kennedy yönetimi, CIA'nın bu sızma teşebbüslerine karşı koymaya çalışmışsa da, bunda tamamen başarıya ulaştığının söylenemiyeceğini *liberal görüşlü* Amerikalılar itiraf etmektedirler. Dominik çıkartması günlerinde, Barış gönüllülerinin istihbarat ajanları olarak nasıl kullanılmak istendiklerini **Time** dergisi dahi yazmaktadır. CIA, en azından, belki de Barış Gönüllülerine hissettirmeden, bilgi edinme yolunda onları kullanmaktadır.

Barış gönüllüleri ile ilgilenen ikinci bir grup, dinî teşekküller olmuştur. Yarı resmî bir propaganda yayını niteliğini taşıyan Pauline Madow'un yayınladığı «The Peace *Corps» seri kitaplarında, Hristiyan misyo*nerleri ile Barış Ordusunun ilişkileri hakkında şu bilgi verilmektedir: «Barış Ordusu fikri, yabancı halklar arasında çalışan binlerce Amerikan misyonerinin denemelerine dayanarak geliştirilmiştir. Katolik yardım servisleri (The Catholio Relief Services), Kiliseler Millî Konseyi (The National Couneil of Churches) ve Millî Eğitim Derneği (The National Education Association) gibi teşekküller, üyelerine Barış Ordusu hakkında bilgi sağlamak için özel bürolar kurmuşlardır. Bununla beraber, Barış Ordusu, Kilise Yönetim Kurulları ve ajansları ile anlaşmalar yapmaktadırlar.»

Ekserisi kolejlerden toplanarak gelen, teknik bilgiden yoksun Barış Gönüllüleri, özel bir eğitimden geçirildikten sonra, iki yıllık süreyle az gelişmiş ülkelere gönderilmektedirler. Özel eğitimde, «Current Events» ve «Citical Incident» dersleri ilgi çekicidir. «Current Events» derslerinde, Amerikan aleyhtarı hücumları karşılamak, Amerika lehine ve komünistler aleyhine propaganda yapmak için gerekli malzeme sağlanmaktadır. Bu derste ele alınan konuları, Pauline Madow yarı resmî yayınında şöyle sıralamaktadır: «Amerikada Zenci meselesi, Küba istilâsı, U-2 casus uçağı, Macar ihtilâli, Pasternak v.s.». Bir yetkili, bu dersler hakkında, «Amaç, dışarıya gönderdiğimiz kişilerin beyinlerini yıkamak değil, tartışmalara girişildiği takdirde, her problemin çeşitli yönlerini anlamalarını sağlamaktır» demektedir.

«Critical Incident» dergisinde de - ki yetkililere göre en önemli ders budur - Barış *Gönüllülerine*, «*nâzik durumlarda*» nasıl hareket etmeleri gerektiği öğretilmektedir. Meselâ Johnson, «Vietnam'da savaşırken, Türkiyeyi komünist olmaktan koruyoruz. Korumasak, Türkiye komünistlerin eline düşer» gibi bir söz söyleyivermiştir. Barış gönüllüleri böyle bir durumda kendilerine çevrilen bakışlar altında ne yapacaklardır? Johnson'u savunacak mıdır, susacak mıdır, yoksa keyfince konuşacak mıdır? İşte «Critical Incident» dersi, bu nazik durumlarda nasıl davranmak gerektiğini *öğretmektedir.*

Barış gönüllülerinin halk arasında fakir bir hayat sürmeleri esastır. Aldıkları ücretin, hayat pahalılığına göre, asgarî bir yaşama düzeni sağlayacak biçimde ayarlanması düşünülmüştür. Bu miktar Hindistanda 63 dolar, Tanganika'da ise 168 dolardır. Bir çok halde Barış Gönüllülerinin giderlerini ilgili hükûmetler sağlamaktadır. Meselâ Habeşistan hükûmeti gönüllülere 75 dolar aylık vermektedir.

Türkiyede ise gönüllüler, karşılık paralardan sağlanan 750 lira aylık almaktadırlar. Şehirde yaşayanlara 1100 lira verilmektedir. Ayrıca her ay için 75 dolar, ilgilinin Amerikadaki hesâbına yatırılmaktadır. Gönüllüler iki yılda 45 gün tatil hakkına sahiptir. Tatilde her gün için 7,5 dolar yolluk almaktadırlar. Görülüyor ki, fakir yaşama iddialarına rağmen, Türkiyedeki bir Barış Gönüllüsünün geliri, orta halli bir köylünün veya aynı yaştaki bir köy öğretmeninin gelirinden fazladır. Üstelik, köylü ve öğretmen, daha az parayla kalabalık bir aileyi de geçindirmek durumundadırlar.

Türkiyede hâlen 526 Barış Gönüllüsü vardır. Bunların yarısından fazlası İngilizce hocalığı yapmaktadır. 100 kadarı dı toplum kalkınması projeleri ile uğraşmaktadır. Ankarada 9 gönüllü de, gecekondularda yaşamakta ve çalışmaktadır. İstanbulda da gecekondularda yaşayan ve Verem Savaş Derneği çalışmalarına katılan bir grup gönüllü vardır. Ne var ki, 22 Nisan *1966 tarihli* **New York Times***'de bir Barış* Ordusu yetkilisinin belirttiği gibi, koleji yeni bitirmiş bu gönüllüler, «inanılmaz bir enerji ve şevke sahipseler de, teknik bilgilerden yoksundurlar». Esasen yaptıkları iş de, İngilizce hocalığının dışında, «pösteki saymak» tan ibarettir. Hindistanda beş ay görev yaptıktan sonra ayrılan bir gönüllü **Saturday Review** editörüne bu durumu şöyle belirtmektedir: «Yapılanın faydası yok. Bir adama yardım edersin, ama görürsün ki onun gibi 50 adam var. 50 adama yardım edersin, ardından 5 bin kişi gözükür. 5 bin kişiye yardım edersin, fakat onların gerisindeki 5 milyona ve onu izleyecek olan 50 milyona ne yaparsın?»
Barış gönüllüleri fantezisinin anlamsızlığı, nihayet Türk Hükümetince de anlaşılmış, Bakanlıklararası bir komite tarafından alınan karar gereğince, yeni barış gönüllüleri getirilmiyecek, hâlen Türkiyede bulunanların sürelerinin dolması beklenecektir.

Barış Ordusunun en ateşli taraftarları dahi, bu aczin farkına yavaş yavaş varmaktadırlar. **Saturday Evening Post** dergisinde yayınlanan aşağıdaki yazı, iki Barış Gönüllüsü tarafından yazılmıştır. Dergi, yazarları şu sözlerle tanıtmaktadır: «Bay ve Bayan Zeitlin'in ikisi de Pittsburg'ludur. Bay Zeitlin, bir gazetede fıkra yazarıydı. Karısı ile Barış Gönüllüleri olarak Kaliforniyada staj gördüğü sırada tanıştı. İkisi de teşkilâtın ilk faaliyetinde görev aldılar ve Gana'da öğretmenlik yaparken evlendiler. Bay Zeitlin (Barış Gönüllüleri Ordusuna Sevgilerle) adlı bir kitabın yazarıdır».

Barış gö

BARIŞ GÖ

1960 Başkanlık seçimlerinden biraz önce John F. Kennedy, Barış Gönüllüleri Ordusu fikrini ortaya atmıştı. Kalifiye Amerikalı elemanlardan kurulacak bu ordu, yardıma muhtaç ülkelere gönüllü olarak yardıma koşacaktı.

Fikir başlangıçta, sert tenkitlere yol açtı. Meselâ, Başkan Eisenhower, bunun, «çocukça bir fikir» olduğunu ileri sürdü. Fakat, Ordu, kurulduktan sonra, iyi idare sonucu gelişmeye başlayınca, Amerikan halk oyu, bu orduyu, münakaşasız kabul *etti.*

Ancak, bizim kanaatimize göre, Barış Gönüllüleri ordusu, Amerikan halkına bir takım vaadlerde bulunmuş, fakat bu vaadleri tutmamıştır. Yine kanaatimize göre, Amerikan halkoyu, mezkûr ordu hakkında yanlış şeyler bilmektedir.

Orduyu kuran kararname, onun, gelişmekte olan ülkelerin «kalifiye elemana olan acil ihtiyaçlarını karşılamak üzere kalifiye Amerikalılardan mürekkep» bir grubun vücude getirileceğini belirtiyordu. Hakikatte ise ordu, bahsi geçen ülkelere bu evsafta eleman temin edememektedir. Zira, bu çeşit elemana sahip değildir. Bu yüzden de, yapılmak istenen birçok işlere başlanamamıştır bile.

Ancak, bu sözlerimizden, bizim, Barış Gönüllüler Ordusuna karşı olduğumuz mânası çıkarılmamalıdır. Bilâkis, Orduyu tenkit edişimiz, ondan daha fazla şeyler beklediğimiz içindir.

Biz, Ordunun ilk faaliyetlerinde gö-

Bir Barış gönüllüsü, Türk çiftçileri arasında.

Jean M. Zettlemoyer Bursa'da ders veriyor.

NÜLLÜLERİ KONUŞUYOR

aldık, 1961 de Gana'ya gönderildik ve ülkede iki yıl kaldık. Biz, Barış Gönüllü- Ordusu idealine ve gayesine hâlâ bağ-. Fakat, Ordunun, bazı metodlarını de-rmedikçe ve bazı safsatalardan kendini armadıkça bu ideal ve gayesine ulaşa-yacağına da aynı şekilde inanmaktayız.

Barış Gönüllüleri Ordusu idarecileri, 46 ülkede vazife gören 10.000 Barış nüllüsünün *çok kalifiye kimseler olduk*- söylemekte, bu iddialarını teyiden de, 10.000 gönüllünün yüzde 80 inin kolej nu olduğunu ilâve etmektedirler. An-, bu rakamlar, şu önemli hususu gizle-edirler: Bir insanın Kolej diploması olması o insanın sınaî kabiliyet ba-ndan kalifiye sayılması için kâfi de-.

Gönüllüler, daha önce hiç bir işte ça-mamış *kimselerdir. Ordudaki kayıt fişle*- meslek hanelerinde, bunlar için «her yapabilir» kaydı konmaktadır. Barış gö-lerinin üçte birinin, hayatta ne olmak dikleri hususunda hiç bir fikirleri bulun-ğını testler göstermiştir. Ordunun psi-ri uzmanına göre, gönüllülerin çoğu-, hayatta her işi yapabilecek durumda klarına ikna edilmeleri gerekmektedir. yolları ve fabrikaları olmayan ülkele- «kalifiye elemana olan âcil ihtiyaçlarını» gençler karşılayacaklardır... Gönüllüler, defa, muhallebi çocuğu olmadıklarını için Orduda *görev* almakta ve *bu gö*- ya izcilik veya bir nevi tedavi zannet-edirler. Biz bu durumu, Afrikada gö- almış olan bazı arkadaşlarımızda müşa- ettik. Gönüllülerin bazıları, bir leğen-de yıkanabildiklerini ve telefonsuz da abildiklerini görerek büyük sevince ka-akta idiler. Oldukça iyi bir başkentte menlik yapan bir meslekdaşımızın şu etini, iddiamızı isbat sadedinde zikret-isteriz: *«Dağ başında çalışacak kadar* k olduğum kanısında değiller mi?»

Bu sözlerimize karşılık, Ordu mensup-, bir şeyler öğretildikten sonra göreve ıldıkları, söylenebilir. Halbuki, bu şeyler öğretme» denen şey, yabancı ülkede nasıl hareket edileceği hakkın- konferanslardan pek de ileri gitmemek-. Gönüllüler, işi, iş yaparken öğrenmek-. Nitekim, bu satırları yazan bizler *öğretmenliği, bir Gana Orta okulunda* menlik yapmak suretiyle öğrendik ve için de, öğrencilerimizi lâboratuvar- deneme hayvanları gibi kullandık.

Aslında ise, Ordu, işe göre adam de-, adama göre iş bulma esası içinde ça-ktadır. Bunun bir sonucu olarak da gönüllülerin yüzde 75 ine ya öğre- veya «toplumu kalkındırma» işi ver-dir ki bu iki çeşit iş de, ufak bir staj- sonra herkes tarafından yapılabilir.

Gönüllüler iyi niyetli, ve çok defa da etli çocuklar olmakla beraber yine de *durumundadırlar*, ve Amerikadaki sil bir işi yapmak için gerekli vasıf- haiz değildirler. Bunun da en özel mi- öğretmenlerdir. Zira, öğretmenlik yapan gönüllüden yaklaşık olarak 4000 i önce öğretmenlik yapmamış kimse-

Geçenlerde yapmış olduğumuz bir incelemeden çıkan sonuç şu olmuştur: Gönüllüler Ordusunun mütehassıs eleman durumu her geçen gün biraz daha kötüleşmektedir. Meselâ, Ordu, geçen sene, tahsisatının 3 milyon dolarını hazineye iade etti. Zira, Ordu, gerekli vasıfları haiz eleman bulamıyordu. Bu tahsisat iadelerinin gelecek yıllarda da devam etmesi muhtemeldir. Binnetice, *gönüllü sayısını önümüzdeki haziran*a kadar 17.000'e çıkarma projesi suya düşmüş, rakam 15.000 e indirilmiştir.

AZ KALDI GANA'DAN KOVULUYORDUK

Ordunun kalifiye eleman bulmakta güçlük çekmesinin başlıca sebebi, kuruluşunu haklı göstermek için yaptığı vaadlere uymaya kendini mecbur hissetmesidir: Binlerce Amerikalı genç, refah içinde yüzen kendi *toplumlarını bırakarak denizaşırı ül*kelerdeki yoksul kardeşlerinin refahı için çalışacaktı. Gerek Amerikan kongresini gerekse Amerikan halkoyunu ikna için böyle asil ve göz kamaştırıcı gayelerin öne sürülmesi elzem görülmüştü. Gönüllülerin amatör olmaları da projenin esaslarından biri idi. Nitekim, Ordu, usta ve profesyonel elemanlar toplamak için hiç bir ciddî teşebbüste bulunmamıştır. Usta ve profesyonel insanlar Gana gibi bir ülkenin işine gelir, fakat Barış Ordusunun başındaki Bay Shriver'in işine gelmez.

Barış Gönüllüleri Ordusunun kalifiye eleman bulamaması, biz Ganada iken diplomatik bir hâdiseye de sebep oldu. Ordu, vaadlerini yerine getiremediği takdirde bu gibi hâdiseler, ilerde de zuhur edebilir. Ganadaki hâdise şudur:

Gana Cumhurbaşkanı Kwame Nkrumah, memleketinin öğretmenlere, fakat bilhassa matematik ve ıspatlı ilimler öğretmenlerine ve ayrıca musluk ve teneke *tamircilerine ihtiyacı olduğunu teşkilâtımı*za bildirmişti. Muslukçu ve tenekeciler bulunup gönderilemedi. Bu yüzden de bunların gönderilmesinden vazgeçildi. 51 kişi olarak gönderilen bizler dahi Gana'nın istediği cinsten kimseler değildik. Zira yaklaşık olarak yarımız, daha önce hiç bir sınıfta ders vermemiştik. İçimizden sadece 13 kişi matematik ve ispatlı ilim öğrenimi yapmıştı. Fakat, komediye devam zarureti vardı. *Bu yüzden de ihtisasımıza* girmeyen konularda öğretmenlik yapmakla görevlendirildik. Derken Nkrumah, bilhassa istemediği bir şeyin, içimizden bazıları tarafından yapıldığının farkına vardı. Başkanın yapmamızı istemediği şey tarih öğretmenliği idi. Tabiî adam küplere bindi. Teşkilâtımız vaadlerini yeniledi ve böylece de vartayı atlattı. Bu yüzden, az kaldı, Gana ile Amerikanın diplomatik münasebetleri kesilecekti.

Ne olmuştu? Teşkilâtımız, Gananın istediği kalifiye elemanları bulamamış ve bizi *bir an önce Ganaya sokmak için mem*leketin muztar durumda oluşundan faydalanmak istemişti. Biz Ganaya bir kere yerleştikten sonra da Teşkilâtımız, bizimle hiç mi hiç meşgul olmamıştı. Nitekim Ganalılarla ilişkilerimiz için 46.000 dolar (yaklaşık olarak 414.000 lira) sarfettiği halde işlerimizi iyi yapıp yapmadığımızı kontrol için tek bir kuruş harcamamıştı.

Bereket versin Teşkilâtımızın «her işten anlayan» elemanları, görevlerini Gana standartlarına göre çok iyi yaptılar. Bunun sonucu olarak da Gana daha fazla sayıda öğretmen istedi.

Burada üzerinde durulacak husus şudur: Ordu, elemanlarının ihtisas seviyesini Amerikanın yüksek seviyesine göre değil, az gelişmiş ülkelerin düşük standartlarına göre ayarlamaktadır. Ve Gana hâlâ Amerikadan muslukçu ve tenekeci beklemektedir. Zira, Teşkilâtımız, ihtisas erbabını çatısı altında toplamak için gayret sarfetmemiştir.

ERKEKLİK SINAVI!

Geçen sene *Teşkilât, sanayi alanın*da mütehassıs kişileri toplamak için teşebbüse geçti. Böyle bir tasavvur esasen uzun zamandanberi dosyalarda uyumakta idi. Fakat, ihtisas **erbabı, teşkilâtımızın** merkezinde daima huzursuzluğa sebep olmaktadır. Mütehassısların göreve alınması, bazı idarecilerimize göre, barış gönüllülerinin şevkini kıracak, hattâ, Teşkilâtın Amerikan Yardım Teşkilâtı (AID) ile karıştırılmasına yol açacaktır. *Teşkilât* idarecilerinden biri bu endişeyi şu sözlerle belirtmiştir:

«Biz, küçük çapta bir AID olmak istiyoruz.» Yüksek rütbeli diğer bir teşkilât memuru da sanayi alanında uzman kimselerin orduya alınması fikrine iltifat etmemiştir. Başka bir idareci de bu gibileri bulmanın güç olduğunu, esasen bunların testten de geçmemiş olduklarını söylemiştir.

Teşkilâta alınacakların seçilmesinde, psikoloji testine, muayyen bir iş dalındaki ihtisastan *daha fazla önem verilmektedir.* Teşkilâta ait ilânlara da âdeta şu soru sorulmaktadır:

«Kendinizi, Ordumuzda görev alacak derecede erkek hissediyor musunuz?»

Böyle bir ilân toy çocukları avlayabilir. Fakat, ihtisasının bilincine varmış bir ustaya, bir muslukçu veya tenekeciye tesir etmez.

Barış Gönüllülerinin, güçlüklere göğüs gerecek *derecede erkek olması lâzım* geldiği fikri daha başlangıçtan itibaren teşkilâtın programında mevcuttu. Ve bu, Teş*kilâtın kurulmasına* karşı şüpheci bir tavır takınmış olan Amerikan Kongresinin muvafakatini sağlamak için düşünülmüştü. Teşkilât Başkanı Bay Shriwer de, grubumuzun 1961 Ağustosunda Ganaya hareketinden bir gün önce yaptığı bir konuşmada aynı şekilde «Mesihçe» sözler etmişti:

«Yabancılar, bizim, maddî yaşayışımızdan, konforumuzdan fedakârlık edecek bir karaktere sahip olduğumuz kanısında *değiller. Siz onlara, böyle bir karaktere sa*hip olduğunuzu göstereceksiniz. Bu işte başarı gösteremediğiniz takdirde de saf dışı olacaksınız.»

TEFTİŞ FIRÇASI

Barış gönüllülerine verilen işler bazan fedakârlıkları gerektirmektedir. Fakat, Gana'da bizlere verilen görev, fedakârlığı gerektiren cinsten değildi. Bu yüzden de fedakârlık icat etmek icap ediyordu. Gana devleti, kendi üniversite *mezunu öğretmen*lerine verdiği 163 dolar aylığı aynen bize de veriyordu. Fiyat seviyesi çok düşük olan Ganada bu *para* ile lortlar gibi yaşanabiliyordu. Hattâ, içimizden bazıları, Amerikada yaşadığı hayattan daha da iyi bir hayat yaşıyordu. Fakat, buna rağmen, Teşkilâtımızın idarecileri, bu paranın ancak «ölmeyecek derecede geçim sağlayan» bir miktarda olduğunu ısrarla söylüyorlardı. Teşkilât özel araba almamızı yasak etmişti. Bu durumu fırsat bilen Bay Shriver, Ganayı ziyaretten dönen bir milletvekilinin sözlerine *atfen, bizlerin Ganalı meslekdaşlarımızdan* daha kötü şartlar altında çalıştığını söyledi. Halbuki, milletvekilinin, bizim Ganalı meslekdaşlarımızdan daha kötü şartlar altında çalıştığımızı söylemekten maksadı Ganalı öğretmenler otomobil primi verildiği halde bizlere verilmediğini belirtmekti. Fakat, Bay Shriver bu noktayı belirtmekten nedense çekinmişti.

Teşkilâtımız, bizi görev başında görmek üzere gelen *milletvekillerine ağır* şartlar altında çalıştığımız intibaını vermek için elinden gelenin azamisini yaptı. Ziyaretçi *milletvekilleri ciplere doldurularak*, pis yollar üzerinde, Half-Assini isimli bir kasabaya doğru, yorgunluktan turşuya dönene kadar, yüzlerce kilometre koşturuldu. Gittikleri yerlerde su içmemeleri, hiç bir şey yememeleri kendilerine sıkı sıkıya tenbih edilmişti. Yolun, senede 9 ay yağmurlardan geçilemez halde olduğu kendilerine söylendi (halbuki yalandı). İşte bu şartlar altında seyahat ettirilen milletvekilleri, aç bi ilâç, yorgunluktan bitap bir halde kasabaya gelip de karı koca iki Barış Gönüllüsünün oturdukları kulübeye indirildikleri zaman, bizim hakikaten ağır şartlar altın*da çalışmakta olduğumuzu* münakaşasız kabul ettiler. Barış gönüllüsü çift ise, mütevazı fakat konforlu kulübelerinin Teşkilâtımız tarafından konforsuzluk örneği olarak gösterilmesini kahkahalarla karşıladılar.

Bunun üzerine, bu Half-Assini kasabasını kendi gözlerimizle görmek üzere biz de otobüse atladık. Teşkilâtımızın karargâhı, elektriğini de kendi tesislerinden temin eden bir orta *okulun muazzam bah*çesine kurulmuştu. Karargâh, hurma ağaçlariyle süslü sahilden birkaç dakikalık bir mesafede idi. Gönüllülere ya müstakil evler, ve yahut da dört katlı bir apartmanın katları tahsis edilmişti.

BOMBALI BARIŞ!

Gönüllüler Ordusu ile ilgili en büyük hata, gönüllülerin yabancıları Amerika tarafına çekebilecekleri kanısıdır. Dışişleri Bakanımız Dean Rusk da *bu hatayı şu söz*lerle kuvvetlendirdi.

«Barış Gönüllüleri, gittikleri yerler *halkının memleketimiz* hakkında tam bilgi sahibi olmasını sağlayabilirlerse, Amerikanın, dünyanın her tarafında ne kadar çok müttefiki olduğunu hayretle göreceğiz.»

Ancak, tecrübeler bize, Teşkilâtımızın, yabancıları Amerika tarafına çekmekte fazla bir başarı sağlayamıyacağını göstermiştir. Teşkilâtımız, kendini Ganada başarı kazanmış sayıyordu. Fakat, daha biz orada iken *Gana - Amerika* ilişkileri bozulmuştu. Vakıa hepimiz Ganalılardan bir çok dostlar edinmiştik. Fakat, biz Ganadan ayrıldıktan 7 ay sonra Ganalılar, Amerikan Büyük Elçiliğinin önündeki bayrağı parçalamaya teşebbüs ettiler, Amerikan Haberler Merkezinin kütüphanesini taşladılar.

Ganalılar, Barış Gönüllülerinin müstesna cinsten Amerikalılar oldukları kanısında idiler. *Dominik Cumhuriyetinde* gerek Cunta mensuplarının, gerekse asilerin, Gönüllülerimize güveni vardı. Dominikliler, *gönüllülerimiz* için: «Bunlar başka Amerikalı», diyorlardı Ganalı bir öğrenci, bize, bir arkadaşının şu sözlerini nakletti:

«İki türlü Amerika var. Biri Barış Gönüllüleri Amerikası. Bu Amerika müstesna bir Amerika. Bir de öbür Amerika var. Onda da adam öldürme *vesaire revaçta.*»

İncelemelerimiz sonunda biz şu kanaate vardık: Amerikanın Güney Afrika ile *ticaret yaptığına*, Portekizlilerin, Angloda, yerli halka karşı Amerikan silâhları kullandıklarına, Birminghamda ırk dâvası yüzünden bombaların patladığına ve Los Ancelos da çarpışmalar olduğuna dair haberler, Afrikalıların Amerika karşısındaki tutumlarının şekillenmesinde birkaç barış gönüllüsünün çabasından daha müessir olmaktadır.

Barış Gönüllüleri Ordusunun başarı derecesinin *hakikî ölçüsü*, yardımına koştuğu ülkenin yaşama seviyesini yükseltme derecesidir. Bugüne kadar gösterilmiş olan başarı, iddia ve vaadlere nazaran çok gerilerde kalmaktadır. Bununla beraber, Teşkilâtı ve çalışma metodlarını ıslah yollarını bulmak güç değildir. Biz, bir Barış Gönüllüsünün başarı derecesinin, *mesleğindeki* ihtirası ile ölçülmesini istiyoruz. Teşkilât hayal peşinde koşmaktan vazgeçip ihtisas erbabını çatısı altına *toplamalıdır.* Ancak, bu gibi kimselerin çoğu evli olabilir, çoğunun malları mülkleri ipotekli olabilir, hattâ *içlerinde nafaka* ödemekte olanlar bulunabilir. Bu da bunların fazla paraya ihtiyacı olduğunun işaretidir. Bu yüzden de Teşkilât, bu gibilere yüksek ücret vermek, bunların, ailelerini yanlarına aldırmaları imkânını sağlamak zorunda kalabilir. Hattâ, nadir alanlardaki ihtisas erbabı için daha da fazla imkânlar sağlamak mecburiyetinde kalabilir. Bunların yapılması, Teşkilât idaresinde büyük değişiklikler demektir. Fakat, Amerika, *uzmanlar hazinesinden* başka memleketleri de faydalandırmak istiyorsa bunu yapmak zorundadır.

Ve Teşkilât, bunu yapacak durumda olduğunu fiilen göstermelidir. Değerini başkalarına kabul ettirmek için vaadlerde bulunmasına lüzum yoktur. Teşkilât hayaller peşinde koşmayı bırakmalı, olayları oldukları gibi görmeli ve kendine mevdu görevi ona göre yapmalıdır.

Bir geziden izlenimler

ARAP DÜNYASI UYANIYOR MU?

V - Satı Bey Hayatını Anlatıyor

Niyazi Berkes

Sultan Abdülhamit

İşte, Satı Bey'in bana anlattığı ve sür'atle not alarak tesbit edebildiğim hayat hikâyesi:

«5 Ağustos 1880 de Yemende San'ada doğdum. Ebeveynim Halepli idi. Babam Muhammed Hilâl Yemen Vilâyetine istinaf mahkemesi reisi olarak gitmişti. Ben orada doğdum. Babam Halepte medresede, sonra Kahire'de Ezherde okudu. Kadı oldu. Yeni adliye teşkilâtı yapıldığı zaman komisyonlarda imtihan vardı. Yemen vilâyetinde yeni adliye teşkilâtı yapılınca oraya gönderildi. Onbeş kardeşim oldu. İlk onu bir anneden. Babam kendi annemin üstüne bir daha evlenmişti. Benden büyük dört kardeşim daha vardı. Babam 1912 veya 1913 te öldü. Annem daha sonra 1930 ile 1935 arasında bir tarihte öldü.»

«Yemenden bir yaşında iken ayrıldık. İstanbul'da Mülkiye-i Şahanenin idadi kısmında okudum. 1900 da mülkiyeden mezun oldum. Ulum-u riyaziyeye meraklı idim. İdadide bana arkadaşlarım Arşimet adını takmışlardı. Tabiiyata merakım da çoktu. Tarih-i tabiî müzesi yapmak gibi şeylere meraklı idim. (O zamana ait fotigraflarını gösterdi, saman doldurulmuş kuşlar arasında). Yüksek kaldırımdan hayvanat tabloları bulur, satın alırdım.»

«İlkin tabiiyat hocası oldum. İlk hocalığım Yanya idadisi tarih-i tabiî hocalığı idi. İlk yayınlarım da tabiî ilimlere dair oldu. Yeni keşifler üzerine makaleler yazardım. Mülkiyede iken hukuk derslerini hiç dinlemezdim. İlk yayınladığım kitaplar ziraat bilgisi, eşya, hayvanat, ziraî tatbikat gibi şeyler hakkında idi.

«1905'e kadar Yanya'da kaldım. Fakat Abdülhamidin sıkıştırma devri başlayınca hocalığı bıraktım. Derslerde kitap haricinde bir şey söylenmiyecekti. Halbuki kitaplar yanlışlarla doluydu. Muallimliği bıraktıktan sonra kaymakam oldum. Evvelâ bir Bulgar şehri olan Radoviçte. Sonra terfi ederek Florinaya kaymakam oldum. 1908'e kadar Florina kaymakamlığı yaptım. Meşrutiyetin ilânı üzerine istifa ederek İstanbul'a geldim. O zamanki hâdiselerin merkezi Manastırdı. Asıl hareket te orada başlamıştı. Florina Manastıra bir saatlik mesafede idi. Bu itibarla ben de bu hareketlerin içinde bulundum.»

«Radoviçte kaymakam iken oraya gelen müfettiş Bulgarların hareketleri karşısında bana: En çok Bulgarlardan korkuyoruz demişti. Ben buna karşı: Hayır, diyordum. Müfettiş bana o zaman ihtilâl hareketine mensup olduğunu açıkladı. Bu zat adliye müfettişi Mahmut Nedim beydi. Yaşlı bir zattı. Muhabere etmeye devam ettik. Meşrutiyetin ilânı günü derhal Manastıra gitmem için telgraf çektiler. Bana, gelen heyeteleri karşılama vazifesi verildi. Manastırda Neyyir-i Hakikat isminde İnkilâpçı bir gazete çıkmağa başlamıştı. Daha önce de gizli olarak çıkıyordu. Meşrutiyetin ilânı üzerine alenî olarak çıkmağa başladı. Kendi nutuklarımı orada yayınladım. (Bu gazetenin nüshaları kaybolmuş. Fakat Bulgarların gelişi ve Niyazi Beyin gelişi zamanında verdiği nutukların kopyaları varmış. Satı Beyin muntazam olarak vesika saklamak itiyadı olduğu anlaşılıyor. 1910 da İngiltereye ve Belçikaya gittiğinde Abdülhak Hâmidi görmüş. Manastırdaki bu nutkunda: Bu günleri Mithat Paşalar, Namık Kemaller, Abdülhak Hamitler hazırladı, demiş. Anlaşılan o zaman Hâmit bu işlerdeki payından hiç bahsedilmemesine içerlediğinden Satı Beyin kendisinden söz edişini İngilterede Halil Halitten duyunca sevinmiş; onun için kendisine teşekkür etmiş). O zaman Niyazi Bey, Manastıra yakın Ohri dağlarındaydı.

«PROLETARYAYI BULGARDAN ÖĞRENDİM!...»

«Bulgar hareketleri milliyetçi, fakat aynı zamanda sosyalistti. Ben proletarya kelimesini ilk defa olarak evime tamire gelen bir Bulgar demirciden duydum. Bu adamla sonraları Türkçe olarak ve Lâtin harfleriyle muhabere ediyordum. Hürriyetten önce. Meşrutiyetin ilânı üzerine Bulgar ve Yunan çeteleri teslim oldular. Bunların hareketleri daha ziyade Çorbacılara karşı idi, fakat bizim hükûmet kendine karşı sanarak bunlarla uğraşıyordu. Bunların hareketlerinde sosyalizm unsurunun bulunması çorbacılara karşı olmalarından ileri geliyordu. Biz o zamanlar sosyalizmin ne olduğunu bilmezdik; bunun daha ziyade İngiltere gibi sanayide çok ileri memleketlerde olacağını sanırdık. Osmanlı idaresi Bulgarları Rum sayıyordu. Bulgarlar buna da karşı idiler. Bulgar eksarhlığı bu mücadeleden çıkmadır. Birçok köylerde Rum ve Bulgarlar karışıktı. Çeteler, aslında Osmanlı ordusu ile değil, birbirleriyle uğraşıyorlardı. Köylere varıncaya kadar Rum papasları ile Bulgar papasları arasında mücadele vardı. Sırplarda da öyle. Bu çetelere firarî diyorlardı. Bazı yerlerde bunlara Müslümanlar da katılıyordu. Kavgalar en çok kilise ve mektep üzerinde kopuyordu. O zamanlar buralarda beynelmilel bir komisyon vardı; o da mevcudu muhafaza taraftarı idi. Benim bulunduğum sıralarda yakıp yıkmalar başlamıştı. Bilhassa Florina çok karışık haldeydi. Radoviçteki demirciden çok şeyler öğrenmiştim. İdarî işlere karşı büyük bir alâkam olmadığı için saatlarca konuşurduk. Bu fikirlerin tesiri altında «Memlekete Âdil Bir İdare Lâzım» diye de bir yazı yazmıştım. Demirci başka bir ad altında bunu bir Bulgar gazetesinde yayınlamıştı. Bunların en akıllıları Bulgarlardı.

«İttihat ve Terakki ile ittisalim Hürriyetin ilânı ile başladı. Onbeşinci günü Florinayı bırakıp İstanbul'a geldim. Bırakmak istemediler. Ben idareci olmak istemiyordum, hâlâ esasta tabiiyeci idim. Riyaziyem de kuvvetli idi. Fakat riyaziyeyi sevdirmek zordur. Tabiiyeyi sevdirmek daha kolaydır diye tabiiyeci olmuştum. Pedagoji ve sosyolojiye geçişim tabiiyattan oldu.»

«İstanbul'da muhabirlik te yapmağa başladım. Hattâ 31 Mart vak'asını Neyyir-i Hakikat gazetesine ilk veren ben oldum. O zamanlar Envar-ı Ulûm adında bir mecmua da çıkarmağa başladım, fakat satılmıyordu. Böyle şeylerle kimse alâkadar olmuyordu. Onun için gazetelere de yazıyordum. Bunlar «İstibdat İz ve Tohumları» gibi seri makalelerdi. Bunlara ehemmiyet vermeden yazdığım halde bunlar «Envar-ı Ulûm» deki yazılarımdan fazla alâka uyandırdı.»

«O sırada maarif hareketleriyle de alâkadar oluyordum. Programları tenkit eden makaleler yazdım. Muhtelif yerlerde de muallimlik etmeğe başladım. Bütün bunların tesiriyle bana 1909 da Darül Muallimin müdürlüğü teklif edildi. Koyduğum şartlardan biri muallim ve programları kendim seçmekti. Maarif nazırı Nail Bey Mülkiyede maliye hocamız olduğundan beni tanıyordu. Darül Mualliminde bir inkilâp yaptım. Talebeler hasırlar üstünde otururlardı. Ahırkapı rüştüyesi müdürü orada müdürdü. Medrese gibi bir yerdi. Vilâyetlerden gelen mektep müdürleri için kurslar açtım. Tatbikat mektebi açtım. Çıkardığım Tedrisat Mecmuası on bin satıyordu.»

«Darül Muallimînde tamamiyle terbiyeye dönmüştüm. Yazılarımla çok dikkati çekiyordum. Fizyolojiden psikolojiye ve pedagojiye geçtim. Ondan sonraki yazılarım hep pedagoji ve sosyoloji üzerine oldu.»

«Darül Mualliminde üç yıl kaldım; dördüncü yılında istifa ettim. İstifa sebebi, Maarif nezareti ile umumî maarif siyasetinde ihtilâfım olmasıydı. O zaman Emrullah Efendi nazırdı. O da Mülkiyeli, okumuş bir zattı. Fakat pedagoji bilmiyordu. Bir »tuba ağacı» nazariyesi tutturmuştu. Ona göre maarifin kökleri yukarıdan aşağı gelirmiş. Kendisini gazetelerde tenkit ettim.»

«Bundan sonra vilâyetlerde dolaştım. Başka resmî vazife almadım. Yalnız kısa müddet Darüşşefaka Müdürlüğü yaptım. 1915 de Yeni Mektep adında hususî bir mektep açtım. Bu mektep evvelâ Beyazıtta idi, sonra Teşvikiyeye geçti. Bu bir ilk mektepti. Ona bağlı bir de çocuk yuvası vardı, kızkardeşim Neriman orada idi. Hükûmet yanlış işler yapıyordu. Ben tatbikatta orijinal şeyler yapıyordum. Bir de Darülmürebbiyat, yani ana mekteplerine muallim yetiştirecek mektep açtım. Oraya vilâyetlerden kızlar gönderiliyordu. 1919 başına kadar böyle. Ben ayrıldıktan sonra bu mektep Feyziye mektebi oldu.»

TÜRKİYEDEN AYIRILIŞIM!...

«1919 bidayetinde âilemi bırakarak İstanbul'dan ayrıldım. Karadan Suriyeye gittim. Üç, dört ay sonra yani sene sonuna doğru âilem de bana iltihak etti. Neden ayrıldım? Ben Osmanlılık fikri taraftarı idim. Harpten önce Türk bayrağı filân diye konferanslar veriliyordu. Ya Türk olmalı, ya Arap olmalı. Ben menfaatimi düşünseydim Türk olarak kalırdım. Karar vermek zor ve riskli idi. Fakat daha harp bitmeden ne olacağını anlamıştım. Kararımı verdim. Bana müsteşarlık teklif ettiler, reddettim.»

«Gitmeden evvel hakkımda sitemkâr yazılar yazıldı. Çünkü gideceğimi ilân etmiştim. Bu da şöyle bir vesile ile oldu: Mütareke gelince İttihatçıların sürgün ettiği gazetecilerin dönüşü üzerine İstanbul'da bir matbuat kongresi toplanmıştı. İstanbul'un işgalinden evvel. Bu kongreye beni reis intihap ettiler. İşte orada kararı ilân ettim. Haber yayılmış. Gitmememi rica maksadıyle Tedrisat Mecmuasında çıkan bir mazbata ile yazılmış. Galiba vagon meselesi dolayısıyle Şükrü Bey hakkında bir yazı yazmıştım. Bu yazı dolayısiyle birçok muallimlerden telgraflar gelmişti. Şimdi sizi müdafaa eden bu kadar muallim varken nasıl olur da bırakıp gidiyorsunuz deniyordu.»

«Fakat bu, benim için bir vazife idi. Araplar Arap memleketlerine gitmeliydiler. Ben onları teşvik ederken onlara nümune olmalıydım. Türkiye'deki Arap gençleri memleketlerine dönmeli diyordum. (Burada Cemal Paşanın idamları üzerinde konuştu) «Al - Bilâd al - Arabiyya wa Dawlah al - Uthmaniyya» (yani Arap Ülkeleri ve Osmanlı Devleti) adlı kitabımda da yazdım, ben Sykes - Picot plânı gibi şeylerdeki fikirleri kınayamıyorum, çünkü aynı mahiyette şeyler daha Osmanlı Devleti zamanında da söylenmiş. Osmanlı Devlet adamlarının kendileri bu taksimatı yapıyorlardı. Bunları tabiî Arap gençleri görüyorlar ve biliyorlardı. Arap memleketlerinin ayrılacağı belli idi.»

«Ben ayrıldıktan sonra Türkiye'de hakkımdaki tenkitler devam etti. Fakat beni müdafaa edenler de vardı. Bunlardan biri Hamdullah Suphi, diğeri Ahmet Emin (Yalman) dır. Ahmet Emin bir makalesinde bana hücum edenlere karşı beni müdafaa etti. İstanbul'dan çıktığım gün Mehmet Âsım yazdığı makalede «Dün Satı Bey vedâ etti. Suriye'nin bizden ayrıldığını bununla daha iyi anladık.» diyordu.

«O zaman Suriye'de Faysal'ın idaresi altında Şam'da askerî hükûmet kurulmuştu. Suriye'de kendilerini tanımadığım çok kimseler beni tanıyordu. Harbiye mektebinde verdiğim konferanslarla ve makalelerimle. Bana Şam'daki hükûmette maarif işleri verildi. Mekteplerde tedrisatı Arapçaya çevirme işine başladım. Bu bir buçuk sene sürdü, 1920 ye yani Fransızların gelmesine kadar. Goureau ile görüşmeye beni yolladılar. Dönüşte bunda iş olmadığını söyledim. Faysal ile beraber Suriye'den ayrıldık, Avrupa'ya geldik. O zaman manda komisyonları, San Remo, Cemiyet-i Akvam işleri ortalıkta. 1920 de Kemalistlerle görüşmek üzere İstanbul'a geldim. Şam'dan çıktıktan bir ay sonra. Fakat İstanbul'da onlarla temas mümkün olmadı. Muhaberemizi İtalya vasıtasıyla yapıyorduk. Fransızlarla ihtilâf noktalarımızdan biri Antep ve Maraş için Fransızların Halep'ten asker geçirmek istemeleri idi. Biz tarafsısız, olamaz, dedik. Fransızlar demiryolunu açtırmak

istiyorlardı. İstanbul'da temas mümkün olmayınca İtalya'ya döndüm. Hüseyin Ragıp o zaman İtalya'da idi. Bir de Servet Bey isminde bir subay vardı.»

«Daha sonra Faysal ile birlikte Irak'a gittik. Orada da maarif işlerini üstüme aldım. Irak'ta İngilizler fena şeyler yapıyorlardı. Mektepler yüzünden siyasi çatışmalar çıktı. Ben Irak'ta millî esaslar üzerine programlar hazırladım. 1930 da Irak'ta iken şahsî ziyaret maksadıyle Türkiye'ye geldim. O zaman Maarif Vekili Hamdullah Suphi idi. Kimse serzenişte bulunmadı. İhsan Sungu talebemdi. Hepsi hürmetle karşıladılar.»

«MISIR'A MİLLİYETÇİLİĞİ BEN GÖTÜRDÜM...»

«1941 de Raşit Ali hareketi dolayısiyle bunları Satı yaptı diyerek bizi Irak'tan koğdular. Tabiiyetten iskat ettiler. 24 saat içinde çıkarıldık. Heimatloss oldum. Fakat bu bana yaradı. Çünkü Irak'ta mahdut kalıyordum. Asıl milliyetçilik hakkındaki kitaplarımı bundan sonra neşrettim. Beyruta geldim. Orada yeni gelen İngiliz hükûmeti vardı. onun için orada müşkülât içindeydik. 1943 de Suriye istiklâli başlayınca orada maarif müsteşarı oldum. Yeni kanunlar yaptım. Suriye'de üç yıl kaldım. Ondan sonra Kahire'ye geldim.»

«Kahire'de Ma'had at - Tarbiyya (yani Eğitim Enstitüsünde) üç yıl profesörlük ettim. Pedagoji ve sosyoloji okuttum. Fikirlerimin Mısır'daki tesirleri o zaman başladı. Birçok münakaşalar çıktı. Bu enstitü o zaman müstakil bir enstitü idi. Arap Birliği kurulunca oranın kültür dairesinin ilmî müşaviri oldum. Ma'had ar - Dirasât al Arabiyya al - Âliya (yani Yüksek Arap Araştırmaları Enstitüsü) kurulunca orada ilk defa olarak Araboloji terimini Fransızca ve İngilizce olarak kullandım. Orada direktör ve aynı zamanda Kawmiyya Arabiyya profesörü idim.»

«O zamanlara kadar Mısır'da şarklıyız, Mısırlıyız, Müslümanız, filâfetçiyiz, fıravuncuyuz gibi bir sürü münakaşalar oluyordu. Mısır mütefekkirleri bu fikirlerde birbirlerinden ayrılıyorlardı. Ben bunların hepsinin yanlış olduğuna kanidim. Çünkü Mısır'lılar Araptılar. Fakat o zaman Mısır'da Arap diye bedevilere denirdi. Mısırlılar kendilerini Araptan saymazlardı. Arap hareketi (yani Şerif Hüseyin ayaklanması ve Suriye istiklâl hareketini kasdediyor) başladığı zaman Mısır bunun dışında kalmıştı. Osmanlı Devleti İngilizleri Mısır'dan koğacak ümidiyle Araplığa taraftar değillerdi. Ben Mısır'da Araplık fikrini yaymağa başladım. Çok münakaşalar oldu. Said Zağlûl paşanın bir sözü vardı: Araplar sıfırdır sıfıra sıfır, müsavi sıfır, demiş. Said Zağlûl'un Sıfırları başlıklı bir yazı yazdım. O zamanın en meşhur yazarları olan (liberal) Lûtfi as - Sayyit, (batıcı) Taha Husayin, Azhar şeyhi Mustafa al - Marağî, Abdurrahman Azzam ile çatıştık. Münakaşaların en meşhuru Taha Husayin ile olanı idi: çünkü bu zat kuvvetli şairdir. (Satı Bey kendini çok sıkıştıran sevmediği muarızlarına şair demekle iltifat etmek itiyadında). 1957 de profesörlüğü bıraktım. Şimdi hâtıralarımı yazıyorum.»

Sayın el - Husr hayatını bana böylece anlatı. Sonra gülümsedi: «Görüyorsunuz, nereden nereye geldik; pedagoji ile siyasetin nasıl alâkası olduğunu görüyorsunuz.» dedi. Kendisine söylemedim fakat eski muarızı Gökalpı düşünüyorum. Çünkü Yeni Mecmua'daki tartışmalarında onun Satı Beye anlatmak istediği başlıca noktalardan biri buydu; eğitimin sadece pedagoji olmadığını, okulculuk ve çocuk okutma fenni olmadığını anlatmak istiyordu. Satı Bey bunları yıllarca sonra mensup olduğu milletin millî menfaatleri ve savaşları uğrunda kazandığı tecrübelerle öğrenebilmişti. Fakat Gökalp onun hâfızasında sadece «iyi bir şair» olarak ufacık bir yer almıştı. Sayın al - Husrî'nin kendisi fikirlerinin kaynaklarını başka yerlerde görüyor.

Hayatı hakkında anlattıkları için de pek fazla aydınlanmamış, yahut iyi anlamamış olmamın muhtemel çok noktalar vardı; fakat kendisini üzmemek ve yormamak için bunları tekrarlatmadım. Notlarımın bazı noktalarda müphem kaldığını, hattâ bazı noktalarından emin olmadığımı görüyorum. Sebebi budur. 86 yaşında bir zatı daha fazla yormayı içim kabul etmedi. Bu kadarına da, gösterdiği nezakete karşı da son derecede minnettarım.

Milliyetçilik görüşünde kimlerden müteessir olduğunu sordum. Başlangıçta Ernest Renan'dan etkilenmiş. Fakat sonra onu şiddetle tenkit etmiş. İlk görüşmemizde Arapça eserlerinin bir bibliyografyasını rica etmiştim. İkinci gelişimde kendi el yazısıyla hazırlanmış bir liste verdi. Bu eserler, bir yandan Arap milliyetçiliğine aleyhtar olan Mısır yazarları ile olan tartışmaları ile ilgili makaleler, bir yandan da milliyet fikirlerinin doğuşu, milliyet nazariyeleri ve milliyetçilik hareketleri üzerine yapılmış incelemelerdi. İşte onun pan - Arap milliyetçiliği fikirleri bu eserlerde işlenmiştir, ve bunda diğer Arap milliyetçiliği nazariyelerinden belki en önemli olan fark, Arap milliyetçiliğinin müslümanlıkla bir ve aynı şey olmadığı görüşüdür. Arap milliyetçileri arasında onu müslümanlıktan ayrı tutarak lâik bir milliyetçilik fikrini savunan tek düşünür odur.

«BATI MİLLİYETÇİLİĞE KARŞIDIR!...»

Renan'ın görüşünü reddettikten sonra Fichte'nin tesirini kabul eriyor. «Fichte'yi en çok beğendim. Fakat Fichte çok metafizik. Ben metafizik aleyhtarıyım. Mâ Hiya al - Kawmiyya (Milliyetçiliğin Mahiyeti) adlı eserimde bütün bu nazariyelerin her birini ayrı ayrı aldım. İslâmcılığı da reddettim. Stalin'in milliyet görüşünü de reddettim. Ben bu milliyetçilik meselelerini evvelâ Makedonya'da iken, milliyetlerin birbiriyle çarpışması şeklinde gözümle gördüm. O zaman bunları anlamıyordum. Balkan milliyetçilik hareketlerini sonradan incelediğim zaman o zamanki müşahadelerim bana yardım etti. Ben Balkanlardaki olayları âsilerle çetecilerle çarpışmalar sanırdım. Biz Mülkiyede yetişirken, Avrupa'daki her hareketi, Avrupa hıristiyanlığının Müslümanlar aleyhine bir hareketi telâkki ederdik. Yanya'da iken gördüm ki milliyet farkları Müslümanlık, hıristiyanlık farklarından daha mühim. Arnavut miliyetçileri arasında müslümanlar da vardı. Bir Arnavut Mehmet Rauf Bey vardı, sonra Arnavutluk sefiri olduğunda karşılaştık, bana: bu gemi batacak, demişti. Ben de siz milliyetçilik yaparsanız daha çabuk batacak demiştim, ama dinlemiyordu. Sonra Ulahlar vardı; bunlar Rum sayılıyordu; halbuki onlar gelen müfettişlere: Biz Rum değiliz, Ulahız derlerdi.»

Din ve milliyet fark konusunda Satı Bey başka bir misâl verdi. «1905 te Abdülhamide bir suikast yapılmıştı. Bunu yapan Belçikalı bir mühendisti. (Aslında: Belçika vatandaşlığında bir Ermeni). Bu suikastın muvaffak olamaması üzerine Tevfik Fikret meşhur Lâhza-i Taahhur şiirini yazmıştı. O zaman gizli gizli ellerde dolaşıyordu, ancak Meşrutiyetten sonra neşredildi. (Şiiri gayet iyi hatırlıyor, okudu). Şimdi size bir de aynı şeye başka bir zaviyeden bakan bir şairin şiirinden bahsedeyim. O zaman Mısır'ın en meşhur şairlerinden Ahmed Şevki de bu suikast hakkında bir şiir yazdı. Şevkiyat adlı divanında var. Hidivin şairi idi, beraber İstanbul'a giderler, saraylarda ziyafetlerde eğlenirlerdi. Onun için şiirinde Tevfik Fikret'in tam aksine konuşuyor Abdülhamide: Senin kurtuluşun âlem-i İslâmın kurtuluşudur; seni melekler korudu; Allah kurtardı gibilerden. Olaya din zaviyesinden bakıyordu.

«Milliyetçilik meselesinde Mısır çok geç uyandı. Benim yazılarım çıkınca kendilerini birdenbire yeni bir hareket karşısında buldular. Kendilerine gösterdim ki Fransızlar ve İngilizler nasyonalizmin aleyhindedirler. Çünkü kendileri nasyonalist devletlerdirler. Başka yerlerdeki her nasyonalist hareket onların bir ziyanıdır. Eğitim Enstitüsünün açılış nutkunda. Niçin Geri Kaldık? sorusunu şöyle cevaplandırırdım: Milliyetimizi bilmemekten. Avrupa'da nasyonalizm mânasını değiştirdi, şimdi şovenizm mânasında kullanıyorlar. Bu kelimenin mânasını nasıl değiştirdiğini anlattım yazılarımda. Mısırlılar bunları bilmiyorlardı. Fransızlar ondokuzuncu asır nasyonalizmi ile şimdiki nasyonalizmleri ayırt etmek için birincisine nasyonalizm, ikincisine nasyonalitarizm diyorlar. Halbuki bütün nasyonalist hareketler Fransızlara veya İngilizlere karşıdır. Onun için onların muhakemeleri bu mevzuda yanlış yürür. Ruslar poli-nasyonal bir devlet kurdular: onun için Stalin'in nasyonalite hakkındaki fikirleri yanlıştır. tenkit ettim.»

Vaktiyle poli - nasyonal Osmanlı birliğine taraftar olan Satı Beyin Stalin dolayısiyle bunu reddetmesi ilginç. Dünya ve insanlar nasıl değişiyor!

28 NİSAN

Uğur Mumcu

Tarih, geçmişin dedikodusu değildir. Geçmişte olanların toplumsal ve ekonomik nedenlerini araştıran ve bugün ile ilgi kuran bir bilimin adıdır. Ancak bugüne dek, çağlar sürmüş bir imparatorluğun yıkılış nedenleri, bugünün gerçeklerine ışık tutacak biçimde belgeleri ile ortaya konmamış, ilk okul tarih kitaplarından üniversite siyasal tarihlerine değin, aynı dar görüşlülükle açıklanmaya çalışılmıştır. Öyle ki, bugün Türk aydınları, Tanzimatı oluşturan koşulların gerçek niteliklerini, Tanzimatı etkileyen dış ekonomik gerçekleri, Meşrutiyet ihtilâllerinin süreçlerini, Tanzimat ve Meşrutiyet paşalarının kimliklerini gerçek toplumsal nedenleri ile bilmezler. Çünkü o günlerin tarihini yazanlar, o çağlara yön veren sosyal değişiklikleri, bilimsel biçimde ortaya koymadılar. Ve biz bugün o devirleri o çağların toplumsal ve ekonomik olayları ile ilgi kurulmaksızın sadece tarih piyesleri gibi, düzeydeki görünümleri ile okumak zorunda kaldık. Kırım savaşından sonra alınan dış yardımlar, o yardımı veren ülkelerin Türk toprakları üzerinde gerçek amaçları. Düyunu Umumiyenin kuruluş nedenleri araştırılmadı. Hem de, bize o yardımları veren ülkelerle savaşmak zorunda kaldığımız günlerde bile...

Bugün, nasıl Osmanlı İmparatorluğunun yıkılış nedenlerini bilimsel gerçeklerin ışığında değerlendirmek zorundaysak, bugünün siyasal olayların da tarih içinde köklerini bulmak zorunluğundayız.

Nedir öyleyse 28 Nisan? Bir iktidarın usulsüz emri ile polisin harekete geçmesi ve öğrencilerle çatışması mıdır? Yoksa bugünlere uzanan tarihî bir dönemeç noktasının başlangıcı mıdır?

Düyunu Umumiye senetleri ile ipotekli olan İmparatorluğun enkazı üzerinde kurulan yeni Türk devleti, emperyalizme karşı bağımsızlık savaşı verdi. Ancak Lozan'da bütün dünyaya duyurulan siyasal bağımsızlık, kurtuluş savaşı veren Anadolu halkının ağa - eşraf ve aracılar elinden kurtulamaması, kapitalizm olanaklarından yoksun bir ülkede milli kapitalizm yaratma denemeleri dolayısiyle ekonomik bağımsızlığa yönelemedi. Bir yandan ağa ve eşraf baskısı varken, diğer yandan 1947 yılında başlayan dış yardım politikası ile uluslararası kapitalizm ağlarına düşen Türk demokrasisi, halk temeline dayanması gerekirken, gizli bir faşizmin üniformasız bir faşizmin perdesi oldu. Halkın geniş ölçüde yönetenlerin seçilmesine katılması olarak tanımlayacağımız klâsik demokrasi, kalıpları ise yurttaşların gerçek iradesi yerine, geniş bir din istismarı ile ağaların, eşrafın ve kompradorun iradesi geçti. Burjuva demokrasilerinin kendi demokratik gelişmeleri ile biçimlenen demokrasi kalıpları, Türkiyede yurdaşın ekonomik baskıdan kurtulmaması için, dış ve iç kuvvetlerin birlikte kullandığı ortak bir silâh haline geldi. Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu, ikili anlaşmalar o yabancıların kaleminden çıkarak Türk ulusunun bağımsızlığına yöneldi. Sözde yardımlar Türkiyeyi, silâhlarını bir başka ulusun izniyle kullanacak duruma soktu. Yirminci yüzyılda ilk kez ulusal bağımsızlık savaşı veren bir ulusun, kiralık katiller gibi, silâhlarını, o silâhları verenlerin emri ile kullanacak kadar küçümsediğini anlatmak için direnenler ise, bugün, mahkeme önünde 28 Nisanın yıldönümünü anmaktadırlar.. «Hafıza-i beşer» hakikaten bu derece «nisyan ile malûl» mü?..

İşte 28 Nisanın gerçek nedenlerini, Atatürkün Türkiyesini bu koşullara sokanların ihanetinde aramak gerekir. 28 Nisan sâdece 1960 yılının siyasal ortamında dalgalanan duygusal bir tepkinin değil, o günden bugüne uzanan, Türkiyenin bağımsızlığını, doğal kaynaklarını, petrolünü, madenini ve tüm halkının ekonomik refahını savunan ve gittikçe bilinçlenen bir gençliğin adıdır. Türk demokrasisi içinde, toplum gelişmelerini birkaç siyasinin olumsuzluğunda değil sosyolojik ve ekonomik nedenlerde arayan bir dönüm noktasının başlangıcıdır. Gençliğin bağımsızlık savaşının adıdır. Ne acıdır ki, tıpkı Kurtuluş Savaşında Mustafa Kemale karşı Bolşeviktir diye bildiri dağıtan İngiliz casusları gibi, gerçek Atatürk milliyetçilerine karşı, Gestapo taklidi yapanlar, yabancı çıkarlarının fedailerini çıkarmaktadırlar. İkinci kurtuluşa yönelen Türkiyede bağımsızlık savaşı yapmak görevi, 28 Nisan gençliğinin en kutsal görevidir. Bunu Atatürk devrimlerine bağlılığın tam bilinci içinde yapacaktır. İktidar saklambacı oynayan partilerin figüranlığını yapmak ise, ancak Devlet bütçesinden alınan paralarla Dean Rusk'ın bıçaklı savunuculuğunu yapanlara düşer.

28 Nisan ikinci kurtuluşa dek sürecek bir Anayasa ve bağımsızlık savaşının adıdır. Ve bu savaşın anlamı ilerde yaşayacağımız olaylarla yüceleşecektir.

Türk gençliğinin kanı ile yoğrulan bağımsızlık harcını, polis metodları ile çiğnemek hiç bir iktidarın gücü içinde değildir.

TÜRK-İŞ'İN SORUMLULUĞU

Adil Aşçıoğlu

Grev hakkının Anayasanın bir gereğini yerine getirmek, fakat bu hakkın işverenler üzerinde hiçbir suretle bir baskı teşkil etmemesini sağlamak amacı ile çıkarılan 275 sayılı kanun, pratikte bu amacı gerçekleştirmeğe yaradığını gün geçtikçe daha iyi ortaya koymaktadır.

Sendikaların mali bakımdan zayıf olmalarına ve işçilerin de sınıf bilincine erişmediğine güvenen işverenler ve hükûmetler, nasıl olsa işçilerin yenilgileri ile sona erecek grevlere karışmamakta, hattâ bazen bunları teşvik bile etmektedirler. Fakat sendikaların kuvvetli olduğu ya da işçilerin bilinçli bir şekilde mücadeleye kararlı oldukları hallerde grev hakkının işçiler yararına işlememesi için işverenler ve hükûmetler mümkün olan bütün tedbirlere başvurmaktadırlar. Bu tedbirler esasen 275 sayılı kanunla önceden hazırlanmıştır. Kanun 21 inci maddesi ile hükûmete grevleri ertelemek yetkisini tanımıştır. Bu madde bir grevin memleket sağlığını, ya da millî güvenliği bozacak nitelikte olması halinde hükûmete grevi erteleme yetkisi vermektedir.

Toplu sözleşme düzeninin işçilerle işverenler arasında «devlet müdahalesi» olmadan yürümesi gereken bir düzen olduğunu sık sık ileri süren sendikacılar, 275 sayılı kanunun 21 inci maddesinin toplu sözleşme düzenine devletin müdahalesini sağlayan en sağlam dayanaklardan biri olduğunu bilmelidirler. Bu durum karşısında toplu sözleşme ve grev düzeninin devlet müdahalesi dışında serbestçe işleyen bir sistem olduğu tamamen yanlış bir görüştür. Nitekim hükûmetler Türkiye'de bu maddeye dayanarak en haklı grevleri çok kerre ulusal güvenliği ve şimdi de Paşabahçe'de memleket sağlığını bahane ederek durdurmuşlardır. Bir işçi sendikası tarafından greve karar verildikten sonra bu grev daha uygulanmadan ertelenmesi başka şey, grev uygulamaya başladıktan sonra ertelenmesi ise daha başka şeydir. Her iki halde de grevin ertelenmesi toplu sözleşme düzenine tamamen aykırıdır. Mademki toplu sözleşme düzeni işçilerle işverenler arasında ekonomik baskı aracı olarak her türlü müdahalenin dışında serbest bir şekilde işlemesi gereken bir sistemdir, o halde devletin taraflar arasındaki bu mücadeleye, mücadelenin başlamasından önce ve sonra müdahalesi tamamen yersizdir. Çünkü bu mücadelelerin hangi ekonomi kollarında cereyan etmesi istenmiyorsa esasen bu kollarda grev peşinen kanunla yasaklanmış bulunmaktadır. Grevlerin yasaklanmadığı ekonomi dallarında devletin grevleri ertelemek suretile kanuni bir yetkiye sahip olması, toplu sözleşme düzenini tamamen iktidarların ve işverenlerin isteklerine göre işleyen bir sistem haline getirmektedir. Bütün bunlara rağmen, grevlerin başlamasından önce ertelenmesi ile başlamasından sonra ertelenmesinin önemi farklıdır. Grev başlamadan önce bir erteleme işçileri ve sendikayı hiç bir külfete sokmamakta, sadece onların mücadelesine ve işveren üzerindeki ekonomik baskılarına engel olmaktadır. Grev başladıktan sonra erteleme ise, aslına grev kırıcılığından farksızdır. Paşabahçe Şişe ve Cam Fabrikalarında grevin ertelenmesi, böyle bir grev kırıcılığının hükûmet eliyle yapılmış tipik bir örneğini vermektedir. Bilindiği gibi 3 aya yakın bir zamandanberi 2400 işçi tarafından son derece bilinçli bir şekilde yürütülen grev, memleket sağlığını bozucu nitelikte görülerek hükûmet tarafından ertelenmiş bulunmaktadır. Bu erteleme, aslında grevi kırma amacını gütmektedir. İşçiler son derece güç mali şartlar altında 3 aya yakın bir süredir kendilerine yapılan çeşitli baskılara ve aldatıcı tekliflere karşı koyarak işleri başına dönmemişlerdir. Bunun yanında Kristal - İş Sendikası kendi ölçülerine göre işçilere para yardımında bulunmuştur. Başka bir deyişle gerek işçiler gerekse sendikaları, bu grevin yürütülmesi için bir takım masraflara girmişlerdir. Bununla güttükleri amaç, işverenin toplu sözleşme yapmağa zorlamaktı. İşveren başında grevin kanunsuz olduğunu ileri sürmüş, fakat mahkeme ve yargıtay kararları ile grevin kanuni olduğu anlaşılınca ve işçiler de greve devamda kararlı olduklarını belli edince, bu kerre işveren kanuni mücadele yolundan ayrılarak politik yoldan emellerine kavuşmuştur.

Kızamık, kolera gibi salgın hastalıklar söz konusu olduğu zaman, memleket sağlığının tehlikeye girdiğine dair ikazları dinlemeyen hükûmet, şişe üretimindeki azalmanın memleket sağlığını bozacağını düşünüvermiştir.

Böylece şimdiye kadar hiç bir önemi olmayan memleket sağlığı, Şişe ve Cam Fabrikasının üretimi durunca hükûmetin aklına gelmiştir. Bu, başarılı bir şekilde sürüp giden bir grevin doğrudan doğruya hükûmet tarafından kırılmasından başka bir şey değildir. Gerçekten bir kerre başlamış olan bir grev bu şekilde durdurulunca, işçileri bir ay ve belki de 3 ay sonra yeniden greve götürmenin güçlükleri meydandadır. İşe yeniden dönen işçiler artık işverenin baskı alanına girmişlerdir. Grev sırasında önderlik edenler, işlerinden olacaklardır. Kurulmuş olan grev düzeni bozulmuş, işçiler heyecanlarını büyük ölçüde kaybetmiş olacaklardır. Memleket sağlığının, Yargıtayın grevi kanuni saymasını izlemesinin asıl anlamı işte budur.

Grevle memleket sağlığının tehlikeye girdiği ise, temelsiz bir iddiadır. Bir kerre işveren çeşitli vesilelerle stoklarının bolluğundan söz etmiştir. Bu stokların ilâç endüstrisinde kullanılan cam ürünlerini de kapsadığını herkes bilmektedir. Şişe ve ampuller ilâç endüstrisi için bir ambalâjdan ibarettir. Bu alandaki yokluğun ilâç endüstrisi için büyük bir önem taşıdığı iddia edilemez. Şişe üretimi diğer fabrikalarda da yapılabilmektedir. Üstelik bugün plâstik veya madeni kaplar ilâç şişelerinin yerini birçok hallerde kolaylıkla tutabilir.

Böyle olmasa bile asıl olan işverenin böyle bir baskı altında kalarak işçilerin toplu sözleşme isteklerini kabule yanaşması toplu sözleşme ve grev düzeninin temel felsefesini teşkil etmektedir. Kaldı ki piyasada ilâç endüstrisi bakımından memleket sağlığını tehlikeye sokabilecek nitelikte bir şişe ve ampul darlığının başgösterdiğine dair inandırıcı sebepler de yoktur. Fakat böyle bir darlığın varlığını ve bunun memleket sağlığını tehlikeye düşürecek nitelikte olduğunu bir an için kabul edelim. Bu takdirde yapılacak iş mutlâka grevi ertelemekten ibaret değildir. Hükûmet, müdahalesini işveren nezdinde de pekâlâ yapabilirdi. Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş., Türkiye İş Bankasına aittir. Bu bankada da en büyük hisse sahibi Hazinedir. Memleket sağlığını düşünen ve bu sebeple de greve bir son verilmesini isteyen Hükûmet, işvereni toplu sözleşmeye oturmaya zorlayabilirdi. Halbuki Hükûmet aksini yapmıştır. Bu da, işçilerle işverenler arasında bir tercih söz konusu olduğu zaman, Hükûmetin işverenlerden yana olduğunu açıkça göstermektedir.

Şimdi Paşabahçe Şişe ve Cam İşçileri bu durumu açık olarak kendi tecrübeleri ile görmüşlerdir. Onlar aynı zamanda, sendika ve grev hürriyetinin nasıl bir maddi kuvvet ilişkisi olduğunu ve idare mekanizmasına göz geçirebilen işverenlerin bu hürriyetleri nasıl kendi yararlarına kullanabildiklerini de anlamışlardır.

Hükûmetin tarafsızlığını bozacak bir şekilde grevi kırmak amacı ile hareket ettiğini anlamak şu bakımlardan da kolaydır. Toplu sözleşme, Grev ve Lokavt Kanununun 21 inci maddesine göre, Bakanlar Kurulu grevin ertelenmesine karar verip bu kararını ilân eder etmez Yüksek Hakem Kurulundan geciktirilen grevin niteliği hakkında istişari mütalâasını ister. Bu mütalâa en geç 30 gün içinde alınabilir. Şimdi Hükûmetin böyle bir mütalâayı grevi ertelemeden önce almaması için hiçbir sebep yoktur. Böyle bir mütalâa almadan grevin ertelenmesini gerektirecek âcil bir durum da yoktur. Kendimize örnek olarak kabul ettiğimiz ülkelerde değil böyle ampul üretiminde, fakat hastahane personelinin, doktorların, hemşirelerin grevinde bile memleket sağlığı tehlikeye düşmezken bizde sadece bir ampul üretimi azalmasının memleket sağlığını tehlikeye soktuğuna inanmak çok güçtür.

Bugüne kadar ertelenen hiçbir grevin yeniden başladığı duyulmamıştır. Sendikaların bu erteleme politikasına sert bir şekilde karşı koymaları şarttır. Çünkü esasen güçlüklerle başlattıkları grevler, hükûmetler tarafından kolayca ertelenebilmektedir. Türk - İş desteklemediği Şişe ve Cam işçileri grevi dolayısiyle alınan bu erteleme kararı karşısında hareketsiz kalmamalıdır. Çünkü grevi destekleyip desteklememek Türk - İş ile üyesi sendika arasında bir iç meseledir. Fakat grevin ertelenmesi dün olduğu gibi yarın da Türk - İş'in desteklediği grevleri kırmak için kullanılabilecek bir dış etkendir.

Grevlerin bu şekilde sağlam sebeplere dayanmadan ertelenmesi grev hakkının özünü ortadan kaldırmaktadır. Şimdi işçiler işvereni toplu sözleşme yapmağa zorlamak için Anayasa ile kendilerine tanınmış olan grev hakkını kullanmaktan devlet zoru ile ve hapis cezası tehdidi altında alıkonulmaktadır. İşçi hareketi, kendi içindeki çekişmeler ne kadar derin olursa olsun, dışardan gelen bu neviden politik baskılara karşı müşterek hareket etme zorunluğundadır.

ATENAGORAS VE LEFTER

Samim Kocagöz

I. SEVDİKLERİMİZ :

Geçen gün bir gazetede, eski Millî Takım Kaptanımız, millî futbolcümüz LEFTER KÜÇÜKANDONYADİS'in bir resmini gördüm. Gözlerim yaşardı : Çukurova Takımının antrenörü Lefter, takımı ile birlikte Eskişehir'e maça geldiğinde, halkın büyük sevgisiyle karşılanmış; kendisini sevenler iki yakasını almışlar, bir koluna bir hava subayımız girmiş, öteki koluna yine bir subayımız, halk iki yakalarında, resim çıkartmışlar. Lefter, gazetecilere açıklamalarda bulunmuş; «Takımım hazırdır, maçı almaya çalışacağız!.»

Geçmiş yılların bir millî maçı aklıma geliyor. Hangi ulusla oynuyorduk hatırlıyamıyacağım. Top bir ara dışarı çıktı. Lefter, çizgi kenarına geldi pas almak için ; yüzü, bembeyazdı. Heyecandan dudakları titriyordu. Bütün dikkatini, varlığını Türk takımını kazandırmak için harcıyordu. Aynı oyunda yanlış bir hareket yapar bir oyuncuya, «Dikkat et!» diye bağırdı. Biraz sonra topu kapan o oyuncu, pası uzatırken, «Lefter Ağabey!» riye sesleniyordu.

Hiç unutmam, Mısır'la yaptığımız bir maçtan sonra bir gazetede okumuştum : Bir penaltı kazanıyoruz. Lefter'in penaltı atışına kaleciler dayanamaz. Lefter, topu dikiyor. Mısır takımının da Rum olan kalecisi Lefter'e, Rumca sesleniyor : «Atamazsın-» Oyun Mısır'da, kaleci aklınca Lefter'in sinirlerini bozacak. Lefter, gülümsemiş, «Sen, sıkı dur! karşılığını vermiş. Tabiî kaleci sağ yakaya atlıyor topu tutayım diye ama top, sol köşeden ağlarda.»

Lefter Küçükandonyadis, İstanbul'un Büyükadasından, gönlü ile, varlığı ile, canı ile bu toprakların çocuğudur. Namuslu, dürüst Türk vatandaşıdır. Ne onun aklına Türkiye'den ayrılmak gelir (gitti top oynamak için bir ara, ama yurt özlemiyle yandı tutuştu, koştu geldi), ne bizim aklımıza Lefter'i Türkiye'den çıkarmak. Lefter'siz Türk spor havasının tadı tuzu kalmaz. Marko Paşasız da geçmişteki esprimizin tadı tuzu kalmaz. Lefter'e Türk Millî Takımı ile Atina Stadına çıktığı vakit, hakaret etmiştir seyirciler. Lefter'in hayretler içinde, «Yahu bu adamlar benden ne isterler? Yunan Takımında mı oynıyacaktım? dediğini rivayet ederler. Rum asıllı Türkler için bu Lefter'in verdiği örnekleri çoğaltabiliriz. Sait Faik'in hikâyelerinde bu karşılıklı sevgi ve saygı örnekleri çoktur. Bu Türkiye'de doğmuş, bu en az bin yıldır (Malazgirt Savaşı, 1071) Türk'ün olmuş vatanda doğup büyüyen insanların kardeşliğini, türlü dolaplarla bozmak isteyenler vardır TÜRKİYE, TÜRKİYELİLERİNDİR. Türkiye'den türküm diyen kimseyi, sınır dışına çıkarmıya hakkımız yoktur. Ama, Türk topraklarını kendi sınırları içine almıya yeltenenlere, bu yeltelenenlere âlet olanlara da fırsat vermeyiz. Biz, Lefter'i memleketinden kovamayız, buna da hakkımız yok. Ama Lefter, toptan Türkiye'yi Elenler'e bağlar diye de düşünülmez. Lefter de düşünmez. Kimdir Lefter'leri âlet edenler? Bunun karşılığı aşağıdadır :

II. SEVMEDİKLERİMİZ :

Patrik Atenagoras Hazretleri yaman bir politikacı ; hem de tam anlamı ile bir Amerikalı politikacı tipi. İstanbul Valilerini alnından öper, önüne gelen polisi, yanağından öper. Geçmişte olduğu gibi bazı Başbakanlarımızı bağrına basar. Kiliselerde ayin düzenleyip, Türkiye'nin geleceği için dualar eder. Öte yandan da Patrikhane içinde, gizlice BİZANS KABİNESİ kurar. Bir tek Hıristiyan bulunmayan vilâyetlere Metropolitler tayin eder. Panelenizm, Enosis, Büyük Yunanistan gibi hayallerin peşinde koşar. En en kötüsü, sırtını Amerika'ya dayamış, Amerika'daki rumların (senatörlerine dek) Türkiye'de eli bayraklı adamıdır. (Niçin Amerika topraklarında da Enosis düşünülmez?)

Son gelen haberlere göre, Amerika'da ortalığı karıştıran, Türkiye aleyhindeki eylemlerinden ötürü buradan kovulmuş bir papaz, Yakovas Hazretleri, işi iyice azıtmaktadır. Yine gelen haberlere göre, yalnız Birleşik Amerika ve Kongresinde değil, Kanada Parlâmentosunda da aleyhimize şiddetli fırtınalar yaratmaktadır. Yunanistan'ın olsun, Amerika'daki göçmen Yunanlıların olsun tutumları, diyelim ki hissidir, böyle kabul edelim. Ama bu hissi eylemleri bir politika gösterisi haline getiren Amerikan politikacılarının çıkarları başkadır : Patrik Hazretlerini bahane ederek Türkiye üzerinde bir baskı kurmak sevdasına düşmektedirler. Şu söyleyeceğim bir kehanet değildir, hep söyliyen aydınlar var : Bugün Atenagoras Hazretlerine bir emri hak vaki olsa, yeni patriğimiz, Amerika'nın emri ve isteği ile Yakovas Hazretleridir. Hem de bizi bağırta bağırta getirip Amerika, patrikliğe bu Türk Vatandaşlığından kovulmuş adamı oturtacaktır. Nasıl ki bir zamanlar Amerikalı ortodoksların baş papazı Atenagorası İstanbul'a tayin etmişti. Amerika, eskiden hem bize, hem de Yunanlılara bu çeşit oyunları üstü kapalı nedenlerle oynardı. Şimdi Amerika'nın Başkanı, gelmiş geçmiş Başkanların en fütursuzu olduğundan, politikası da (dünyanın her yakasında) fütursuzca oluyor. Ben, bir yazarım. Steinbeck, Hemingway, Faulkner gibi yazarların memleketine ve insanlarına, halkına düşman olamam Ama Johnson'un kendisine ve politikasına düşmanım. Düşmanlığım da ne olacak, sadece öfke.. Elimden ne gelir? Yazarım sadece kötülüklerini. Bu politikanın bir kötülüğünü de (daha birçok başka kötülükler var) ortadan kaldırmak için, çareler aramak zorundayım. Amerika'nın çirkin politikacısının ve politikasının bir kolunu, kanadını kırmak için de (herkesin düşündüğü gibi) PATRİKHANENİN TÜRKİYE'DEN GİTMESİNİN GEREKLİ OLDUĞUNU DÜŞÜNÜYORUM.

III. NİÇİN PATRİK VE PATRİKHANE GİTMELİDİR?...

1 — Çirkin Amerikalı'nın sömürücülük politikasının burnunu kırmak için.

2 — Türk - Yunan dostluğunun ve kardeşliğinin yeniden canlandırılması, kurulması için.

3 — Yunan hayalperest papazlarının İstanbul'dan elini eteğini çekmeleri ve dolap çevirme olanaklarını ellerinden almak

AMERİKAN EKONOMİSİNİN FOTOGRAFI

Ergin Günçe

Vietnam halkının milli kurtuluş savaşı devam ediyor. Kısa dönemde bir barış olanağı yok. Savaş daha da şiddetleneceğe benziyor. Bunun ana sebeplerinden biri, bilindiği gibi, Amerikan ekonomisinin bu savaşla birçok sorununu çözmekte bulunmasıdır.

Bu yazımızda Amerikan ekonomisinin son durumunu incelemek istiyoruz. Böyle bir incelemenin büyük faydası olacağı inancımız, Amerikan ekonomisideki duraklama ve gelişmelerin kavranılması ile, Amerikanın dünyada yarattığı ve yaratacağı huzursuzlukların daha iyi anlaşılacağı gerçeğinden geliyor.

Amerikan ekonomisi «Kennedy-Johnson refah Dönemi» diye adlandırılan bir genişleme içinde bulunmaktadır. Refah devresi 1961'de, federal hükûmetin harcamalarını arttırması ve başta kurumlar vergisi olmak üzere vergilerde bir indirme yapmasıyla başlamış bulunmaktadır. Vergilerin birikimsel etkileri de hesaba katıldığında, 1962-1964 döneminde kurumlar vergisindeki gerçek indirim yüzde 29 ile 52 arasında değişen düzeyleri bulmaktadır. Yeni yatırımların maliyetinde de yüzde 16'lık bir azalma olmuştur.

Refah dalgasından yararlananların başında kurumların geldiği açıktır. 1960-64 döneminde kurum kârları yüzde 57 kadar bir artış gösterdi. Aynı dönem süresinde G.S.M.H. deki (Brüt Milli Gelirdeki) artış ise yüzde 24 kadardır. Bu arada gerçek ücretlerdeki artış ise verimlilik artışının çok altında kalmıştır (yüzde 3-4 kadar bir artış)

1964'ün Ekim'i ile 1965 Ekimi arasında G.S.M.H. yüzde 6.9'luk bir artış gösterdi. Son beş yıllık dönemin en yüksek büyüme hızı budur. Aynı bir yıllık dönemde (Ekim 1964-Ekim 1965) Kurum kârları yüzde 19.5 arttı. Gerçek ücretlerdeki artış ise yüzde 3'ü için.

---

4 — Enosis için Kıbrıs'tan sonra ikinci basamak İmroz, Bozcaada ve en önemlisi İstanbul'dur. Bütün bu emel ve umutlarını kırmak için.

5 — Türkiye'li Rum yurttaşlarımızın huzur içinde yaşadıkları memleketlerinde mutluluğa erişmeleri için.

6 — Kıbrıs sorununun bir an önce, iki yakanın isteğine uygun halledilebilmesi için.

7 — Türkiye Cumhuriyeti lâyık bir devlettir. Milyonlarca Müslümanın halifesini, Halife-i rui zemini, lâyık olduğu için memleketten çıkarmıştır. Bir Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştur. Hıristiyan vatandaşların da Diyanet İşlerinde bir şubesi olması gerektiği için.

Patriknanenin Türkiye'den çıkarılmasının niçin gerektiğinin nedenlerini daha sayabiliriz. Bir nedeni de, en önemlisi de Patrikhane, Türkiye Devleti içinde Devlet olmak savındadır. Yabancı Devletlerle bizim aleyhimize düzenler kurmaktadır. Uçak alanlarında, papazların Türk parasını, altınını yabancı ülkelere kaçırdıkları meydana çıkmıştır. Kısacası, Patrik, ve Patrikhane. Türkiye'yi değil, Yunanistan'ı istemektedir. E... Yunanlıların İstanbul'a gelmelerine imkân ve ihtimal olmadığına göre, Patrik Hazretlerinin Yunanistan'a gitmesi çok daha kolay ve akla yakın bir çaredir. Bu işin karşısına da 6. Filo çıkar mı dersiniz?

---

zor bulmaktadır.

1964 yılında birçok iktisatçı refah dalgasının devam etmeyeceği görüşünde idi. Bu görüşün yanlış çıkmasında Viyetnam Savaşının *etkisi herkesçe kabul edilmektedir*. New - York Times'in iktisat yazarı M. J. Rossant, Kanada'nın Toronta şehrinde yayınlanan Globe and Mail dergisindeki yazısına şöyle başlıyor: «Refah dönemi sona ermek üzereydi. Zamanla Viyetnam savaşının imdada yetiştiği ve Amerikan Tarihindeki en uzun refah döneminin kapanması tehlikesinin ortadan kalktığı anlaşıldı.»

Burada bir parantez açmak ve kapitalist ekonominin bir özelliğine işaret etmek gerekiyor. Bir üretim anarşisi içinde bulunan kapitalist ekonomide toplam taleple toplam arzın denkleşmesi kendiliğinden gerçekleşemez. Ekonominin genel hali durgunluktur; Kaynakların tamamı bir türlü kulanılamaz. Devamlı bir israf vardır. Bunun böyle olduğuna, belli belirsiz de olsa, ilk işaret eden R. T. Malthus oldu (yıl 1821). Daha sonra kapitalizmin bu özelliği K. Marx'la büyük bir bilimsel açıklamaya kavuştu (yıl 1867). Aynı gerçeği son olarak J. M. Keynes, değişik terimler ve iddiası aksine özel bir açıklama içinde yeniden ortaya koydu (yıl 1936).

Toplam arzla toplam talebin denkleşmemesi bunlardan birinin diğerinden büyük olmasıyla kâbildir. Gözlemler, daha çok görülen durumun talep yetersizliği olduğunu gösteriyor. Bunu gidermek, kapitalizmi yeniden refah ravına oturtmak demektir. Kapitalizmi son *bilimsel mesihi olan J. M.* Keynes, bu talep yetersizliğini ortadan kaldırmak için, bir dış ve üst organın (devletin) kapitalist sisteme destek olması gerekir. Bu destek, ek talep yaratmakla olur. Ek talep yaratmanın ise (Keynes'in kendi örneğini kullanacak olursak) çeşitli yolları arasında işsizlere bol para verip yaprak toplatmaktan, çukur kazdırıp yeniden doldurmaktan, mısırlı firavunlar gibi ehram yaptırmağa kadar çeşitli verimsiz yatırımlar bile vardır. *Yatırımlar verimli olursa* şüphesiz daha da iyi olur.

Parantezimizi burada kapatırken savaşın da böyle bir talep destekleme etkisi olduğuna dikkati çekmek isteriz. Vergi indirimleri, açık bütçe politikası gibi tedbirler bir noktadan sonra etkinliklerini tüketince yeni harcama imkânları aranır. İşte savaş burada bir kurtarıcı oluyor. Gerçekten de savaş bir taşla iki kuş vuran bir iktisadi politika tedbiri oluyor. Kuşların birincisi *iç ekonomide refahı canlı tutmak*tır. İkinci kuş da diğer ulusların kalkınmasına fırsat vermemekle, Amerikanın dünyaın tepesine oturmasında kolaylıklar sağlaması imkânıdır.

21 Aralık 1965 tarihli New-York borsası gazetesi Wall Street Journal askeri masraflar konusunda şöyle yazıyor: «Kasım sonlarında Başkan Johnson Teksastaki çiftliğinden, bütçede ki 49 milyar dolarlık askeri masrafların gerçekte 52 veya 53 milyar dolara ulaşacağını bildiriyordu... Önümüzdeki bütçe yılında (ki 1967 ortalarında sona erecektir) askeri masrafların 60 milyar doları bulacağı söyleniyor. Viyetnamdaki askerlerimizin sayısı arttıkça Amerika için deki askerlerimizin sayısı da artacaktır; bu ise askeri masrafların daha da şişkinleşmesine yol açacaktır.»

Borsa gazetesi bu müjdesinde haklıdır! Askeri masrafların durmadan artışı, Amerikan kapitalistlerini geleceğin belirsiz oluşu korkusundan kurtarıyor. «Gelecekte talebin yetersizliği söz konusu olmayacaktır, yeni yatırımların kıtlığından endişeye yer yoktur, stokların elde kalması korkusu yersizdir. O halde yatırım yapmaktan çekinilmemelidir. Talep var oldukça yatırım refah getirir.»

Mc Graw-Hill ortaklığının yayınladığı yatırım plânları analizi (5 Kasım 1965), 1966 yılında yatırım âlet ve makinelerine yapılacak harcamanın 1965 yılındakinden yüzde 8 yüksek olacağını gösteriyor.

Bütün bu refaha rağmen Amerikan ekonomisi işsizliği ve kullanılmayan (âtıl) kapasiteyi ortadan kaldırabilmiş değildir. Burada özelikle Amerikan ekonomisindeki âtıl kapasite üzerinde durmadan önce bir parantez daha *açmak zorundayız.*

Kapitalizmde, yatırımın iki önemli etkisinden doğan bir çelişme vardır. Yatırım yapıldığı zaman talepte bir artış görülür. Mal ve hizmetlere olan talep, ya doğrudan (yatırım için) ya da do... rımın yarattığı gelirlerin harcanmasıyla) yükselmektedir. Bu, yatırımın kısa dönem veya ilk dönem etkisidir. Bir de, yatırımın ülkenin üretici gücünü arttırma etkisi var. Bu da yatırımın uzun dönem etkisidir ki arzın (üretimin) artması sonucunu verecektir. Bir buhran başlangıcında, yatırımın ilk etkisi talebi canlandırır. Zamanla, kapitalist gelir dağılışının eşitsizliği çerçevesi içinde, talep genişlemesi arz genişlemesini karşılayamaz olur. Bu durumda yatırımlar azalmağa başlar ve mekanizma bu defa yoksulluk dalgaları yaratarak tersine işlemeğe yönelir. Yeni işçiler iş bulamamağa başlar, eskileri de işten kovulmağa. Bir kısır çember kurulur. İşte bunu kıracak olan bir sistem dışı kuvvet, düğümü çözecek bir İskender aranır. Bu da hükûmet harcamalarıdır. Gerekirse savaş çıkarılır.

Amerikan ekonomisi âtıl kapasite konusunda kapitalizmin örneğini vermektedir. 1921-1933 yılları arasında kapasite kullanımı şöyledir.

I. TABLO
(1921-1932)

Yıl	*Kapasite Kullanımı Yüzdesi.*
1921	65
1922	80
1923	94
1924	84
1925	91
1926	89
1927	83
1928	82
1929	83
1930	66
1931	53
1932	42

Bu tabloda kapasite kullanılımının 1923'de tepe noktasına ulaştığını, 1929'da Büyük Buhran ile işlerin bozulmağa yüz tuttuğunu ve 1932'de Amerikan ekonomisinin, kapasitesinin ancak yüzde 42'sini kullanabildiğini görüyoruz.

Bu inişli çıkışlı durum, 1933-1940 döneminde de devam etmiştir. Ancak, dalgalanmalar daha az keskin durumdadır.

II. TABLO
(1933-1940)

Yıl	*Kapasite Kullanımı Yüzdesi*
1933	52
1934	58
1935	68
1936	80
1937	83
1938	60
1939	72
1940	82

II. Dünya savaşının rüzgârlarıyla, 1938'de yüzde 60a kadar düşen kapasite kullanımı, bu tarihten sonra artmış ve savaş içinde yüzde yüze yaklaşmıştır. Savaştan sonra gelen durgunluk soğuk harbin başlamasıyla ortadan kalkmış, Kore Savaşı ise ekonomiyi büsbütün canlandırmıştır. 1955-56 yıllarında Amerikan ekonomisi yeniden bir duraklama dönemine girmiştir. III. Tabloda 1958-1965 döneminin kapasite kulanım yüzdesi görülmektedir:

III. TABLO
(1933-1940)

Yıl	*Kapasite Kullanımı Yüzdesi*
1958	76
1959	81
1960	81
1961	80
1962	83
1963	83
1965	87
1964	88

1962'den sonra, talpeteki artışın kapasite kulanımını yükselttiği görülmektedir. 1965 yılına doğru ise arz artışı talep artışının üstüne geçmeğe başlamıştır. Bu ise durgunluğu başlatacak nitelikte bir olaydır. İşte tam burada sistem dışında (egzojen) bir talep artışı yaratılması zorunluğu vardır. Çünkü, yukarıda da belirtildiği gibi, salt Keynesçi talep diriltme *tedbirleri ekonominin durgunluğuna* yeterli katkıda bulunamıyor.

Talebi canlı tutacak bir başka tedbir de iç tüketim harcamalarını canlı tutabilmek, gerektiğinde arttırmaktır. Bu açıdan bakıldığı zaman Amerikan ekonomisinde görülen, önemli bir olay tüketicilere verilen kredilerin durmadan genişlemesidir. 1960 yılı sonlarında tüketim borçlanması ve ipoteklerin toplamı 197.3 milyar doları bulmaktaydı. 1965 ortalarında bu rakam *284.8 milyar dolara* ulaşmıştır. Ele aldığımız dönem boyunca tüketici borçlanmasının kişisel gelirler toplamına oranı yüzde 46.7'den yüzde 53.9'a çıkmıştır. 1945'de bu oran yüzde 14.3 kadardı. Bu şekilde Amerikan ekonomisi, gelir dağılımındaki bir dengezisliği, halkı borçlandırarak katmerli hâle getirmiş olmaktadır. İşçi sınıfının yarattığı artı değerin bir kısmı, böylece, kapitalist mekanizmanın çapraşık mantığı içinde, bankalara akmakta ve *daha sonra işçi sınıfı başlangıçta* hak ettiği bir şeyi borç alma durumuna düşmektedir. Talebi canlandırma yanı sıra, bu makanizmanın, bankaların halkın karşısındaki gücünü arttırma gibi bir imkânı da kapitalizm için gerçekleştirdiği ortadadır.

Amerikan ekonomisi, bu şekillerde, kendi zenginlerini daha zengin kılarken, fakirlerini de daha fakir hâle getirmektedir. Bu fakirliğin nisbi oluşu ise Amerikan işçi sınıfının durumundan genellikle memnun olması sonucunu veriyor. Gerçekten de nisbi mantık ve düşünce isanların çoğu için olduğu gibi işçi sınıfları için de kolay kavranılamayan bir mekanizma oluyor. İşçiler ücret artışlarını en azından iki önemli olayla ilgilendirmek durumundadır: 1 — Verimlilik; 2 — Fiatlar genel seviyesi. Oysa genellikle parasal ücretlerdeki artış tek başına ele alınmaktadır. Bu, Amerikada da Türkiye, İngiltere ve Fransa'da da doğrudur. Oysa kapitalizmin bugünkü, sermaye yoğunluğu yüksek üretim teknilojisi kullandığı ve verimliliğin hızla arttığı aşamasında işçi sınıfının bilinçlenmesi ve devrimci bir nitelik kazanması, herşeyden önce, nisbi mantıkla düşünmesine bağlıdır.

Şimdi bir de Amerikan ekonomısindeki işsizlik durumunu görelim: 1965'de bütün toplam refah artışına karşı işsizlik yüzde 5'den aşağıya düşürelememiştir. Çalışmaya gönüllü ve câri ücret seviyesinin üstünde bir ücret istemeyen her 100 kişiden 5'inin işsiz kalması, dünyanın en imkânlı ekonomisi için, herhalde övünülecek birşey değildir.

Bu arada son yıllarda görülen ve Büyük Toplum programları (Great Society programs) olarak adlandırılan, Fakirliğe Karşı Savaş, Sağlık ve Eğitim hizmetlerinin genişletilmesi v.b. hizmetlere de değinmek gerekiyor. Bunlar bir çeşit yatıştırıcı uyuşturucu ilâçlara benzetilebilir. Gerçek amaçları da fakirlerin durumunda köklü bir değişim yapmak değil, fakirliği boyun eğilir bir seviyede tutabilmektir. Ayrıca, Viyetnam savaşının masrafları-ki son günlerde Johnson'un açıkladığı, Kongreden yeniden 13 milyar dolarlık ek ödenek isteneceği merkezindedir. - bu Büyük Toplum programlarını da suya düşüreceğe benzer. Louisiana milletvikili Hale Boggs (Demokrat Partinin önde gelenlerindendir) bu programlara sarfedilecek paraların 1966'da, 1965 seviyesinde dordurulacağını bildirmiştir. (New-York Times, 19 Aralık 1965). Bunun, programlara verilen ödeneklerin azaltılacağına kesin bir belirti olduğu düşüncesi yaygındır. Harvard Üniversitesi Profesörlerinden Richard Musgra ve 2 Ocak 1966 tarihli New-York Times'a gönderdiği bir mektupta şunları yazmaktadır:

> «*Harcamalarda bir kısıntı yap*mak zorunluğu varsa, bu niçin muhtaç durumda olanların sırtından, yeni programlardan yararlanacak olanların aleyhine yapılıyor da, refah içinde yüzenlerin sermaye ve tüketim harcamalarına dokunulmuyor?».

Bu sorunun bir tek cevabı vardır. O da Amerikanın gerek siyasi, gerek iktisadi iktidarının, bu refah içinde yüzenlerin elinde olmasıdır. Bunların çoğu adı geçen yeni programlardan yanadır, şu şartla ki, kendi refahlarında kıl kadar bir azalma dahi olmamalıdır.

Bu yazıda Amerikan ekonomisinin hastalıkları ve çelişmeleri üzerinde durduk. Herşeye rağmen, Amerikan ekonomisi bol işsizli bir refah dönemi yaşamaktadır. Viyetnam savaşı ise bu refahı kamçılamaktadır. Bu çirkin refah kamçılanmasının öte yanında ise Viyetnam ekonomisi vardır. *Gelecek sayıda Kuzey Viyet*nam ekonomisinin kalkınma çabaları üzerinde duracak ve ringin öteki köşesini göstermeğe çalışacağız.

Sema Ozcan ve Müşfik Kenter «Sevmek Zamanı»nda

SEN NE SANIYORSUN

Kır, bayır, yıldızlar, gökyüzü
Siirt'te, Hınıs'ta, Muş'ta
Hadi senin olsun kalk yürü
İz mi kalır güzelden uzun açlıkta.

Ne süt, ne reçel, ne oyuncak, oyun
Ağır gecelerin üstüne
Uzanır elleri hasta bir çocuğun
Tamam olur eller gün geldiğinde.

Sen Türkiye değilsin sen ne sanıyorsun
Yıkılmış kalmış dağlarda adam
Bilemez devletin yolları uzun
Devlet gelemez tutmuşlar kollarından.

Çiçekler açar oralı değil
Saçları elleri yorgun mu yorgun
Bir kadın, ateş atmışlar içine otunun
Siirt'te, Hınıs'ta, Muş'ta, her yerde
Sen Türkiye değilsin sen ne sanıyorsun.

Mehmet Karabulut

TÜRK SİNEMASI - METİN ERKSAN - SEVMEK ZAMANI

Sami Şekeroğlu

Türk sineması yazarından tutun da ışıkçısına dek genç kuşağa karşı durmak zorunluğunu duyuyor. Bu eski bir alışkanlıktır toplumumuzda. Doğruları, güçlüleri çekemeyiz. 1917 de ilk uzun film yapımına başlayan **Sedat Simavi, Muhsin Ertuğrul** tarafından Temaşa Dergisinde yerin dibine batırılmıştı. Genç, atılgan bir gazeteci olan Sedat Simavi Müdafaa-i Milliye Cemiyetinin dağınık sinema çalışmalarını birleştirip haber filmi yerine, uzun konulu film yaparak yurdumuzda gerçek sinemayı yaymak istiyordu. Daha ilk denemesinde bir çekemiyenle karşılaştı. **Muhsin Ertuğrul** kendi çıkarına bu genç adamı körletmek çabasındaydı. Sonradan bu isteğine ulaşan **Ertuğrul**, Türk sinemasını onyedi yıl elinde tutarak bugünkü durumuna düşmesinin tek sorumlusu oldu. (Bak Nijat Ozön, Türk Sinema Tarihi)

Kinimiz yoktur, geçmişi, hep unuturuz, unuturuz ama gelecek için yeni bir şey yapmayı düşünmeyiz. Işimiz gücümüz baltalamaktır. Bu da güçsüzlüğümüzün, çıkarcılığımızın açık bir örneğidir. Bu gün gazetelerin, dergilerin sinema sayfaları genç yazarlara kapalıdır. Erken gelen oturmuştur. Onları yerinden kaldırmak mümkün değildir. Sinemamızın sorunları hergün gazeteler dolduracak kadar çoktur. Buna karşılık biz böyle bir sorun yazısıyla karşılaşamayız. Sanki çok gerekliymiş gibi yabancı filmlerin konularını anlatıp üzerine artist ve yapımcılarının isimlerini sıralamaktan öteye geçemiyen yazarlarımız; yararlı olmadıklarını bile bile yine de yerlerini kendilerinden daha güçlü, daha enerjik gençlere bırakmak istemezler, çünkü bunların bir çoğu yerli film yapımcılarının, bir çoğu da yabancı film getirticilerinin işbirlikcisidirler.

Türk sinemasında da iyi niyetli yönetmenler, oyuncular, senaryocular vardır. Bunları korumak, yapıtlarını desteklemek herşeyden önce yazarların görevdir. Ama bunlar kötü akıntıya kapılmış kötülerdir. Iyi olmaya, yardım etmeye çaba gösterecek güçte değillerdir.

Metin Erksan diye bir film yönetmenimiz var 1947 den bu yana ondokuz yıldır, her türlü zorluklara göğüs gererek Türk sinemasını ayakta tutmaya uğraşan bir kişi. **Gecelerin Otesi, Dokuz Dağın Efesi, Yılanların Ocü, Susuz Yaz** gibi daha birçok sağlam yapılı filmlerin yönetmeni. Berlinde uluslararası armağan alarak Türk Sinemasının varlığını bütün dünyaya belirten kişi. Şimdi de yepyeni bir sinemayla karşımıza çıkıyor. Buna karşılık daha film görülmeden gazetelerde yalanlar, yanlışlar yayınlanıyordu. Daha filmin çekimi sırasında yapılan bu insafsızlıklar işletmecilerin dikkatlerini üzerine çekiyor, Erksan'a güçlükler çıkarmaya başlıyorlar. Bir gazeteci hiç utanç duymadan filmi kötüleyen yazısının sonuna **«Sevmek Zamanı** Türkiye'de iş yapmıyacaktır» diyebilecek kadar kötü olabiliyor. Daha filim çıkmadan peşin değer yargıları çıkıyor. Erksan'ın yapıtı yerine işletmeci bu peşin değeryargıları seçiyor. Erksan bir yandan filmini tamamlamaya çalışırken bir yandan da başını avuçları içine alıp «Bu kadar iyi niyetime karşılık nasıl yaparlar» diyor sanatçı **Sevmek Zamanı**'nı bitiriyor.

22 Nisan 1966 Cuma günü Güzel Sanatlar Akademisi Türk Sinematek ve Kulüp Sinema 7 salonunda basına, davetlilere gösteriliyor. Film başlıyor, peşin değer yargılarla gelen güçsüz bir iki yazar Erksan'ın filmi boyunca gülüyor, konuşuyor, eğleniyor. O kadar ki salondaki davetliler rahatsız ediliyor, yetkililere yakınılıyor. Erksan'ın başı önüne eğik «yazık» diyor «acaba bunlar sinemada olsaydılar böyle konuşabilirler miydi?..» «Ben altı aylık çabamı bunlar için mi harcadım?»

Toplumumuzda yeri olmıyan bu yüzkarası kişiler, bir sanatçıyı koruması gerektiği yerde yıkmaya çalışıyor. Filmin yönetmeni bir yandan da gülüyor «Biraz ağır anlarlar» diyor «Susuz Yazda da böyle olmuştu».

Bütün bunlardan anlıyoruz ki Türk sineması yazarından ışıkçısına dek yetersiz kişiler elindedir. Bunlar kolay kolay da bırakmıyacaklardır. Bu çemberin dışında çaba gösterenler Erksan gibi bileğinin gücüne güvenip alnının teriyle birşeyler yapmak zorundadırlar.

ERKSAN BIR TUTKUYU ANLATIYOR SEVMEK ZAMANI'NDA

Metin Erksan bu yapıtıyla Türk sinemasına yepyeni bir biçim anlayışı getiriyor. Alıcısını filmin başından sonuna kadar çok anlamlı, titiz kaydırmalarla fırıl fırıl döndürüyor, seyirci ansızın çarpılıverfiyor. Sanatçı sinemanın görüntüsel sanat olduğuna bu filmde üstüne bastıra bastıra ve kesinlikle veriyor. Kahramanlar olağanüstü kişiler sanki, film boyunca bizi değişik bir dünyaya götürüyor. *Görüntü yönetmeni Mengü Yeğin* bugüne dekçektiği filmler arasında en iyi görüntüleri veriyor. Sevmek Zamanı'nda konuşma çok az. Herşey hareket halinde akıp giden hayatı anlatıyor.

Ilk defa yerli filmde müzik üzerinde bu kadar titizlikle durulduğunu görüyoruz. Görüntülerle müzik ilk defa herbiri ayrı ayrı özellik taşıyor. Erksan müziği filme yardımcı olsun diye koymamış. Filmi müziksiz, de seyredebilirsiniz, etkendir. Müziği görüntüsüz dinliyebilirsiniz, yine etkendir. Gerek biçimi, gerek perdeye uygulanışı ve gerekse Erksan'ın anlatımı Türk toplumu için yepyeni bir sinema. Her yönüyle tutulup sevilecek bir yapıt. Filmin tanıtma parçası (fragment) bile başlıbaşına bir film. Beş dakikalık sözsüz bir yapıt olmuş bu parça. Erksan nasıl ki müziği ayrı, görüntüyü ayrı düşünmüş, ayrı ayrı değerlendirmişse, tanıtma parçasını da aynı düşüncenin ürünü olarak bize *veriyor*. Oyuncular filmin biçim ağırlığı altında birer malzeme oluvermişler. Bununla beraber pürüzsüz oyun veren **Müşfik Kenter, Sema Ozcan, Süleyman Tekcan** filmde oyuncudan çok, soyut görüntüler gibi geliyor insana **Süleyman Tekcan** ilerisi için çok umut verici.

Film tümüyle her sinemaseverin tutkuyla seyredeceği bir yapıt.

HABERLER

Turan Emeksiz Armağanı

TMTF Kültür ve Sanat Komisyonunca her yıl 28 Nisan günü verilen **Turan Emeksiz Armağanı**nı bu yıl iki YÖN yazarı kazanmıştır.

Armağan, «toplumumuzu çağdaş uygarlık ve yaşama düzeyine ulaştırmayı amaç bilen temel ilkelere ve kurallara hizmette üst gelen a) bilimsel yapıtlara, b) Sanat yapıtlarına, c) Ozellikle toplum düzenine yurt ölçüsünde etki yapabilecek kalıcı davranışlara verilmektedir.»

Bu yıl bilimsel yapıtlara armağan verilmemiş, sanat yapıtı armağanı şair Fazıl Hüsnü Dağlarca ve kalıcı davranışta da Prof. Dr. Muammer Aksoy armağan kazanmışlardır.

AST GELİYOR

Ankara Sanat Tiyatrosu, 5 Mayıs'tan itibaren Dormen Tiyatrosunda temsillere başlayacak. Yurt içi gezilerine çıkmış olan Ankara'nın ikinci özel topluluğu, İstanbul'da bir süre kalacak ve üç ayrı oyunu halka sunacak. Oynanacak eserler şunlar: Bertolt Brecht'in «Arturo Ui'nin Yükselişi», Nikolai Gogol'un «Bir Delinin Hâtıra Defteri» ve Güner Sümer'in «Bozuk Düzen» i.

«Arture Ui'nin Yükselişi», Brecht tarafından 1941'de yazılan oyun; Hitleri, çevresindeki gangsterleri ve Nazi Almanya'sını yermektedir. Asaf Çiyiltepe'nin sahneye koyduğu dekorlarını Yücel Tenyeri'nin hazırladığı oyunu Sevgı ve Başar Sabuncu çevirmiştir.

«Bir Deli'nin Hâtıra Defteri», Gogol'un «Petersburg Hikâyeleri» adlı eserinde yer alan aynı hikâyenin; Slyvie Luncan-Roger Coggio tarafından sahneye uygurlanmış bir oyundur. Tek kişilik *eseri Genco Erkal yönetmekte* ve oynamaktadır.

Ast'ın repertuvarındaki üçüncü oyun yerli bir eser; Güner Sümer'in «Bozuk Düzen» i, Uzun zaman afişte kalan bu oyun, geçen tiyatro döneminde Şehir Tiyatrosunda oynanmış ve ilgi görmüştü.

İTÜ TİYATROSU

İstanbul Üniversitesi Talebe Birliğine bağlı İTÜ Tiyatrosu, 23 Nisan Cumartesi günü perdelerini açtı. Topluluk, L. A. Gregory'nin «Ay Doğarken» ve Arthur Schnitzler'in «Yeşil Papağan» adlı oyunlarını oynamaktadır. İTÜ, aynı eserleri, 30 Nisan Cumartesi ve 4 Mayıs Çarşamba günü saat 18.00 de Gümüşsuyu Konferans salonunda tekrarlıyacak.

SERGİLER

★ Orhan Peker, yeni çalışmalarını kapsıyan sergisini, Türk-Alman Kültür Merkezi Galerisinde açtı. Birkaç yıldanberi İstanbul'da eserlerini sergilemeyen sanatçının son çalışmaları ilgi görüyor. Galeri, Pazar'dan başka hergün saat 18-19.00 arası gezilebilir.

★ Ankara'lı ressamlarımızdan Cemil Eren, Ankara'da Alman Kitaplığı salonunda yeni bir sergi açtı.

★ *T.M.T.F.* Vietnam olaylarını anlatan bir fotoğraf sergisi açtı, Sergi, Federasyo'nun Cağaloğlu'ndaki binasında düzenlenmiştir.

★ Baha Gelenbevi fotoğraflarını, Hayri Çizer resimlerini, Atatürk Erkek Lisesi öğrencileri de 1965-66 ders yılında yapmış oldukları çalışmaları 2 Mayıs Pazartesi günü Şehir Galerisinde sergileyecekler.

★ Azra İnal'ın Robert Kolej de açmış olduğu resim sergisi devam ediyor.

★ Müfide Çalık, seramiklerini Şehir Galerisinde sergiledi.

«Sevmek Zamanı»nın çekiminden bir görünüş.

KİTAPLAR

samih emre

ŞİİR DÜNYALARI

Şiir nerede şimdi? Pek çok kişinin hem kendi kendine, hem karşısındakilere yönelttiği soru bu; zaman zaman da ozanların *kendi işleriyle emeklerine.*

Yüz yıllık bir değişimi özetlemek bile güç. Ama bugünkü huzursuzluğun en yakın ipuçlarını Cumhuriyet günlerinde bulmak mümkün. Bir yanda unutulmuş şiir geleneğine çağdaş bir yorumun halkasiyle zincir ea•n Yahya Kemal terkibi: bir yanda «Şair ne bir hakikat habercisi, ne belâgatli insan, ne de bir kanun koyucusudur» diye başlayan Ahmet Haşim izlenimciliği.

Yahya Kemal şiiri: Hem halkın ortak beğenisine zıt gitmeyen bir dikkat, hem yaşayan dilin yalın sadeliği; hem topluma mal olmuş temaların yumuşak tekrarı, hem alışılmış bir ahengin usta zenginliği.. «Mısra haysiyetimizdir» anlayışında özetlenmiş *bir biçim* özeniyle, apaçık bir anlam kolaylığı.. Elli yıldanberi bir türlü vazgeçilemeyen şiirlerin biri bu. Öteki «Şiir. anlaşılmak için değil duyulmak içindir... Şiir dili sözle müzik arasında. sözden çok müziğe yakın ortalama bir dildir... Mâna aramak için şiiri deşmek, bülbülü, etini yemek için öldürmeğe benzer...» diyen Piyale önsözünün, okuyucusuna zorluklar veren, muhtevası bireysel. duygu ve hayal yüklü kapalı ürünleri.

O güne kadar Türk şiiri, Divan edebiyatına tepki Tanzimat muhtevacılığından başlayarak dönem dönem hep biçim-öz, ahenk - anlam, toplum gerçeği - bireysel düş.. gibi karşıtlaştırılmış amaçların ya biri ya öteki bırakılarak hep tek yönlü zikzaklarla *gelmişti.* Cumhuriyet sonrasında milli edebiyatın hecesiyle memur şairlerin masa başı memleket temaları tekrarı, apaçık bir bezginlikle birikip tükendi.

Işte 1940 kuşağının günlük dili, halk deyişi, ölçü - uyak sıkıntısından kurtulmuş yalın gerçekçiliği ilk zaferini bu boş alanda kazandı. Ardından bütün yakın geçmişi silercesine, yeniden doğmuş gibi taze, son yirmi beş yılın bütün ozanları. Yeni Türkçenin Yeni Şiiri. Dilimizi de, insanımızı da, hayatımızı da bir evrensel dünyaya götüren şiir zaferleri..

Niye tekrarlıyorum bütün bunları? Son hafta üç yeni şiir kitabiyle dostluklar kurmaya çalıştım.. Hepsi hemen hemen aynı günlerde yayımlanıp elime gelen üç ayrı köşe. *Şiirimizin en az* otuz yıllık serüvenini zorunlu olarak düşündüren birbirine hem bitişik, hem açılarla karşıt üç ayrı kitap. Ortasında ben... Siz...

Önce şunu düşündüm elimde olmadan. Benim hepsinden ayrı bir tad alarak içine karışmaya çalıştığım bu değişik sular, niçin birbirine uzak, birbirinden ayrı, birbirini küçümser, kabul *etmez, hattâ her biri diğerinin* yokluğunda var olmak istercesine kopuk birbirinden? Bir de şu var: Bütün yaklaşma çabalarına karşın bugünkü şiirin okuyucusunu hep iten, küstüren, kapıların kapamış, sımsıkı kilitli inatçı direnişi ele geçmez anlamlar, uzak mı uzak çağırışımlar, bilinç altı karanlıklar, tekil izlenimler, kişisel sözlükler.. Kolaysa hadi söyleyin bakalım: «Çıktım yücesine seyran eyledim..»

Oktay Rifat'ın «Elleri Var Özgürlüğün» (De yayını), Edip Cansever'in «Çağırılmayan Yakup» (De yayını), Arif Damar'ın «Alıcı Kuş» (Fahir Onger Yayınları)... bir de Nâzım Hikmet'in «Rübailer» (De yayını).. i hep yanımda nicedir... Onlar birbirlerine ne derlerse desinler ben hepsini birden seviyorum. Birbirlerine yaklaştırmadan da, birbirleriyle karşılaştırmadan da, aynı dirhemlerle tartmadan da, birbirlerine karıştırmadan da..

Ozan, hem bir gerçeğin habercisi şimdi, hem bir kanun koyucu, hem belâgatli insan... Ne *var ki dümdüz, apaçık,* bayağı bir söylevci (bu davranışın bütün özellikleri hayatın öteki alanlarında eskitilip çürüdüğü için); ortak beğeninin sığlığında söz oyuncusu da değil bu olanağın her çeşit örneği artık orta okuyucunun bile altında kaldığı için); «eşkâl-i hayatı havz-ı hayalin sularında seyreyliyen» bir bireyci de (Şairanenir bütün sömürücülüğü hep bu noktada biriktiği için). Ozan, alabildiğine gelişen bütün edebiyat türlerinin araçlarından arınmış, kendi olanaklarında *yalnız. İşte bu* yalnızlık onu, toplumdan da, kendi emeğinden de, geçmişindeki denemelerden de uzağa düşürüyor zaman zaman. Tabi bizi de.

Şiiri okumak bile güç şimdi. Nasıl yaklaşıp seveceğiz onu? Yeni bir yöntem gerekli. Bir inşadın yüksek sesine de, dinleyici dikkatinin devamlı kontaklarına da elverişli değil. Ne mısra, ne beyit, ne dörtlük birimlerinde parçalı, duraklamalı, dinlenmeli; ne bir okunuşta bitirilebilecek kadar kısa. Ezberlenmesi de mümkün değil, hatırlanması da. Belki susarak, bakarak, içten içe defalarca gizli bir sesle tekrarlıyarak; önce kendimizi uyararak, sonra yanına sabırlı bir yoldaş olup beraberliğe - pek bir şey anlamadan - razı olarak.. Belki ondan sonra birlikte varırız *bir noktaya. Ne kadar* yol yürüdüğümüzü anlamadan bir bir dostluğa.. Bazan da aynı ozanın bile yanında apayrı yollarda buluruz kendimizi. Meselâ Fazıl Hüsnü Dağlarca ile nerelere kadar gittiğimizi, nelere karıştığımızı, hangi seslerle konuştuğumuzu düşünün bir. Her döneminde ayrı bir yücelikte, başka bir derinlikte, zaman zaman koparak, sonra yeniden buluşarak, anlıyarak, sezerek, düşünerek, ezberliyerek.. Bunu en iyi gene bir ozan anlatmaya başladı şimdi. Okuyun Yeni Dergi'de Cemal Süreyya'nın (sayı 19) incelemesini.. Bu sanat dostluğuna özlemliydik nicedir..

Yeni şiirin uzaklığını şöyle açıklıyanlar var: «Bugünkü durumda, son çağ dahil, Türk milletinin yaşamış olduğu bütün medeniyet merhalelerinin izini taşıyan günlük konuşma ve yazı diliyle son derece sun'î olan öztürkçe şiir dili arasında tam bir tezat vardır. Bu tezat, Divan edebiyatında olduğundan daha derindir... Son derece şahsî ve keyfî bir lûgat kullanan son kuşakları artık anlıyamıyorum.» (Prof. Mehmet Kaplan, Şiir tahlilleri II, 361) Bir de şöyle: «Evet şiir çıkmazda; cünkü insan çıkmazda Ama bütün sorun bu çıkmazın bilincine varmakta... Çünkü bu çıkmaz bilince. bilgiye. uygunluğa. çağdaş şiire ve insana yeni bir imkândır.» (Turgut Uyar, Dönem 2, Kasım 1963.

Gelelim kitaplarıma: «... Yeni bir seve, rübailerle materyalizmi vermeye çalışacağım... İlk hamlede klâsik edayı mümkün mertebe, bir üslûp meselesi olarak, muhafazaya çalışıyorum. Bu birinci merhale bir çeşit temrin olacak; sonra rübaiye şekil bakımından da yeni unsurlar koyacağım. Sana gönderdiklerim... materyalist - lirik rübailerdir.» diye yazıyor Nazım Hikmet. Nice büyük işe başlamanın bütün güzelliklerini umut ederek; «Kıskanıp gizlemiş kaza ve kader - Belki binden ziyade bestesini - Bize mirası kaldı yirmi eser».. gibi yalnız yirmi üç rübai. Yahya Kemal rübailerinin boş içli şekil tekrarlarını, halk edebiyatına özenen hececilerin saçmasapan mâni taklitlerini silip götüren alabildiğine arınmış şiir özdeyişleri.. Bir büyük uğraşın küçük *çiçekli bir dalı.. Dil* ucunda, duygu ortaklığında, ezber tekrarlarda kolayca bize karışan eski dostlar.

Arif Damar'ın kısa şiirlerini yanına koydum rübailerin; tutmadı birbirini. Sanırım şiire istediği *kadar zaman ve emek* ayıramamaktan üzgün Arif Damar, kendi kendini yoklamakla meşgul. Bir eski yazdıklarını arayıp eliyor (Dayanılmaz), bir coşup yeni güzellikler buluyor (Kan İşte, 31 Ekim 1964, Parçalı Bulut...) arasıra kolay ögelerin çıkmazına giriyor (Bir Ak Karanlıkta..). Herhalde cömertçe ürünlü bir dönemde değil gibi.

Oktay Rifat ayrı ayrı dünyalarla karşımızda. Günlerdir Agamemnun'u okuyorum hep. Çağdaş bir sözlükle antik bir dünyanın görüntülerini, antik bir olay içinde çağdaş bir dünyanın sorunlarını, şiirin alışılmış hiçbir elemanını bir yana koymaktan korkmadan, büyük bir destanın genişliği içinde yepyeni *getirmiş bize. Bazuka ile kargı,* cigara ile kalkan, kara tohumla tanrı, puhu gözlü Athena ile bazlama... yanyana. Sonra «Elleri Var özgürlüğün», «Agamemnon'un torumu» ve «Şiirler» diye ayırdığı ayrı bir bölüm. Bir ozanda üç ayrı gelişme yönü. Açığa, kapalıya. büyüğe doğru. En sevdiğim, hayranlıkla baktığım kitap bu.

Edip Cansever'in dört «uzun şiir»i: «Çağrılmayan Yakup, Pesüs, Cadı Ağacı, Dökümcü Niko Ve Arkadaşları» Apayrı bir serüven. Bütün çabama rağmen içine tam giremediğim ve üzüldüğüm, yakındığım «Ben» dünyası. Özel isimlerin çokluğuna bakmayın; hepsi bir gözle görülenler. Gerçeklikleriyle değil, ozana verdikleriyle var olurlar. Dünya karşısında tek başına bir insan. Sanırım *Edip Cansever* daha asıl çıkış, çoğalış yolunu bulmadı. Doğaya mı, apaçık topluma mı, kendi içine mi karışacak? Bilmiyorum. Hem bencil, hem özgeçili, hem insanca geniş, hem ozanın yaşadığınca dar.. İyi anlamadığım ölçemediğim bir şiir olgunluğu: Vazgeçemediğim ama aydınlığını da bulamadığım.

Yazım bitti; şimdi gene şiirlere dönebilirim. Okuya okuya, düşüne düşüne, onlara daha çok yaklaşabilmek için.

Rus Klasikleri Basılmıyacak

Milli Eğitim Bakanlığı, 1940 yılından beri aralıksız olarak 26 yıldır yayınlanmakta olduğu Dün ya Edebiyatından Tercümeler serisinde yer alan Rus Klâsiklerini. bundan *böyle* basmamaya karar vermiştir. Ayni şekilde, Bakanlıkça bundan önce basılıp mevcudu kalmamış Rus Klâsiklerinin ikinci, üçüncü baskıları da, yine bu karara uyularak yapılmamaktadır.

Tercüman, 20.4.1966

İLYA EHRENBURG

OGULLARIMIZIN OGULLARI

Oğullarımızın oğulları şaşıracaklar
Tarih kitaplarını karıştırırken:
«1914... 1917... 1919...
Neler çekmişler? Zavallıcıklar!»
Yeni bir çağın çocukları savaşları okuyacak;
Yazarların, generallerin adlarını öğrenecekler,
Ölülerin sayısını,
Tarihleri öğrenecekler.
Siperlerin üstünde ne güzel kokardı güller,
Bilmeyecekler,
Top ateşleri arasında ne güzel öterdi kuşlar,
Yaşamak ne güzeldi o yıllarda,
Bilmeyecekler.
Yıkılmış şehirlerin üstünde nasıl ışırdı güneş,
Öyle ışımadı ondan sonra bir daha,
Mahzenlerden çıkanlar nasıl da şaşırırdı.
«Güneş mi? Hâlâ tepemizde mi güneş?» diye,
O güneşi bilmeyecekler.
Sert söylevler çekilirdi,
Güçlü ordular yenilirdi,
Ama öğrenirdi askerler saldırıdan bir saat önce,
Hepsi ögrenirdi
Nasıl koktuğunu kar tanelerinin,
İnsanlar kurşuna dizilirdi şafakta,
Ama yalnız, yalnız onlar öğrendi
Nasıl olduğunu Nisan sabahlarının.
Hüzmeler arasında parıldardı kubbeler,
Rüzgâr yakarırdı: Bekle! Bekle biraz! Biraz daha!
Öpüşenler bir türlü ayrılmazlardı yaslı ağızlardan,
Sımsıkı kenetlenmiş avuçlar açılmazdı.
Ölmeye varırdı aşkın anlamı,
Yakmaya, yangına, fırtınaya varırdı,
Aramaya, aranmaya varırdı.
Bu öfkeli, bu ince yıldızın üstünde insanlar
Nasıl sevişirlerse öyle sevişirdi onlar da.
Yemiş yüklü bahçeler yoktu o yıllarda,
Tomurcuklar ve acılı bir Mayıs vardı.
Kimse «Hoşça kal!» demezdi sevdiğine,
Kesin bir kelime kullanılırdı: «Elveda!»
Okuyun bizi. şaşırın!
Üzülün bizim zamanımızda yaşamadınız diye.
Biz gece yatısına gelmiştik bu dünyaya.
Sevdik. yıktık, yaşadık - ölüm saatimizde.
Ama tepemizde sonsuz yıldızlar vardı,
O yıldızların altında yarattık sizi.
Hâlâ hasretimiz ışır gözlerinizde,
Sözlerinizde isyanımız söylegir.
Geceye, çağlara, çağlara saçtık çünkü
Sönmüş hayatımızın kıvılcımlarını
Sönmemek üzere bir daha.

Türkçesi: Ülkü Tamer

Vesikalarla Ermeni meselelerinin içyüzü

Av .Erol Ulubelen

Her yıl 24 Nisanda dünyanın her yerindeki kiliselerde Türklere sonsuz sövgüler ve lânetler yağdırılır. Çoğunlukla 25 yaşındaki küçük Ermeni delikanlıları, ana ve babalarını Türklerin nasıl kestiğini kiliselerde yana yakıla anlattığı görülmüştür. Bu olayların ne *olduğunu bilmeyen insanlar, zaman kav*ramına da sahip olmadıkları için, «İnsan kasabı Türkler» i lânetler dururlar. Hele kesilenler Hıristiyan, kesenler Müslüman ise ve konuşulan yer de bir kilise ise...

Bu yıl da 24 Nisan'da Ermeni asıllı Amerikalılar, New York'ta Birleşmiş Milletler önünde yürüyüş yapmışlar ve Türkiyenin, Ermenilere ait olduğunu iddia ettikleri toprakları ve Ağrı dağını geri vermesini istemişlerdir.

Çarlık Rusyasından sonra Ortodoksların hâmisi kesilen Amerika'daki bu Ermeni gösterilerinin içyüzünü bilmek için biraz tarih bilmek gereklidir.

Geçen yıl ünlü orkestra şefi Herbert Von Karayan, senfoni konserini yarıda keserek son derece dramatik bir pozla, Türklerin doğradığı Ermeniler için saygı duruşu yapmıştır!

Nedir şu Ermeni olayları? Neden son günlerde yoğun bir faaliyet olarak ortaya çıkmıştır? Bütün bunları vesikalarından görelim. (YÖN okurları, bu konunun yabancısı değildir. Bak: YÖN, 11 Ş-bat 1966/Sayı: 150 ve 25 Mart 1966/Sayı: 156).

Kıbrıs olaylarının gidişi ile Ermeni olayının canlandırılışının ayni zaman dilimi içinde bulunması bir raslantı değildir. Bu olayları, Rumların teşvik ettiğini düşünmek ise, tarihten ve olaydan habersiz olmak demektir. Bu olaylar, Türkiye üzerinde eski ellerin eski oyunlarını oynamağa başladıklarının delilidir. 1945 yılında Türkiye, Sovyet tehdidi ile karşılaştığı günlerde de Ermeni meselesi alevlendirilmişti. Esasen gerek Ermeni, gerek kürt meseleleri hiç bir zaman küllenmeye bırakılmamıştır. Hâlen de bazı yabancı okul ve konsolosluklarda temas noktaları vardır. Ermeniler 900 yıl Türklerle içiçe yaşamışlar, ne dillerini ne de dinlerini kaybetmişlerdir. Buna karşılık, bugün bazı memleketlerde yaşayan Ermeniler daha ikinci nesilde hem dillerini, hem de dinlerini unutmuşlardır.

Emperyalist İngiltere, Osmanlı İmparatorluğunu parçalayıp altın yumurtlayan tavuğu elde etmek istiyordu. Bu çabalar, Kıbrısta İngiltereye yer verdiğimiz zamandanberi hesaplanıp sürdürülüyordu. Bunun için Sırplar, Rumlar, Bulgarlar ve Arnavutlar ayaklandırıldı. Avrupa Türkiyesi elden çıkınca, sıra Asya Türkiyesine geldi. Burada daha önceden hazırlanmış Kürtler ve Ermeniler vardı. Ermeniler, hıristiyan oldukları için, dünya kamu oyunda Türklere karşı rahatça harekete geçilebilirdi. (Kıbrıs'ın başına bir papazın getirilmesinde de aynı gerekçeden hareket edildiği şüphesizdir.) Ermenilerle aynı anda Araplar da ayaklandırılacak ve Osmanlı İmparatorluğuna ölüm darbesi indirilecekti. Emperyalist İngiltere gözünü petrol sahalarına ve madenlere dikmişti. Osmanlı İmparatorluğu dağılınca, ortaya çıkacak zayıf devletleri yutmak kolaydı, esasen hepsini de yuttu. Biz, iktisadî sömürme nedir henüz anlıyamadığımız için, sadece toprak kayıplarını hesaba katıyorduk. Bu yüzden de emperyalizmin gerçek oyununu göremiyorduk. Üstelik bu oyunda İngiltere yalnız da değildi.

Şimdi vesikalara geçelim:

«British Documents on the origins of the war» adlı vesikanın 10. cildi, S. 424, (V. N. 448). 25 Ocak 1913, Sir G. Buchanan'dan Sir E. Grey'e:

«... Ermeni meselesinin şu sırada ortaya çıkarılması doğru değildir. Küçük Asya meselesini daha uygun bir zamanda meydana çıkartırız».

S. 425, (V. N. 477). 17 Nisan 1913. Sir A. Nicholson'dan Sir E. Gaschen'e:

«... Jagow iki kere Önasya'dan bahsetti. Bu, Türkiyenin Asya'daki mülkünün parçalanmasından başka bir şey ifade etmiyor. Almanlar hisselerini almak is.iyorlar. Jagow, Anadoluda sonsuz Alman menfaatlerinden bahsediyor. Bu zengin memleket, Almanların göz diktikleri olgun bir meyvadır. Sanıyorum ki, İstanbulda karışıklıklar umuyorlar ve bu karışıklıkların arkasından Kürtlerin Ermenileri ya da Ermenilerin Kürtleri kesmelerini bekliyorlar. Böyle bir durumda Ruslar müdahale edeceklerdir. Tabiî derhal Almanlar da içeri girecekler.

Almanların niyeti bu olduğuna göre, Rusların Ermeni meselesinde daha [illegible] ümit ederim. Jagow'a göre, Türkiyenin parçalanması üç yoldan olabilir:

1 — Adalarda ve İstanbulda yaşayan Rumlar vasıtasiyle;

2 — Bulgarların Çatalca hattını geçip İstanbula yürümeleriyle:

3 — İstanbulda başlayan sıkıntılar sonucu Anadoluda katliam ile.»

S. 426, (V. N. 478). 24 Nisan 1913 Sir G. Lowther'den Sir E. Grey'e:

«... Majestelerinin Anadoludaki Viskonsülü, Ermeni patriyarkları ile görüşerek bölgelerine bazı Almanların geldiğini, bunlardan şüphede olduklarını, zira Almanların Ermeni bölgelerinde reform istediklerini söyledi».

S. 434, (V.N. 485). 21 Mayıs 1913. Sir E. Grey'den Sir F. Bertie'ye:

«... Ermenistanda derhal reform yapılması için Rusya ve Fransa ile anlaşmaya varıldı. Fakat bundan Türkler şüphe etmemelidirler».

S. 441, (V.N. 494). 27 Mayıs 1913. Mr. O'Beirne'den Sir E. Grey'e:

«... Rus Hariciye Nâzırı, Ermeni temsilcilerinin devamlı olarak Rusya ile birleşmek istediklerini, Türkiyenin bu doğu bölgelerinde Ermenilerin nüfusun en fazla yüzde 30 unu teşkil etmeleri dolayısiyle kendi başlarına bir devlet kuramıyacaklarını, bu sebeple Rusyayla birleşmek istediklerini söyledi. Rusya bu katılmanın imkânsız olduğunu, kendi başlarına sorumluluk almak istemediklerini bildirdi. Buna rağmen Ermeni ileri gelenleri Ruslara sorumluluklarını hatırlatıyorlar. Ben de Hariciye Nazırına, bir Ermeni katliâmı olursa Rusların seyirci kalmalarının doğru olmıyacağını hatırlattım».

S. 444, (V.N. 499). Haziran 1913. Sir E. Grey'den Sir E. GGoschen'e:

«... Alman Büyük Elçisi, Türkiyenin bütünlüğünü istediklerini, fakat diğer devletler Türkiyeyi bölerse, Almanyanın da kendi payını almak istediğini, söyledi. Ben kendisine, İngiltere, Fransa ve Rusya arasında Türkiyeyi bölme plânları yapılmadığını, sadece Ermeni vilâyetleri hakkında konuşulduğunu söyledim».

1913. Sir E. Grey'den Sir E. Goschen'e:

«... Alman Büyük elçisi, büyük devletler kendi aralarında Ermeni meselesini görüşürken, hiç değilse büyük elçilerin de Türk hükûmetine durumu bildirmeleri gerektiğini söyledi».

S. 465, (V.N. 526). 27 Haziran 1913. Sir E. Grey'den Sir E. Goschhen'e:

«... Asya Türkiyesinin parçalanması büyük devletlerin çıkarlarına bağlıdır. Bu da Osmanlı İmparatorluğunun parçalanması veya tamamen ortadan kalkması şeklinde sonuçlanacaktır. Fransa birinci durumu tercih ediyor. Alman Büyük Elçisi ile de bu konuyu görüştüm. Türklerin eğemenliğini tercih ettiklerini söyledi. Fakat Türkiye tamamen çökerse, Almanya, menfaati olan bölgelerde ilerleyecektir dedi. Ben kendisine, bizim en çok istediğimiz yerlerin Basra ve İran körfezi bölgeleri olduğunu söyledim».

S. 471, (V.N. 533). 2 Temmuz 1913. Mr. Marling'ten Sir E. Grey'e:

«... Türklerin verdikleri sözlü nota, yalnız Ermeni bölgelerini değil bütün İmparatorluğu kaplıyordu. Fakat biz Rusların tekliflerinin ötesine gidemeyiz.»

S. 474, (V.N. 537). 3 Temmuz 1913. Sir E. Grey'den Sir E. Goschen'e:

«... Alman Büyük Elçisi, Rusların Ermenistan hakkındaki tekliflerinin çok ileri gittiğini, Lübnanı bile içine aldığını, Asya Türkiyesi içinde tamamen ayrı bir Ermenistan yaptığını, şimdilik Fransız teklifinde yer alan yüksek komiser ile yetinmek gerektiğini bildirdi».

S. 482, (V.N. 542). 6 Temmuz 1913. Sir G. Buchanan'dan Sir E. Grey'e:

«... Rus Hariciye Nâzırı, Osmanlı İmparatorluğunun bütünlüğünü muhafazanın Rusyanın en samimi arzusu olduğunu söyledi. Büyük devletler, Makedonyada yaptıklarını Asya Türkiyesinde de tekrarlarsa, Osmanlı İmparatorluğunun geri kalan kısmının çöküp gideceğini söyledi. Ermenistan durumunun gittikçe ciddileştiğini, büyük devletler tarafından buraya devamlı silâh kaçırıldığını ve Rusyanın sınırlarında bir ihtilâle tahammülü olmadığını, durumun 1895'ten farklı olduğunu ve Türkiyenin bölünmesinre rol almıyacaklarını, hattâ buna engel olacaklarını bildirdi. Majestelerinin hükûmetinin Türkiye üstünde şeytanî bir plânın bulunmadığını, Arnavutluk ve Adriyatik meselesinde olduğu gibi, Ermeni meselesinin de Rusya için hayatî ehemmiyeti olduğunu söyledim».

S. 504, (V. N. 564). 27 Ağustos 1913. Mr. Marlinge'den Sir E. Grey'e (Çok gizli):

«... Altı devletin elçilikleri, altı Ermeni vilâyeti hakkında Rus teklifini esas alarak Türklerin yeni vilâyet kanununu uygulamaya başladılar. Almanların Ermenilere karşı acıma hissi duymaları daha ziyade politiktir. Ve Ermeni bölgelerinin Rus nüfuzuna girmesini istemiyorlar. Biz Alman Büyük Elçisine manevî baskı yaparak, Türklere baskıda bulunmasını sağlamalıyız. Yeni Türk kanunu, Ermenilere bir çok haklar veriyorsa da, bu ancak Abdülhamit devrindeki Ermenileri tatmin ederdi. Şimdi Ermeniler kendi millî varlıklarına sahip olmak istiyorlar. Almanya, şu sırada Türkiyenin parçalanmasını istememekte samimî olabilir. Türkiyeden daha fazla kapmak, en büyük parçayı almak için zamana ihtiyacı var. Daha kuvvetlenmesi gerekir».

(V.N. 567) ye Mr. Fitzmaurice'in eki:

«Türkler memleketlerinde reform yapmak, yâni iyi hükûmet kurmak istiyorlar. Kitap rafları kanunlar ve reform projeleri ile dolu. Fakat devamlı olarak kötü sonuç alıyorlar. Türkler arasında karakter sahibi adam olmaması ve reformları tarafsız uygulayacak insan yokluğu, devamlı kötü sonuç almalarına sebep oluyor. Türkler bu eksikliklerini kısmen bildikleri için, Avrupalı memurları kullanıyorlar. Benim tavsiyem, Türk hükûmet mekanizmasını, yeni reformlar teklif etseler bile, Ermeni ve Kürt mıntakalarına sokmamaktır. 35 senedir bekleyen Ermenilerin bu bekleyiş ve arzularını özel reformlarla karşılayamayız. 1880 senesinde Asya Türkiyesindeki Ermenilerin durumunu ilk defa İngiliz büyük elçisi duyurdu. Ayrıca 1876 da Lord Salisbury Türkiyede reform yapılması fikrini Avrupaya bildirdi. Ermeniler 35 seneden beri ihtilâlci gruplar kuruyorlar veya onlarla birleşiyorlar. Ermenilerin Rusların etkisinde kalacağı fikri doğru değildir. Kürt - Ermeni bölgeleri tamamen Türklerden azade olup iklim ve coğrafi bakımdan da Batı Anadoludan farklıdır. Ermeni ileri gelenleri, ayrıca Adana vilâyetini de istemekte ve Almanların yakında Türk dostluğu maskesini atıp Anadoludan büyük bir parça koparacaklarına kanidirler. Ruslarla Almanlar arasında bir tercih yapmak gerekirse, Ermeniler, Rusları tercih ediyorlar. Balkan zaferinden sonra Ermeniler haklı olarak ümide kapıldılar. Hakkı Paşanın reformlar konusundaki plânı, Ermenileri sinirlendirmektedir. Ermeniler tamamiyle inanıyorlar ki, kendilerine en büyük ziyan İngiltere ve Rusyanın elele çalışmamasından ileri gelir. Kürtler ve Ermeniler birbirlerini sevmedikleri halde, aynı şeyi istemektedirler. Hint Müslümanları İngilterenin aldığı sert kararlardan rahatsızlık duyuyorlar. Bunun neticesi Ermeniler için çok feci olabilir. Eski Sultan arada bir Panislâmizmden bahsederdi. Ben bunun tamamen bir blöf olduğunu biliyorum. Şimdiki idareciler daha modern. Eski süvari birliklerinde Ermeni ve Kürt subayları da vardı. Şimdi bu birlikler kaldırıldı. Biz bu subayları, Ermeni ve Kürt bölgelerinde kullanabiliriz, bu çok [illegible].

S. 522, (V. N. 573). 31 Ekim 1913. Sir L. Mallet'ten Sir E. Grey'e:

«... Mr. Crawford bana, Talât'ın hakiki reformlar yapmaya kararlı olduğunu söyledi. Fakat en çok ekonomik ve malî meseleler söz konusu olduğu için büyük devletlerin lâflarını dinleyeceklerinden eminim. Türk Hükûmeti, Mr. Crawford'a tamamen inandığı için, onun tavsiyelerini tamamen tutacaktır. Durum harikulâde iyi. (Gümrüklerin başına getirdiğimiz adam. E. U.)».

S. 534, (V. N. 586). 1 Aralık 1913. Sir L. Mallet'den Sir E. Grey'e:

«... Sadrazam ile görüştüm. Şayet Ermeni grupları iyi bir tarzda idare edilirse Türk hükûmeti için bir kuvvet kaynağı olacaktır, dedim. Ermeni patriyarkları beni ziyaret ettiler ve katiyen hürriyet istemediklerini belirttiler dedim. Sultanın sâdık tebeaları olarak yaşamayı istediklerini söyledim. Yalnız reformların çok önemli olduğunu, bütün Avrupanın dikkatinin bu mesele üzerinde toplandığını söyledim. Ermeni meselesi tatminkâr bir tarzda çözülürse, İmparatorluğun Doğu vilâyetlerini kuvvetlendireceğini ve yeni projeyi kabul etmeleri gerektiğini ısrarla ifade ettim.

Ayrıca, şu sırada Türklerde Ermenilere karşı düşmanca hisler kuvvetlenmede, gazeteler, müslümanların hislerini ateşlendirmektedir.»

Aynı vesikanın eklerinden:

«Majestelerinin hükûmetinden Ermeni patriyarkının ricası:

Bu döküman, 1878 - 1895 ve 1908 senelerinde Ermenilere verilen sözleri hatırlatıyor ve Majestelerinin hükûmetinin hâlâ Türk hükûmetinin itimadını taşıdığına göre, kendilerine yardım etmelerini rica ediyor.»

POTSDAM TOPLANTISI:

S. 557, (V. N. 606). 9 Kasım 1910. Mr. O'beirne'den Sir E. Grey'e:

«... Rusya genel politikasını değiştirmektedir. İranın tarafsız bir bölge olmasını İngiltere ile müzakereye hazırdır. Almanya, Rusların İranda demiryolu yapma arzularını iyi karşılamaktadır. Fakat Bağdat demiryolundaki Alman menfaatlerinin de dikkate alınmasını istemektedirler. Almanya, Türk politikasına karışmıyacağını, fakat Avrupada veya Asyada sulhü bozarsa Türkiyeye yardım etmiyeceğini bildiriyor.»

S. 581, (V. N. 621). 15 Haziran 1910. Sir E. Grey'den Sir G. Buchanan'a:

«... Rusların Trans - persiyan demiryolu projesine razı olduğumuzu bildirdik. Rusya ile aramızda böyle iyi bir anlaşma olursa, uzak bir ihtimal de olsa, Rusların Hindistanı işgal fikirleri ortadan kalkar. Bağdat demiryoluna gelince, İran demiryolu ile birleşerek Türk ve İslâm askerlerini Hindistanla birleştirmek tehlikesi vardır. Bunu hatırlatınca, Kont Benckendorff, bunun ciddi bir husus olduğunu ve bu sebeple Khanikin'e bağlayacak hattın yapılmıyacağını söyledi».

S. 583, (V. N. 623), 15 Aralık 1910. Sir G. Buchanan'dan Sir E. Grey'e:

«... Bugün Çar ile görüşmek şerefine eriştim. Bana İngiliz - Rus dostluğunun nasıl şahane meyvalar verdiğini söyledi. Asyada büyük toprak sahibi iki imparatorluk olarak, her iki devleti de aynı tehlikelerin beklediğini belirtti. İngiltere'nin Hindistanda karşılaştığı güçlüklere, Rusya da yakında Türkistanda karşılaşacaktır, dedi, zira Mollalar arasında aktif bir propaganda başlamıştır. Majeste Çar Panislâmik bir hareketten korkmaktadır. Gerçi Hindistandaki güçlükler, İslâmlardan çok Hindulardan gelmektedir, bu hareketin Jön Türkler tarafından başlatıldığı rivayeti vardır.»

S. 601, (V. N. 638). 6 Ocak 1911. Evining Times gazetesinden:

«Potsdam'da Alman ve Ruslar arasındaki anlaşmaya göre, Ruslar, Almanların Türkiyede Bağdat demiryolunu yapmaya razı oldular».

S. 619, (V. N. 651). 17 Ocak 1911. Mr. Marling'ten Sir E. Grey'e:

«... Evening Times'deki yazı, Türk hükûmetini çok rahatsız etti. Türkleri ilgilendiren bir hususta Almanların Rusya ile müzakere etmesi, Türk hükûmetinin şerefini ve bağımsızlığını tahdit eder, dediler. Alman Büyük Elçisi, Türk hariciyesi ile çok akıllıca konuşarak durumu düzeltti. Türk hariciyesi tamamen tatmin olduğunu bildirdi ise de, Türk basını gerçekleri halkın gözünden saklamakta epeyce güçlük çekti».